

КЪАРАЧАЙ–
МАЛКЪАР
ХАЛКЪ ЖЫРЛА

*Халкыбызны жырлары ана тилибиз бла бирге миллетибизни
ехтемлиги, намысы, бек уллу байлыгыдыла.*

*Ата-бабаларыбыз этген, бюгюнлюкде уа кюн сайын айтылып
турган жырларыбыз ёмюрлени юслери бла келип, бизге алай
жетгендиле, аны бла бирге адабиятыбызны, маданиятыбызны
да таркаймазлык шауданы болуп турадыла. Баям, ол шаудандан
ичип, жашауну заууклугун бир сынамаган таулу болган
болмаз.*

*Къарачайда, Малкъарда да халкъ жырларыбызга жан
салган, алагъа къанат берген, эм закий жырчыбыз, миллет
ийнагыбыз Отарланы Омарды. Жырлагъаны бла бирге халкъ
жырларыбызны ол жыйган да, кёз гинжинича, саклагъан да
эте келеди.*

*Алайды да, бу китап Отарланы Магометни жашы Омар
туугъанлы 85-жыллыгына аталып чыгады.*

Жыйышдыргъан – Отарланы Омар

Нальчик
"ЭЛЬБРУС"
2001

Ноталаны жазгъан – Аслан Дауров

Музыка редактору – Этчеланы Музафар

Карачаево-балкарские народные песни / Сост. О. Отаров. Нотация
К А. Даурова. Муз. редактор М. Этчеев. Вступ. статья Т. Зумакуловой. –
Нальчик: Эльбрус, 2001. – 216 с.

ISBN 5-7680-1627-9

В сборнике карачаево-балкарских народных песен, составленном прославленным их исполнителем, народным артистом КБР Омаром Отаровым, широко представлены нартские, историко-героические, любовные, шуточные песни, а также песни-плачи и детский фольклор.

Нотация осуществлена лауреатом Государственной премии РФ Асланом Дауровым.

Издание приурочено к 85-летию О. Отарова.

К 4905000000-053 2001
M125 (03)-2001

ISBN 5-7680-1627-9

© Отарланы О. М. Жыйышдырылгъаны, 2001

ЖЫРЫ БАҢНЫ — КЮНЮ БАҢ

Бизни халкыбызны бек уллу байлыгы сёз хазнасыды: халк жырла, таурухла, кюйле, нарт сёзле, — кысхадан айтханда, халк кёлюнден этген чыгармала. Мен аланы тинтип, мағаналарын ачыклап, бағаларын бичалырма десем, кесими да, окъуучуну да алдарыкма. Ол иш бек кыйын да, уллу да ишди. Ол ишле бла тынгылы юрешген устала, алимле бардыла. Алагъа биз хурмет берирге, ыспас этерге керекбиз. Мен а жангызда бу халк жырла жыйылган китапны окъуй, анга кыуаннганымы билдирирге юрешеме. Мени уллу сейирсиндирген а — халкыбызда жазма, басма болмаган заманлада, дуния поэзиядан хапарлары болмаган адамла айтылган сёзге кяаллай уллу мағана бергенлери, жырлада, кюйледе кяаллай уллу поэзия болганыды.

Жырчылыкъ, назмучулукъ ишни юсюнден айтханда, бир-бир назмула, барыбыз да билгенликден, адамны жорегин жылытадыла, кыйда жиятадыла, бирлери адамгъа эс тапдырадыла, асыу бередиле, кишиликге, тазалыкыгъа чакырадыла, таянчакъ боладыла, бирлери терсликге кыажу турадыла, бирлери уа кыуандырадыла, сейирсиндиредиле, бир кыауумлары уа, халк ауузунда кыала, бир ёмюрден бир ёмюрге нарт сёзлеча ёте барадыла. Бу затла барысы да фахмуну хайырындан туадыла. Бу мен башда айтханча шартла халк жырлада кёпдюле. Аланы иелери уа керти да шайырла болганларына ишек жокъду. Бизни халкыбыз аллай фахму жаратхан сёз байлыкъланы ангылай да, жорюте да билгенди. Жырла ёмюрледен ёмюрлеге халк жорегинден ёте, элене, сюзюле, ийлене, ёлмезлик кюч ала, бюпонлеге алай жетгендиле. Ала халкыгъа таянч бола, аны кыарыуун кючлей, ахшылыкыгъа кыуллукъ эте, жигитликге чакырганлай турадыла. Ала кыол кыйын бла жашау этерге, эркинликни, тенгликни излерге болушадыла. Кыыйынлыкъ келген кюнде да белни бошламазгъа, тобукъланмазгъа, зорлукыгъа бой салмазгъа, тёзюмлукъ керек жерде уа тёзерге юйретедиле.

Биз, жерибизден юзюлюп, тилибиз жутулуп, кыолубуз-аягыбыз байланып, атлаялмай турганда да, адамлыкыны тас этмей, намысны, адеп-тёрелени атмай, ол кыйынлыкъдан саулай кыутулуп, халкылай кяалганыбыз да андан болур.

Бизни халкыбыз не заманда да жыргъа, айтылган назму сёзге уллу мағана бергенди. Кыыйынлыкъ, бушуу башларын басхан адамла, узакъладан жырчыгъа келип, жыр эт деп тилегендиле. Жыр, бушууларын жуууп, жиямукъларын кыурутуп, кёз ачдырлыкъ сунгандыла. Керти да, жырла асыу бергендиле, кёллендиргендиле, жашаудан тюнгюлмезге, аны хар ачы, татлы такыйкыасын сыйларгъа, сюерге юйретгендиле. Бу китапха жыйышдырылган халк жырлада кяаллай бир сюймеклик барды жашаугъа, адамгъа, тууган журтха, аны ташына, таууна, суууна, хар жанына, аланы барына да кертичилей барыугъа. Аллай уллу сюймеклик болушханды журтну жаудан кыорургъа, керек болса, журту, сюйгени ючюн жан да берирге, халкыбызгъа учузлукъ сынатмай, ажалдан кыутхарыргъа.

Чам, лакъырда жырланы алып кыараганда уа, бютюнда сейир этерге тюшеди. Чамны, лакъырданы иги билмей айтсанг, жорекге ачы тийип, адамны ёпкелетирге, ачыуландырыргъа боллукъду, халк жырлада уа чам, лакъырда да аллай усталыкъ бла, эс бла айтылгандыла, ала кюлдюредиле, кёзю жарытадыла, сагыш этдиредиле.

Халкъ жырданы ёлмезлик сёзлеринден сора да кёбюсюню макъамлары уллу махтауға тийишлидиле. Ол жырданы бирини юсюнден айтырыгъым келеди, ол а "Гапалау" деген жырды. Эм алға ол жырны мен Беппайланы Сергей жырлап эшитген эдим, анга кьууаныуум бла сейирсиниуум бюпон да кетмейди. Экинчи кере уа кёп жылла озгъандан сора эшитдим. Бир кюн биз Тюркге учарыкъ самолётну сакълай эдик. Бизни арабызда тойчула, жырчыла, суратчыла, жазуучула, кёп башха адамла да бар эдиле. Кюн бирда мутхуз болуп, самолётла учмай, адамла уа сууукъсурап, мудахланып тура эдиле. Ол шургу тынгылауну, мудахлыкъны бир ариу, шатык, сейир ауаз бузады. Ол а Газаланы Алимни ауазы эди, Алим "Гапалауну жырын" айта эди. Битеу адамла аууз ачып тынгылай эдиле. Мени кьулакъларымы ол ауаз алай ийнакълый эди, жорегиме аллай насып бере эди, битеу да дуния насыпха бата тургъанча кёрюне эди.

Ючюнчю кере уа, мен юйде муркку эте тургъанымлай, бир назик, ариу ауаз кьулагъыма чалынады. Радио таба чабама, ауазын жаным бла тенг кёрюучю, мен бек сюйген жырчы Жанатайланы Исмайыл жыр айтса чабыучу эдим алай. Бу жол а ол тиширыу ауазы эди — Таукенланы Галина "Гапалауну жырын" айта эди. Жырны макъамы, сёзлерини айтылулары, жырчыны татлы ёню мени алай сейирсиндире эдиле, кьууандыра эдиле, жыр айтылып бошалады деп кьоркъа эдим. Ичимден а жырны макъамын, сёзюн да тиширыу кьурагъан болур дей эдим. Анга асыры ыразыдан, ким кьураса да, фахму бла усталыкъдан жаратылгъан затла — ала ёлмезге деп туадыла дей эдим.

Хар жангы жырчы, жангы тёлю алагъа кеслерини кёз кьарамлары бла кьарай, жангырта, айныта барадыла.

Къарачайны бла Малкъарны халкъ жырлары жыйылгъан бу китапда уа аллай кёп ёлмезлик жырла бардыла. Бу китап битеу да халкъыбызгъа уллу саугъады. Жырланы жыйгъан, жарашдыргъан да халкъ жырланы бек уста айтыучу жырчыбыз, Къарачайда, Малкъарда да махтаулада аты айтылгъанлай тургъан Отарланы Омарды. Омар эсинде тутхан халкъ жырланы макъамларын жарашдырып, тизгинлерин жыйып, асламысын ноталагъа аты бек айтылгъан черкесли композитор Даурланы Аслан салгъанды, бир кьауумун а — Этчеланы Музафар. Аланы бу иште бек уллу кьыйынлары барды. Бек керекли, бек тынгылы, уллу иш этгендиле. Сау болсунла! Бизни жашауубузда, халкъ жырланы сёзлери, макъамлары да былай бирге жыйылып, 1969 жылдан бери биринчи кере чыгъа дыла. Быланы чыгъыулары бла уа Омарны кёпден бери сакълагъан бек ахшы мураты толады. Барыбызгъа да ол уллу кьууанчды. Омарны халкъ жырланы жырлауундан сора да, аланы жыйыуда, сакълауда айтып бошамазча уллу кьыйыны барды. Юч жооз — төрт жооз жырны сёзлерин, макъамларын да кёлден билип, аланы халкъына сакълар ючюн кьаллай бир фахму, эс, хунер, кишилик, сюймеклик да керекди! Ала бары да Омарда бардыла.

Омарны битеу да жашауу жыр бла байламлыды. Кёчпюнчюлюкде, сёзлюбюз, кесибиз да кишиге керек болмагъан заманлада да, Омар жыр айтыуун тыймагъанды. Зорлукъгъа, терсликге кьажар жырланы айтханды. Ол Сталиннге окъуна кьажар сёзю айтыргъа кьоркъмагъан халкъ жигитлерибизденди, керти сёзю ючюн тутмакъла сынагъан. Болсада, Омарны жашаугъа, жыргъа сюймеклиги, тюзлюкге ёкюл болууу бир заманда да аны атмагъандыла. Омар кьазакъ, кьыргъыз жырланы да бек ариу жырлагъанды. Ол жерледе да анга уллу сый бергендиле.

Отарланы Омар
Суратны Шахмурзаланы А. алгъанды

Омар гитчеликде бек сиркиу, хыличи жашчыкъ болгъанды. Тойгъа, оюннга бек гитчелей къатышып башлагъанды, жумушха, ишге да от болгъанды. Мени анам Омарны аты сагъынылгъан жерде былай айтыучуду: “Омар Омар боллугъу гитчеликден кёрюне эди, не уллу махтаугъа да тийишлиди. Тойлада Омарны уллула тепсетип, жырлатып, бек махтаучу эдиле. Аны фахмусу ол заманда окъуна белгили эди”.

Омарланы юйюр Бахсан ауузунда даражасы бийик, адамла сый, хурмет да берген юйюр болгъанды. Омар кеси уа адамлыгъы, адеби болгъан, намысы жорюген, бир затха сугъанакълыкъ, зарлыкъ этмеген, огъурлу, таза адамды. Аллах аны ючюн берген болур быллай уллу фахмуну да анга. Халкъны ахшы адамлары Омарны андан сюедиле, алай уллу хурмет да андан береди. Омар узун ёмюрюнде халкъны къууандыра, аны жыр айтыуун сюйгенлеге ауазы бла насып бере жашайды. Мындан ары да кёп жылланы сен айтхан жырланы жашауларча ариу ауазынг эшитилгенлей, махталгъанлай турсун, Омар!

Мен а санга къара сёз бла айталмагъанымы назму бла айталлыкъ эсем кёрейим.

ХАЛКЪ ЖЫРЧЫБЫЗ

Не жарыкъды жырчы Омарны арбазы!
Къалай ариу эштиледи ауазы,
Къулакъланы бир хычыуун ийнакълай,
Таза кёкден Аллах ийген жарыкълай.
Омар жырлай, халкъ этеди эжиуюн,
Ким биледи, кимге иер кезиуюн.
Ёмюрлени ауазлары келелле
Ауазында, тау юйлеге кирелле,
Биз кёрмеген нартланы да уята,
Жаныбызны къууандыра, сарната.
Ёню бла жан кийире сёзлеге,
Терсни сёге, махтау сала тюзлеге,
Омар жырлайд Отарланы арбазда
Аллах анга энчи берген ауазда.
Къанатлыла анга эжиу этелле,
Ауазын да узакълагъа элтелле.
Эжиу эте барадыла суула да,
Сейирсинип тынгылайла буула да.
Ай да, тохтап, къулакъ салып къарайды,
Къарт анам а къаллай насып сынайды.
Бир къууана, бир а ачий жияйды,

Омар айтхан нарт жырлагъа тынгылай,
Къыш кюнюнде келген суна анга жай.
Жырла Омар, сен жырласанг, арбазда,
Тюркде, Арабда эрттен, жассы намазда
Эштилирча жырынг, жорек жылыта.
Жырла, сенсе жырчылагъа тамата.
Мен а санга эжиу эте билалсам,
Макъамлагъа ёлмез сёзле салалсам,
Гирхожанда биз жорюучю орамда,
Биз кетгенде, биз жашагъан заманда
Жырыбызны къара ырхы элталмаз,
Къара кюч бизге узалып жеталмаз.
Айт, айт, Омар, халкъыбызны жырларын,
Кенгнге ача тау жырланы жолларын.
Сюе болсанг, кючню бирге салайыкъ,
Къураялсакъ, аллай жырла къурайыкъ,
Жыр макъамы жер-жерлеге жетерча,
Тау жырлагъа дуния эжиу этерча.

*Зумакъулланы Танзиля,
Къабарты-Малкъарны халкъ поэти,
Россей Федерацияны Къырал сауғасыны лауреаты*

ЖЮРЕКЛЕГЕ КЮН ТИЙДИРЕ ЖАШАЙСА

Халкъ жырчыбыз, Къарачайны, Малкъарны да ийнагъы — Отарланы Омаргъа 85 жыл болду! Бу къууанчыбызны жарыгъы Минги тауну бийиклигине тенгди. Иниша Аллах, быллай адамыбыз барды дей, шукур эте, айтама назмуму.

Журтубузгъа саугъа болду ауазынг,
Къанат бере халкъыбызны жырына.
Сен жырлайса, жүрекле да тап-таза,
Биз фахмунгда хар кюн сайын жылына.

Жерибизни тилсиз тургъан ташыны
Тили ачылгъан кибик, алай жырлайса.
Акъмангылай Минги тауну башыны
Бийиклигин кийип, алай жырлайса.

Къарачайны, Малкъарны да ийнагъы,
Ёнюнг бла кётюргенсе халкъынгы.
Жыры барны — жолу бар деп ийнана,
Сен ёлюмсюз эталгъанса атынгы.

Сен жырласанг, арбазыбыз жарыйды,
Юйюбюзге игиликле келгенча.
Санга дери жырлагъанла бары да
Ауазларын бир кесинге бергенча.

Жүреклеге кюн тийдире жашайса,
Умутларын толтураса минглени.
Энди, Омар, сен халкъ жыргъа ушайса,
Ол жырны уа айтады ёз миллетинг!

Созайланы Ахмат

НАРТ ЖЫРЛА

Дебетни жыры

Эрт - те - эрт - те, дор - бун - ла - да
тур - гъан - да, таш - те - ге - не,
а - гъач - э - лек бол - гъан - да,
Кёк - Тей - ри - си Жер - Тей - ри - ни
ал - гъан - ды, Кёк - ю - ю - рел,
хөр - а - бу - уаз бол - гъан - ды.

Эртте-эртте, дорбунлада тургъанда,
Таш тегене, агъач элек болгъанда,

Кёк Тейриси Жер Тейрини алгъанды,
Кёк кюкюреп, жер а бууаз болгъанды.

Жер жарылып, сора Дебет туугъанды.
Суу Тейриси алып аны жуугъанды.

Отдан болгъанд ол Дебетни жореги,
Къурчдан болгъанд санларыны кереги.

Ол чыгъарды жер юсюне темирни,
Ол башлады жандырып ташкёмюрню.

Кёрюк басса, Минги тау титиреди.
Къазман тауну доммайлары ёкюрдю.

Сабийликден нарт адетде ёсгенди,
Эмегенни тутуп бойнун кесгенди.

Дебет болду темирлени чыгъаргъан,
Темир ишге юйренирге буюргъан.

Сатанайны жыры

Не спеша

Хор

Ой, тай, тай, о - ри - ра,

Ой, кюн - до, тей - ри, Са - та - най - ны

а - та - сы, ой, а - лай а - та - сы. Ой.

Ой, тай, тай, орира,
Ой, кюндю, тейри, Сатанайны атасы,
Ой, алай атасы.

Ой, айды, тейри, Сатанайны анасы,
Ой, алай анасы.

Ол Сатанайны Суу анасы урлады,
Ой, алай урлады,

Ой, аны аты Суу желмаууз болганды,
Ой, алай болганды.

Ой, ол аны суу айрыкамда жашырганды,
Ой, алай жашырганды.

Ой, букдургъанлай, кёп жылланы ашырганды,
Ой, алай ашырганды.

Ой, ай тутулуп, кёзю, бети къралганды,
Ой, алай къралганды.

Ой, ачыуундан жорегинден таралганды,
Ой, алай таралганды.

Ой, ай да, кюн да тутулалла аны ючюн,
Ой, тейри, аны ючюн.

Ой, титирейле, кълтырайла аны ючюн,
Ой, алай, аны ючюн.

Ой, жерден ала жарыкъларын тыялла,
Ой, алай тыялла.

Ой, жияп, ала жулдузланы жыялла,
Ой, алай жыялла.

Жерге ала бийик кёкден кърарайла,
Ой, алай кърарайла.

Ой, Сатанайны кърйдагъысын сурайла,
Ой, алай сурайла.

Ой, не болганын, къайдагысын тапмайла,
Ой, алай тапмайла.

Ой, желмауузгъа сорургъа ала базмайла,
Ой, алай базмайла.

Ой, ай жияса — жерге жауад жауунла,
Ой, жауад жауунла.

Ой, кюн кыздырса — жерде жанад къауданла,
Ой, жанад къауданла.

Ой, Сатанайны букъдургъанды, бермейди,
Ой, бирда бермейди.

Ой, айрыкамда аны киши кёрмейди,
Ой, бирда кёрмейди.

Ой, айрыкамны юсюн туман бла жапханды,
Ой, туман бла жапханды.

Ой, кеси кирип, тенгиз тюпде жатханды,
Ой, алай жатханды.

Ой, Сатанайгъа Суу анасы къарагъанд,
Ой, алай къарагъанд.

Ой, алтын чачын къолу бла тарагъанд,
Ой, алай тарагъанд.

Ой, не болса да, Сатанайны кюню аман бла батханды,
Ой, аман бла батханды.

Ой, тенгиз тангы аман бла атханды,
Ой, алай атханды.

Ой, бёлек жылла жияй-жияй тургъанды,
Ой, алай тургъанды.

Ой, бир кечеде ол къачаргъа ал бургъанды,
Ой, алай бургъанды.

Ой, бетин бояп, чыкьгъанд тенгиз жагъагъа,
Ой, алай жагъагъа.

Ой, излей барып, миннгенд къайын къангагъа,
Ой, алай къангагъа.

Ой, бутун, къолун къалакъ этип тартханды,
Ой, алай тартханды.

Ой, желле сюре, къара жерге атханды,
Ой, алай атханды.

Ой, алмостула, кёрюп, аны алдыла,
Ой, алай алдыла.

Ой, къара орманнга элтип, аш-суу салдыла,
Ой, алай салдыла.

Ой, алмостула тамыр ашла бердиле,
Ой, алай бердиле.

Ой, Сатанайны сыйлы, ариу кёрдюле,
Ой, алай кёрдюле.

Ой, алмостула сёлеше билмейле,
Ой, алай билмейле.

Ой, Сатанайны бирда эрши кёрмейле,
Ой, эрши кёрмейле.

Ой, бир кюн ала чаба, жорта кетдиле,
Ой, алай кетдиле.

Ой, билмегенлей, бир тебеге жетдиле,
Ой, алай жетдиле.

Ой, ол тебеден ийис уруп башлады,
Ой, алай башлады.

Ой, къарт алмостуну бирден эси ташлады,
Ой, алай ташлады.

Ой, уллу тѣбе къарт эмеген болгъанды,
Ой, алай болгъанды.

Ой, жети жюз жыл ол орманда тургъанды,
Ой, алай тургъанды.

Ой, Сатанай а бетин ачып къарады,
Ой, алай къарады.

Ой, эмегенни жангыз кѣзю къамады,
Ой, алай къамады.

Ой, жангыз кѣзю жукъ кѣрмейин къалгъанды,
Ой, алай къалгъанды.

Ой, жукъ кѣрмейин, ташла бла атады,
Ой, алай атады.

Ой, жерден сермеп, топуракъла жутады,
Ой, алай жутады.

Ой, келе келип, тик къолдан жыгъылгъанды,
Ой, алай жыгъылгъанды.

Ой, тѣбе чархы ташлагъа жагъылгъанды.
Ой, алай жагъылгъанды.

Ой, Сатанай кѣп айланды, абына,
Ой, алай абына.

Ой, амалсыздан Жер Тейриге табына,
Ой, алай табына.

Ой, ариулугъу ташны, тауну жарыта,
Ой, алай жарыта.

Ой, хар бир затны ол кесине къарата,
Ой, алай къарата.

Ой, Сатанайны кѣрюп, суула тохтайла,
Ой, алай тохтайла.

Ой, кечеледе жарый элле таула да,
Ой, алай таула да.

Ой, келе-келе уа, бир нарт элге киргенди,
Ой, алай киргенди.

Ой, эл кыйырында къртха къатын къргенди,
Ой, алай къргенди.

Ой, къртха къатын Сатанайны алгъанды,
Ой, алай алгъанды.

Ой, тутуп келип, гумусуна салгъанды,
Ой, алай салгъанды.

Ой, жашыртын къртха аны ёсдюргенд,
Ой, алай ёсдюргенд.

Ой, Ёрюзмекге Сатанайны сездиргенд,
Ой, алай сездиргенд.

Ой, къатынлыкъгъа Ёрюзмекге аны бергенди,
Ой, алай бергенди.

Ой, Ёрюзмек да андан акъыл билгенди,
Ой, алай билгенди.

Ой, ол Сатанай болгъанд — нартла анасы,
Ой, алай анасы.

Ой, Ёрюмекди нарт аскерни атасы,
Ой, алай атасы.
Ой, тай, тай, орира.

Сосурукъ от келтиргенди

С движением, бодро

Нарт ба - тыр - ла жор - туу - ул - гъа
чыкъ - гъан - ды - ла,
ат - ла - ны у - руп, ал - гъа а -
шыкъ - гъан - ды - ла.
Нарт Ё - рюз - мек - ди баш - чы - ла -
ры, баш - ла - ры,
Со - су - рукъ - ду бек ки - чи - ле -
ри - жаш - ла - ры.

Нарт батырла жортуулгъа чыкъгъандыла,
Атланы уруп, алгъа ашыкъгъандыла.
Нарт Ёрюзмекди башчылары, башлары,
Сосурукъду бек кичилери-жашлары.

Нарт уядан чыгып, узакъ кетгендиле,
Кёп тауладан, кёп къолладан ётгендиле.
Бара кетип, Нарт-санагъа жетгендиле,
Алайда тохтаргъа оноу этгендиле.

Нарт-санада кеслерин санагандыла,
Къарыуларын-кючлерин сынагандыла.
Тёгерекде баргъа, жокъгъа къарайдыла,
Кийиклени, бууланы да марайдыла.

От тиргизирге от тапмай къалгандыла,
От излерге "сен бар-мен бар" болгандыла.
Сосурукъ: "Мен барайым, — дегенди, — отха,
Кичи барыргъа керекди аллай затха".

Алай айтып, миннгенди, секирип, атха,
Бары да ыспас этгендиле жаш нартха.
Сосурукъ атха къамчини жетдиргенди,
Къушча учуп, тау ауузлагъа киргенди.

Чаба, жорта, ол таудан таугъа ётгенди,
От жарыкъ чыкъгъан бир дорбуннга жетгенди.
Къараса, дорбунда уллу от жана,
Отну тёгерегине чулгъанып, деу эмеген жата.

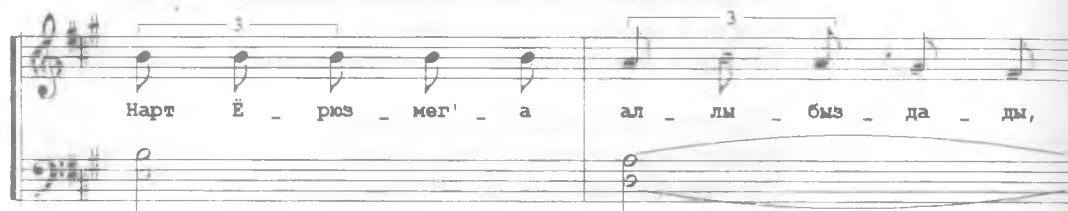
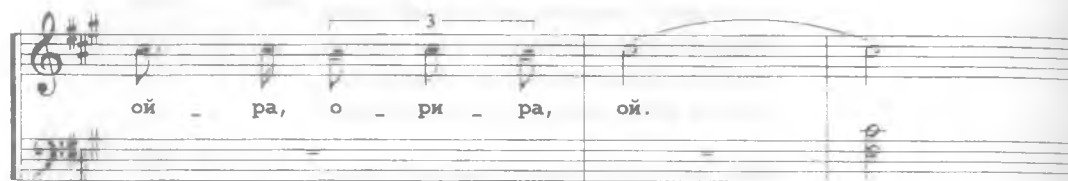
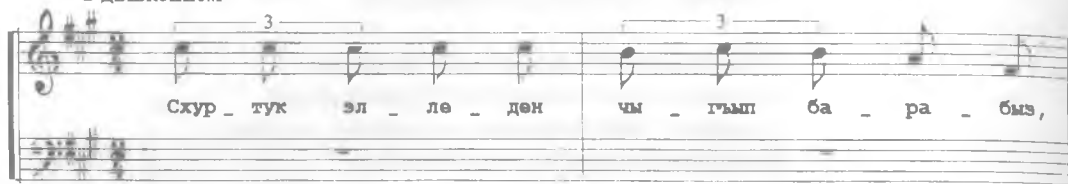
Сермеп алды Сосурукъ отдан кесеуюн,
Кёзюне мыдых тюшюп, уятды деуюн.
Ол заманда, нарт адетдеча, салам берди,
Нек келгенин деуге ангылатып кёрдю.

Унамайды эмеген отну берирге,
Излейди ол къарыу, кюч сынап кёрюрге.
Жаш болса да, Сосурукъ устад амалгъа,
Деуге: "Оюн юйретейим", — деди алгъа.

Ол анга къызгъан темирлени жутдурду,
Тёппеси бла къая ташла тутдурду,
Кесини ким болгъанын букъдурду,
Деу эмегенни отун алып къутулду.

Нартланы жыйылыулары

С движением

Схуртук элледен чыгып барабыз,
Ойра, орира, ой.
Нарт Ёрюзмег'а аллыбыздады,
Ойра, орира, ой.

Аны жореги — кыаныбыздады,
Ойра, орира, ой.
Аны ёхтемлиги — барыбыздады,
Ойра, орира, ой.

Къарлы таулагъа биз терк жетерикбиз,
Ойра, орира, ой.
Доммайла кыырып, биз келтирликбиз,
Ойра, орира, ой.

Уллу Къобандан биз терк ётербиз,
Орира, орира, ой.
Къара Ногайда чариш этербиз,
Орира, орира, ой.

Нарт атла жерни титиретелле,
Ойра, орира, ой.
Жулдузлу кёкге учуп кетелле,
Ойра, орира, ой.

Элия къанаты башыбыздады,
Ойра, орира, ой.
Нарт жолубузну ол жарыгады,
Ойра, орира, ой.

Сарыуек сууну бойнун сакълайды,
Ойра, орира, ой.
Нарт эллерине тамчы таммайды,
Ойра, орира, ой.

Къуугъун къазауат ма деу боллукъду,
Ойра, орира, ой.
Суу ызла саулай къандан толлукъду,
Ойра, орира, ой.

Нарт садакълары кюбе тешелле,
Ойра, орира, ой.
Нарт сырпынла гелеу кеселле,
Ойра, орира, ой.

Нарт къалаларыбыз ёхтем туралла,
Ойра, орира, ой.
Нарт эллени жаудан сакълайла,
Ойра, орира, ой.

Доммай ууунда солуу болмайды,
Ойра, орира, ой.

Доммай уунда атынг тоймайды,
Ойра, орира, ой.

Элия болсун бизге жол берлик,
Ойра, орира, ой.
Къара къаргъа уа — бизге кюч берлик,
Ойра, орира, ой.

Къолан туякъгъа жер чыдамайды,
Ойра, орира, ой.
Къолан туягъы жерге батмайды,
Ойра, орира, ой.

Гемуда атланса, таула титирейле,
Ойра, орира, ой.
Минги таудан бузла тюшелле,
Ойра, орира, ой.

Чууана сыртында садакъ атарбыз,
Ойра, орира, ой.
Итиль бойнунда боза тартырбыз,
Ойра, орира, ой.

Ёрюзмекни жыры

Бодро

Нарт да бар ды беш ба тыр,
ри, о ра да!
Ба ра, жор та кет ди ле,
ри, о ра да!

Нартда барды беш батыр,
Ори, орада!

Бара, жорта кетдиле,
Ори, орада!
Быллай жерге жетдиле,
Ори, орада!

Эл болмагъан жерледе,
Ори, орада!
От жарыкъла кёрдюле,
Ори, орада!

Не болгъанын билирге,
Ори, орада!
Ёрюзмек, сенден жигит жокъду,
Ори, орада!

Не этгенлерин билирге,
Ори, орада!
Барып сорчу, Ёрюзмек,
Ори, орада!

Жорта кетди Ёрюзмек,
Ори, орада!
Шайтанлагъа жетди Ёрюзмек,
Ори, орада!

— Иш къолай болсун, аманла!
Ори, орада!
Иш къолай болсун, аманла!
Ори, орада!

— Сау бол, сау кел, Ёрюзмек,
Ори, орада!
Жууукъ болсанг а, Ёрюзмек,
Ори, орада!

Атанг антлы жууугъубуз,
Ори, орада!
Жууугъубузну жашыса,
Ори, орада!

Сени да жууукъ этейик,
Ори, орада!
Къыз керек эсе, берейик,
Ори, орада!

Той керек эсе, этейик,
Ори, орада!
Желпегейинги къоя кел.
Ори, орада!

Тонун тешип, Ёрюзмек,
Ори, орада!
Ичлерине киргенди,
Ори, орада!

Къобузчуну кёрген эд,
Ори, орада!
Къобузчу бла тепсей эд.
Ори, орада!

— Къайсы къызны сайлайса?
Ори, орада!
— Къобузчуну сайлайма,
Ори, орада!

Къобузчуну алырма,
Ори, орада!
Къалынын да айтыгъыз,
Ори, орада!

— Къалынын биз айтайыкъ —
Ори, орада!
Тюбюндеги къолан ат,
Ори, орада!

Башындагъы такъыя,
Ори, орада!
Жанындагъы къара къама.
Ори, орада!

— Алай болса, аланла,
Ори, орада!

Мен нартлагъа сорайым,
Ори, орада!

Ала айтханлай этерме,
Ори, орада!
Болжалыгъызгъа жетерме,
Ори, орада!

Къайтып барды ол артха,
Ори, орада!
Хапар сорду нартлагъа,
Ори, орада!

— Патчахларыны кызыды,
Ори, орада!
— Алып келсенг, иги эд.
Ори, орада!

Артха къайтды Ёрюзмек,
Ори, орада!
Болжалына жеталмад,
Ори, орада!

Аланы анда тапмайын,
Ори, орада!
Къайтып келди ызына,
Ори, орада!

Шырдан бла Жӕнгер

Свободно

Ой, харам Жёнгер, дейди, ит Жёнгер,
Ахыратда къара тонгуз кют, Жёнгер, орайда.

Кюндюз болса, багушлада жатаса,
Кече болса, бешкъарышла сатаса, орайда.

Шырдан салып, Жёнгерге келгенди,
Шырдан алай айтып энди сёлешди, орайда:

— Жёнгер, кишилигинги мен билеме,
Кюндюз болса, багушлада жатаса, орайда.

Кече болса, бешкъарышла сатаса,
Жанынга жарар ат а тапмайса, орайда.

— Шырдан, аны сен а крти айтаса,
Жаныма жарагъан ат а тапмайма, орайда.

Анга, Шырдан, биз не амал этейик?
— Анга, Жёнгер, этеригинг алайды, орайда:

Индиляда барды ариу бир акъ ат,
Кёкню баргъан ол акъ атны жетмейд, орайда.

Жерни баргъан аны бирда жетмейди,
Ол тогъуз къанжалбаш юйню ичиндед, орайда.

Тогъуз къара кирит аны аллында,
Тогъуз шокочу да аны жанында, орайда.

Тогъуз ит да акъ атны уа сакълайла,
Тогъуз адакъа да аны сакълайла, орайда.

— Шырдан, айт сен энди, анга не амал?
Мен акъ атны къалай бла урлайым, орайда?

— Анга этеригинг, Жёнгер, алайды:
Тауукълагъа сен а тары ала бар, орайда.

Сен тауукъ орунга шош ычхынырса,
Сен тауукъланы тауушсуз кырырса, орайда.

Тогъуз итге тогъуз тауукъ баш берсенг,
Къуйрукъларын булгъап, ала тохтарла, орайда.

Андан сора уа этеригинг, Жёнгер, алайды:
Ол сени эгечинг ариу Агунда, орайда,

Агунда уа Индияда келинди,
Ачхычлары Агунданы къолунда, орайда.

Салып Агундагъа, Жёнгер, сен барсанг,
Баштёбен жатып, анда тохтасанг, орайда,

Анга кесинг айтырынгы билирсе.
Салып Жёнгер Агундагъа барганды, орайда,

Баштёбен жатып, аллында тохтагъанд,
Агунда аны къатына келгенди, орайда.

— Санга бюпон, жаным, Жёнгер, не болду?
Сен былай мудах болуп нек тураса, орайда?

Ачмыса сен, аурууунгу алайым?
Сууукъму болгъанса? Къорунг болайым, орайда.

— Ач туююлме неда сууукъ туююлме.
Кюндюз болса, багушлада жатама, орайда,

Кече болса, бешкъарышла сатама,
Багъларын алып, санга келеме, орайда,

Жаныма жарагъан ат а тапмайма.
Индияда барды ариу бир акъ ат, орайда,

Бауну ачхычлары сени къолунда,
Аны менден жашырыб'а тураса, орайда.

Эгечим, мен аны ючюн мудахма.
Агунда уа сыйып этип башлагъанд, орайда:

— Къарындашым, аны санга ким айтды?
Аны ючюн, жаным, сени жоярла, орайда,

Ызынгдан мени жията къоярла.
Алай Жёнгер ачхычланы алгъанды, орайда,

Кечелени бир заманы болгъанда,
Акъ ат болгъан жерге Жёнгер ычхынды, орайда.

Акъ атны алтын гулласы аллында,
Кийиз къамичиси аны жанында, орайда,

Иери тагъылып турад быкъыгъа.
Акъ атха Жёнгер иер салгъанды, орайда,

Атха минип, ол жолуна чыкъгъанды,
Алайлай окъ, жетип, атдан жыкъгъанды, орайда.

МАЖҮСҮЛҮК БЛА БАЙЛАМЛЫ ЖЫРЛА

Апсаты

Широко

Ой, ма - рау - чу - ну, дей -
_ ди, о, те - мир бо - юн -
_ са - сы бой - нун - да, о.

Ой, мараучуну, дейди, о,
Темир боюнсасы бойнунда, о.

Ой, кюйген къалач болур,
Ой, аны терен къойнунда.

Ой, кюйген къалачны уа
Сары майгъа булгъатхан, дейди,

Эй, жугъутурланы уа
Къурт орунлагъа чулгъатхан, дейди.

Ой, Апсаты кёп берсин —
Кёп кийикни, жугъутурну да.

Эй, Апсаты терк берсин —
Мараучулагъа кийик этни.

Ой, мараучуду жазыкъ,
Сары тангны тауугъу, дейди.

Эй, кюйген къалач, дейди,
Мараучуну тауугъу, дейди.

Кийиклеринг туралла да,
Ой, уллу бетде, Апсаты,

Тау башы тогъай кириш,
Къартха, жашха да бер тенг юлюш.

Тау башында отлайла
Субай, ариу санлы малларынг,

Эй, сен уллу Апсаты,
Тыялмайма, тыйчы алларын,

Эй, сен чубур байлатхын
Аланы уа субай санларын,

Эй, гыйыгъа чачдыргъын
Аланы бауур, къызыл къанларын.

Эй, сен чомарт Апсаты,
Берир кюнюнг болур сют кибики,

Эй, бермез кюнюнгде уа
Айландыраса ит кибики.

Сен улакь берсенг, дейди,
Болуучу эди сёгюнжю.

Эй, эчки берсенг, дейди,
Ол болур эди аркыа жоок.

Ой, жугъутур берсенг а —
Керек бола эди улоу жип.

Эй, мюйюзлерин атхын,
Ой, деди, турукъ тереклей,

Эй, жёрмеле эт, мараучу,
Бек уллу кьойчу челеклеј.

Мараучуну хапары

Умеренно

Ап - са - ты - ды то - гъай баш - лы
та - на - кёз, сю - рюу - ле - рин
терс жол - ла - гъа жи - бер - мез.
А - ны бар - ды, уч - хан къуш - лай,
мо - юю - зю, тар кьол - ла - да,
чу - уан - ла - да - ки - ри - ши.

Апсатыды тогъай башлы танакёз,
Сюрюулери терс жоллагъа жибермез.
Аны барды, учхан къушлай, мюйюзю,
Тар къоллада, чууанлада — кириши.

Тау башлары, ойра, болур, чууана,
Мараучу уа келе болур, къууана.
Аркъасында, ойра, аны къауалы,
Апсатыгъа болур былай жууабы:

— Апсатыны берир кюню сют кибик,
Бермез кюню болур аны ит кибик,
Берир болсанг, тар къошунда улутма,
Бериучюнгу, ойра, бийим, унутма.

Тар къошунну айры башын кенг этгин,
Ой, ырысхыны мында кёп этгин.
Сени малынг — къолда толан агъачлай,
Къойма, тейри, сабийлени сен ачлай.

Сабийлени ачлай къойгъан сен болсанг,
Ким аурутур жарлылагъа, ойра, жан?
Къауалымы жауу болур балаууз,
Кийиклени болма къойчу къанаууз.

Жарлы уучу алгъыш эте атланыр,
Танг алада къауалына къапланыр.
Апсатыны къулакълары тик турур,
Ойра, кесин халал, чомарт сундурур.

Ол уучуну элтип барыр бийикге,
Буйрукъ этер жугъутургъа, кийикге.
— Жалай-жалай, жалаулагъа чыгъайыкъ,
Уучуладан тасха-таша бугъайыкъ.

Уучуладан тасха-таша турмасакъ,
Биз аланы терк жоллагъа бурмасакъ,
Ала бизни марап, къуууп тутарла,
Жаш кийикле къан хурттакла жутарла.

Жалаулада Апсатыдан батыр жокъ,
Анга ышанган уучулада акъыл жокъ.

Апсатыны кёзю болур жотюлю,
Жарлы уучу келмез жолгъа тюртюлюр.

Апсатыны сёзю болур буйрукълу,
Таналары тарда алтын куйрукълу.
Апсатыны кызы болур гошала,
Жугъутургъа кысыр эчки кышалла.

Бирси кызы болур аны жансюер,
Жугъутурну кьолтугъундан къан сиер.
Жугъутурну кьолтугъундан къан сиер,
Жарлыгъа бергенни, ойра, жан сюер.

Жантуугъанны жыры

Подвижно ,

Бас хан эл де те ре бол ду

ма рал ба ла ма ра гъан,

ой ра, ой, ма ра гъан.

Хан туу гъан а Тар а ууз да

Басхан элде төре болду марал бала марагъан,
Ойра, ой, марагъан.

Жантуугъан а Тар ауузда айыу бала кьоймагъан,
Ойра, ой, кьоймагъан.

Басхан тауда аз болгъанды Аpsатыны маллары.
Жантуугъанны сакълай эди Аpsатыны налаты.

Жантуугъан а чамландыргъанд Аpsатыны кызларын.
Жаш уучула, марламагъыз Аpsатыны ызларын.

Жантуугъаннга тийген болур Аpsатыны налаты,
Кеси аллына келген эди аны миниучю аты.

Жаш уучула, марламагъыз Аpsатыны ызларын,
Кесигизге кьадалтмагъыз Аpsатыны кызларын.

Къаргъа, жерге терк баталла туякъланы ызлары,
Уучуланы терк жетелле Аpsатыны кызлары.

Танг жулдузча, жарытады аны эки мюйюзю,
Окъдан, желден терк болады Аpsатыны жорюшю.

Жаш уучула, малтамагъыз Аpsатыны ызларын,
Кесигизге къаргъатмагъыз сары чачлы кызларын.

Апсаты уа бек сакълайды маралларын, малларын,
Уучуладан бек алады кийиклени къанларын.

Апсаты уа кертичиди сюрююуне, сёзюуне,
Аман уучу терк тюшеди аны эки кёзюуне.

Жантуугъан а умут этди Адыр бойнун сакъларгъа,
Къарча ташда ант этгенди акъ маралла мараргъа.

Огъурсуздан, марал бала жиятханды Жантуугъан,
Къарча айтханнга тынгыламагъан, налат санга, Жантуугъан.

Апсаты уа болуучеди кийиклени ёкюлю,
Къая ыранда кългъан эди Жантуугъанны ёлюпо.

Долай

Подвижно

Ой, до - лай, до - лай, до - лай, был - кыл - дай,

Ой, ой, ой, ий - нек - ле ке - лел - ле,

чер - кес жыл - кы - лай.

ой, ой,

Ой, до - лай, до - лай, до - лай

ой,

был - кыл - дай,

ой, ой, ой,

эч - ки - ле ке - лел - ле, акъ - гъан чыр - пы -

лай.

ой, ой, ой.

Ой, долай, долай, долай былкылдай,
 Ийнекле келлеле, черкес жылкылай.
 Ой, долай, долай, долай былкылдай,
 Эчкиле келелле, акъгъан чырпылай.

Ийнеклени алларында келген къара ийнек,
 Ол къара ийнекни да болур жуурту.
 Эчкилени алларында келген сары эчки,
 Ол сары эчкини да болур гыбыты.

Ой, долай, долай, долай, жау гыбыт,
 Бузугъу болмагъан толу сау гыбыт.
 Муну айрандан жауу кѣп,
 Муну бузугъундан сауу кѣп.

Ой, долай, долай, долай, дол гыбыт,
Ой, сен а ичип, ма сары майдан тол, гыбыт.
Ичиндеги къара ийнекни жууртуд,
Тышындагы сары эчкини гыбытыд.

Ой, долай, долай, долай булакъдан,
Ийнекле келелле агъач къулакъдан.
Бизни юй бийчебиз бешбаш эмеген,
Кишиге бермей, тапханын кеси жемлеген.

Ой, долай, долай, долай долдургъан,
Уллу сары гоппан жаула алдыргъан,
Биз сенден гоппан майла алырбыз,
Таматабызны, элтип, аллына салырбыз.

Таматабыз къош-къош тигим къапдырыр,
Айтхан жумушуна женгил чапдырыр,
Айтхан жумушуна женгил чапмасакъ,
Бутларыбызгъа сийреш чыбыкъны тартдырыр.

Долай, долай, долай, май долай,
Къошубузгъа ач къонакъла келдиле,
Ала, сени сакълай, ачдан ёлдюле,
Ой, бола эсенг, сен а бол, гыбыт.

Болмай эсенг, сени бучхагъынгы тешерле,
Мени да къулагъымы кесерле.
Экисин да бир бирине тагъарла,
Тюплеринден отну къызыу жагъарла.

Мен айтама май долайны сарынын,
Майдан толсун сен гыбытны къарынын,
Тууарчыла, жигит долайчыла,
Жазгъа сау чыкъсынла долайны жырлагъан
малчыла.

Бийнөгерни жыры

С движением

Гежох улу да — ол жигит туугъан Бийнөгер
Эрле ичинде да махталып келген батыр эд.

Тамата къарындашын — Омар ол ит ауруудан ауруйду,
Анга жарарыкъл ол акъ маралны сютюдю.

Аны тутарыгъ'а — ана къарындашынгы итиди.
Бийнөгер барды да ана къарындашына ит тилей.

Ана къарындашлары эгечден туугъанча кёрмелле,
Ала Бийнөгеге ит кючюклерин бермелле.

Санга ит бермеген ити киби ит болсун,
Да ол кеси да, Бийнөгер киби, тюп болсун.

Ызы бла бардым Къубадийлагъа ит тилей,
“Ала бермеселе, да не мадар болсун?” — дей.

Къубадийлары уа, ой, къонакъ киби кёрдюле,
Манга, тутдула да, эгер итлерин бердиле.

Быллай кюн келсин а мени сюймеген къанлыма —
Юч аякълы бир кийик чыкъды аллыма.

Эки аягындан а ючюнчюсю бек бийик,
Эки мюйюзю уа — этге чанчылган шиш кибик.

Энди ол кийикни мен сюре, ызлай тебиредим,
Уплу Басханны уа кьар тауларына ёрледим.

Арып, талыб'а, сагышха батып олтурдум,
Уучу башлыгымы кьар жуммакладан толтурдум.

Акылымы да узакьга атып, ташладым,
Ол кьар жуммакладан а басхычла этип башладым.

Ёрлеп чыкьганем ол кьыйын тауну башына,
Мудахлыкь келди да Гежох улуну жанына.

Къарадым, къарадым — мен кийигими кёрмедим,
Дагыда бираз баргъандан сора эследим.

Сора мен кийикге былай айтып соргъанем:
— Эй, тамаша, жашырмай айтчы, сен кимсе?

Керти да, сен — шайтанмыса неда — жинмисе?
— Мен, — деген эди ол, — шайтан да, жин да туююлме,

Апсатыны кьызы Фатимат деген — ма менме.
Ашадынг, ичдинг да, сен этибизден тоймадынг,

Къая ыранда да сен бизге жашау кьоймадынг.
Алай болса да, мен санга бир-эки “алгыш” этейим:

Тёбен жанынг — бир тенгиз болсун, терк болсун,
Огъары жанынг — бек бийик болсун, кёк болсун,

Эки кюндеш бир бирин кёрмез бек болсун,
Ма аны ичинде уа жашар кюнюнг кёп болсун!

Ай, мен тюбедим шайтанча бир кийикге,
Сюре кетиб'а чыкьганем чынгыл бийикге.

Тап ол айтханча, тёбен жаным терк болду,
Огъары жаным а — бийик, чынгыл кёк болду.

Ма ол ыранда да жашар кюнюм кѣп болду.
Кийигими этген кьаргышы кьабыл болду.

Ол тар ыранда мен онбеш кюнню жашадым.
Билек шаупотлерими уа жыртып ашадым.

Уучу ит нѣгерим манга кьарап юргенде,
Тар кьая ыранда кьыйынлыкъланы кѣргенде,

Бут чабакъларымдан кесип, ма итге ашатдым,
Кесим бла бирге онбеш кюнню жашатдым.

Омар кьарындашым бир аман тюш кѣргенед,
Да быллай ишлени болурун ол билгенед.

Да сиз кьарагъыз Омарны кѣрген тюшюне:
Ол излей баргъанды ма Бийнѣгерни юсюне.

Кьарындашы Омар Бийнѣгерни тас этди.
Оналты кюнден ауруу юсюне келди.

— Кьарындашым, бу аман кюн санга нек келди?
Ол ыранлагъа кьуш да кирмейди, тюш! — деди.

Бийнѣгерни энди кьолундан жукь келмейди,
Ол бекленгенди да, этер амалын билмейди.

Ауруулу Омар Холамгъа кьуугъун этди,
Малкьар, Чегем, Басхан да кьалмайын жетди.

Ала тик ыранда ма Бийнѣгерни кѣрдюле,
Болушлукь эталмай, ызларына кетдиле.

Кьарындашы Омар туурасындан а кетмейди,
Не тилесе да, Бийнѣгер айтханын этмейди.

Омар деди: — Энди ызыма кьайтайым,
Тюшиесенг да, санга этерими айтайым:

Тамата кьызынгы кюнчыкьгъаннга сатарма,
Кичи кьызынгы уа кюнбатханнга атарма.

— Омар, — деди, — сени сёзлеринги билеме.
Аланы айтып, сен менден жукъ да тапмайса.

Бабугентде барды мени бир тос къатыным,
Аны кёрсем, бар эди бек кёп айтыр затым.

Бийнёгерни тилегин Омар бек къабыл кёрдю.
Тос къатынына барып, хапарын билдирди.

— Къабартыда келиним, сен турсанг а ёрге!
Бийнёгер тосунг хазырды кёрге кирирге.

Тос къатыны турду, тангнга дери хант этди.
— Бийнёгер ёлген жерде ёлюрме, — деп кетди.

Мычымай тебреди, эки бутун ат этип.
Жиляй-жиляй барад, кёлек аллын кёл этип.

Бутларын, эки къолун да къамчи этди.
Терлеп, куююп, Бийнёгер тосуна ол жетди.

— Уялмасам, санга жетер эди билегим.
Къабыл болсун бююн а санга этген тилегим.

Мен кесим тикген акъ кёлегинг юсюнгде.
Сен къалай тюшгенсе уу ыраннга бу кюнде?

Ол акъ кёлегинги ма кёзлеринге чырмачы.
Алтынлынгы да учундан тутуп быргъачы.

Айтханыма угъай деме да, сен тынгылачы,
Мен тикген кёлекни кёзлеринге да чулгъачы.

Ол айтханлай этди да, ырандан секирди.
Мычымайын а бир къан хырттыкла кекирди.

Мындан чыкъгъан эди жигит, темир ыргъакълай,
Андан а энди ол, чулгъанып, жоон гулмаклай.

Жангыз кекели тюшдю тосуну аллына.
Олсагъат тосу да къыптысын урду къарнына.

Эрирей

Ой, Эрирей деген кьууатды,
Жарлыгьа берген сууапды.
Жарлыгьа берген — жан ючюн,
Байгьа берген а — мал ючюн.

Ой, байла, сизге кёр ёгюз,
Эрирей бла батсын кюнюбюз.
Эрирей айтылыр эл бла,
Киреле суууртхун жел бла.

Ой, жаным-кёзюм — тууарла,
Была насыплыгьа тууарла,
Желин толтуруп келирле,
Челек толу сют берирле.

Ой, ындыр баса, терлегиз,
Талчыгьып жатсын биригиз,
Насыпдан толсун юйюгюз,
Иш бла батсын кюнюпоз!

ТАРЫХ-ЖИГИТЛИК ЖЫРЛА

Тарых жырла

Къарчаны жыры

Умеренно

Ба _ тыр Къар _ ча Къа _ ра _ чай _ ны
ба _ ны э _ ди, ю _ юо а _ ны
къа _ ра сос _ лан таш _ дан э _ ди,
хал _ кым б(ы) _ ла ул _ лу Бас _ хан _ да
жа _ шай э _ ди, бу _ дай, ар _ па,
та _ ры сю _ рюп а _ шай э _ ди.

Батыр Къарча Къарачайны башы эди,
Юйю аны къара сослан ташдан эди,
Халкъы бла уллу Басханда жашай эди,
Будай, арпа, тары сюрюп ашай эди.

Къыйынлыкда халкъын жаудан сакълай эди,
Юсюн тешип, бир кечени жатмай эди,
Ханла, бийле чабыулда от салсала,
Сабанладан халкъы хайыр тапмай эди.

Илипинле ишлеген эди элдеде,
Таш артып, сабан сюрдю жер-жерледе,
Къара къойну тау сыртлагъа жайгъан эди,
Кийик эчкини, кютю этип, саугъан эди.

Аскер жыйып, Къайтукълары келген элле,
Тау халкъ тауда жашагъанын билген элле.
Тебретиле суула, жерле бёлюнюп,
Къайтукъ аскер анда-мында кёрюнюп.

Бир кюн Къарча сабанлагъа атласа,
Илипинни сууу кёзюне аз кёрюнюп,
“Не болду?” — деп, сора алгъа къараса, —
Тура эди ортасында бёлюнюп.

Къайгъы этип къараса уа, не кёрсюн, —
Къайтукъланы Сары Асланбекни аскери
Тёбен тардан жетип келед, юрюлюп,
Къарчаны элин эки бёлюп, ийирип.

Ол заманда Къарча алай айтханды:
— Мен ёллюкме сизни бла кюрешип,
Мен бералмам, жаным саулай, Басханда
Элими сизге, туура эки юлешип.

Къайтукъ улу Къарчаны айтхан сёзлерин
Не азчыкъ да ариу, къабыл кёрмеди.
Батыр Къарча, алай болса да, алагъа,
Не адамын, неда малын бермеди.

Къайтукъ улу алай айтды шапасына:
— Къарча унамад айтханымы этерге,

Бар, нёгерле ал да, майна Къарчагъа,
Ёпозлеринден берсин бизге кесерге.

Алай айтып, шапасын ол жибергенди.
Шапа, келип, Къарчагъа хапар бергенди.
Къарча аны сыртына къарт итни байлады,
Бийге тийишлиге итни сайлады.

Жюйюсхан сакълай эди ийген шапасын,
Ёпозле келтирликди, къоркъутуп не ёлтюрюп деп
Бир заманда келди жюйюсханны шапасы,
Бир уллу сер, къарт итни сыртына кётюрюп.

— Къарча санга алай айтханды, жюйюсхан:
“Алырса атангы жаны ючюн ёгюзле,
Жюйюсханланы ашаулары тауукъду,
Къарт итни ашасын, андан эсе зауукъду”.

Халкъ жыйылды, батыр Къарча сёлешди:
— Келигиз, биз къанлы журтланы атайыкъ,
Боташ тапхан Къарт журтубузгъа барайыкъ,
Мындан кетип, анда тынчлыкъ табайыкъ.

Боташ айтды: “Мен элтейим нарт жолну”, —
Ол жол таба узатхан эд онг къолну.
Халкъ тебреди жолну алып, тизилип,
Туугъан элден айырылып, юзюлюп.

Къарча кетди, жашагъан элин кёчюрюп,
Ожакъла къалдыла, тютюн чыкъмай, ёчюлюп.
Сабийле бла бийик таулагъа ёрлейбиз,
Барыр жерибизни кёз туурада кёрмейбиз.

Артыкълыкъны аскерлерин сойгъанбыз,
Малларыбызны къан орнуна къойгъанбыз.
Кёпюрню, юйню тутуп ичине ойгъанбыз,
Жашау излей, жаныбыздан тойгъанбыз.

Къыйын болады бу тауладан ауаргъа,
Ийнек алмадыкъ жолубузда сауаргъа.
Батыр Боташ марал тутуп сауады,
Къанлы бийледен а къыйынлыкъла жауады.

Къарча бла Боташ таудан ауадыла,
Сагъышлыды ма быланы кюйлери.
Кёремисиз, тютюн чыкъмай турадыла
Къарчаны алгъа жашагъан юйлери.

Энди Къарча Къарачайда жашайды,
Къайтукъ бий да эки жанын ашайды,
Къолай берсин Къарча тутхан къылычха,
Бий зорлукъгъа къажау тургъан таулугъа.

Аче улу Ачемез

Сдержанно

Эй, эй, А - че да у - лу

А - че - мез, дей - ле, ой, ой,

ой, А - че - мез а, ой, ой,

ол Кым - рын - дан а кал - ген

Эй, эй, Аче да улу Ачемез, дейле, ой,
Ой, Ачемез а, ой,
Ол Кырымдан а келген кырым хан,
Ой, хо-орайда, ой.

Эй, эй, Ачемезге хапар сорады, дейди, ой,
Ой, алай сорады:
— Ой, Ачемез, тау ичлери тармыды?
Ой, хо-орайда, ой.

Эй, эй, Ачемез а: "Тау ичлери тардыла, — деди, —
Ой, алай а тардыла,
Ой, мында уа атха арпа бермейле,
Ой, хо-орайда, ой.

Эй, эй, Ачемезни кыатынчыгы Жанёлмез, дейди,
Ой, алай Жанёлмез, ой, ой.
Ой, Жанёлмез ариу кыарылгач кыашлыды,
Ой, хо-орайда, ой.

— Эй, эй, Ачемез! Кыатынынгы хан тилейди, — дейди, ой.
Ой, алай да тилейди.
Ой, бир кечеге аны хаухлугъун бер, — дейди.
Ой, хо-орайда, ой.

Эй, эй, ханыбызны сыйлы кёрейик, — дейди, ой, —
Ой, алай а кёрейик.
Ой, дуния билгенден, тейри бла хан бирди,
Ой, хо-орайда, ой.

Эй, эй, кыатын бла уа жан бирди, — дейди, ой, —
Ой, алай а жан бирди,
Ой, ханны ауруун мен алсам, не сейир?
Эй, хо-орайда, ой.

Эй, эй, тийрени, кьоншуну да жатма кьой, — дейди, —
 Ой, алай а жатма кьой.
 Ой, жатар тёшегинги кьакьма кьой,
 Ой, хо-орайда, ой.

Эй, Ачемезни кьатыны ариу Жанёлмез, дейди, ой,
 Ой, алай Жанёлмез.
 Ой, эки окь да бирден тиймей, хан ёлмез,
 Ой, хо-орайда, ой.

Эй, эй, Ачемез а дуниягъа айтылгъан батырды, дейди, ой,
 Ой, алай а батырды.
 Ой, Ачелада тауушсуз ушок атылды,
 Ой, хо-орайда, ой.

Эй, эй, окь тийгенди ёшюнюнго кенгинден, дейди, ой,
 Ой, алай а кенгинден.
 Ой, кьанынг а барады, хан, чубангы женгинден,
 Ой, хо-орайда, ой.

Эй, эй, жаталмадың Жанёлмезни кьойнунда, дейди, ой,
 Ой, алай кьойнунда.
 Мыллыгынг жатад уллу чегетни бойнунда,
 Ой, орайда, ой.

Эй, эй, ханны салдырдыла балас чанагъа, дейди, ой,
 Ой, алай а чанагъа.
 Эй, ыспас болсун Ачемезни тапхан анагъа,
 Ой-ра-орайда, ой.

Къырым ханла

Не спеша

Ой, тай-тай! Кырымдан а келген кырым семенле,

Ой, семенле,

Аче улу Ачемезге бийди, ханды демелле, ой.

Ой, тай-тай! Ачемезге кьонакь болуп тюшдюле,

Ой, тюшдюле!

Кьонакьлагьа бирер кьанга ийдиле.

Ой, тай-тай! Ол кьангадан ашап-ичип тоймалла,

Ой, тоймалла.

Жау жеринде сауут-саба кьоймалла,

Ой, тай-тай! Экинчи бирер кьанга ийдиле,

Ой, ийдиле,

Ол кьангадан ашап-ичип тойдула,

Ой, тай-тай! Ол кьангада жореклерин басдыла,

Ой, басдыла.

Сауутланы гылжалагьа асдыла.

Ой, тай-тай! Была Аче улу Ачемезни сурайла,

Ой, сурайла!

Сурасала, аны анда тапмайла.

Ой, тай-тай! Ачемезим марал уугьа кетгенди,

Ой, кетгенди.

Бююн тюшде марал уудан келликди.

Ой, тай-тай! Аны анасы аны аллына баргьанды,

Ой, баргьанды.

Аны анасы мудах бетден кьрюндю.

— Ой, анам! Сен манга не мудах бетден кьрюндюнг?

Ой, кьрюндюнг.

— Ой, балам, мен кьрюнемесем, ким кьрюнюр?

Ой, балам, Кырым ханындан келгенд санга тьрт семен,

Ой, семен.

Ала сени излеп, сурап сакълайла.
— Ой, анам, келе эсе, къонакъ келсин, эр келсин,
Ой, келсин!
Не хата бард, къонакъ киби́к кёрюрбюз.
Ой, анам, не хата бард, къонакъ киби́к кёрюрбюз,
Тилей келгенлерин алагъа толу берирбиз,
Ой, берирбиз.
— Ой, балам! Ала санга бирер семен бичакъ билейле,
Ой, билейле.
Ала ариу къатынынгы тилейле,
Ой, тилейле!
— Ой, анам! Эрлик бла къан бирди, къатын бла жан бирди,
Ой, жан бирди.
Мен алагъа къатынымы бералмам,
Ой, бералмам.
Ой, анам, аны бла хан хатерин кёралмам,
Ой, кёралмам,
Тебирелле, юлерине бардыла,
Ой, бардыла.
Ой, тай-тай! Аче улу къонакълагъа баргъанды,
Ой, баргъанды.
Къонакъ халын жаратмайын келгенди,
Ой, келгенди.
Ой, тай-тай! Башыбызда жарыкъ айны батма къой,
Ой, батма къой.
Тийреледе къоншуланы жатма къой,
Ой, жатма къой.
Ой, тай-тай! Тийреледе къоншуланы жатма къой,
Ой, жатма къой.
Тангыбызны къазауат бла атма къой,
Ой, атма къой.
Ой, тай-тай! Тёртеуленни бирге тутса, тыяды,
Ой, тыяды,
Батыр Ачемезни аслан киби́к къучагъы,
Ой, къучагъы!
Ой, тай-тай! Ол ханланы туурап-туурап салады,
Ой, салады,
Ачемезни алтынкъулакъ бичагъы,
Ой, бичагъы!

Рачыкъяулары жыры

Свободно

Эй, Ра - чы - къяу - ла - ры
 Че - гем бой - нун - да жа - шай - ла,
 къяу - ла - къя - ра - уаш - ла
 эт - гем ы - рыс - хы - ны
 а - ла ач бә - рю - ле
 ки - бик а - шай - ла. О...

Эй, Рачыкъяулары
 Чегем бойнунда жашайла,
 Къяулла-къярауашла этген ырысхыны
 Ала ач бёрюле кибик ашайла.

Эй, къяуларыны къянын а
 Ала не кёп ичселе да, тоймайла.
 Жангы келинлени да, ау тюбюнден чыгъарып,
 Оракъ ордурмайын ала къяймайла.

Эй, жорюген адетлени,
 Халкъны намысын а ала бузалла, —
 Асыры мардадан,
 Чекден ала озалла.

Эй, Ахтукъянланы да
 Жигит туугъан Келиммет,

Тёзюм къалмагынында, сёзге салганды,
Ныгыш кенгешде быланы къолгъа алганды.

Тёреге тизилиб'а,
Таякъ тюбю бла ётелле,
Рачыкъаулары барын да
Къырыргъа ант этелле.

Эй, Келиммет аланы да
Юч къауумгъа бёледи,
Бир къауумгъа кеси башчы болуп,
Думалагъа келеди.

Эй, ала Думалада да
Эмчек уланны тапдыла,
Сермеп къолгъа алып,
Аны мыйысын къадау ташха жакъдыла.

Эй, эмчек анасы уа
Келимметге кесин атханды,
Жумдурукъ тийип,
Эси тайып, арбазда ауганды.

Эй, экинчи къауум а
Ордасындагъа чапдыла,
Рачыкъау улун а анда тапдыла,
Аны уа ёлюр жери болду будай сабанла.

Эй, ючюнчю къауум а
Гестентиге кетдиле,
Рачыкъауладан анда сау адам къалмады.
Барын да къырып, артларын этдиле.

Эй, кёзбаучу къартла да
Аланы къабырларына жыйылалла,
Жыйылыулада да
Ма былай айтып жырлайла:

— Эй, ала баш кюн чыкъгъан эдиле
Ылышкыда оракъгъа,
Аланы не хаталары тийген эди
Мурдар чолакъгъа?

Эй, мурдар чолакъ да
Жангыз къолун сизге биз этди,
Чегем итлерин да
Къой кесерге юйретди.

Эй, Ылышкыда да будай сабанла, —
Энди аланы иелерин кырдыла.
Маллагъа малталаныб'а,
Орулмайын къалдыла сабанла.

Эй, Эндиреуюк улу жигит Жаммырза
Къара къаманы тартханды,
Рачыкъау улуну
Башын юздюрюп атханды.

Эй, Келимметте гыбышыла, сынгарла,
Рачыкъаулары къалдырмайын кыргъанла,
Ит къулладан туугъан
Ит мурдарла.

Бай мюклерин да
Харам къулла талайла,
Къызыл къанларын да
Жер жиянла жалайла.

Эй, алада ашагъан а
Акъ ётмеклери,
Ичген а къара сыралары
Харам болсун алагъа.

— Бизни не хатабыз жетген эди
Ит мурдарлагъа —
Элбайлары
Тайчы бла Балагъа?

Эй, атны тойдурсанг,
Ол ат иги чабар,
Итни тойдурсанг а —
Бутунгдан къабар.

Тойдургъан къулларыбыз
Бизни халек этдиле.

Бизни кырып,
Муратларына жетдиле.

Эй, кырын жауларыбыз жагылып кыалганды
Гестентиде сары кыауданнга,
Кызыл кыаныбыз кыошулуп агады
Гестентиде чыкыгъан кыара шауданнга.

Эй, бизге келген кюнле келсинле
Бизни кыыргъан кыуллага.
Кыатын да кыалмады
Биз жазыкылага жыляргаа.

Уллу Хож

Умеренно

Ой, Уллу Хождан а ма чыкыгъан элле жети ариу, орайда,
Да кыамаладан а бир кыан тамызгъан а эки ариу, орайда.

Ой, уруш эте да бир алда баргъан Уркыуят, орайда,
Ургъан жеринден а кып-кызыл ариу а кыан кыуяд, орайда.

Ой, кёкде ойнайды да ариу Уркыуятны билеги, орайда,
Да кыабыл болсун а бу жарлы халкыны уа тилеги, орайда.

Ой, уруш этерикбиз ма бюгон кыалып тамбла, орайда,
Абидез алабыз а жингирикден акыгъан а кыан бла, орайда.

Саутларыбыз а, юфпорсек, тюкню юзелле, орайда,
Ой, жашларыбыз а бу солдат къанда уа жюзелле, орайда.

Ой, Уллу Хожну да не башы болур батагъа, орайда,
Башыбыз къалды да саут амалтын а хатагъа, орайда.

Саутларыбыз къалдыла чынар терекге асылып, орайда,
Тёбентин сары гяур келеди, ёзен туманлача, басылып, орайда.

Эй, маржа, жашла да, ма къырылайыкъ, ёлейик, орайда,
Бу сары гяургъа биз динибизни бермейик, орайда.

Ол окъ тийгенди да бу жаш келинни кёзюне, орайда,
Да ийнанмагъыз а Къарох улуну уа сёзюне, орайда.

Ол Къарох улу да, ол итден туугъан ийнарал, орайда,
Сабийлерибизни уругъа къуюб'а, кюйдюред, орайда.

Ол бой бермеген а ол ариу черкес къызланы, орайда,
Къымжа этдирип, чыбыкъла бла уа тюйдюред, орайда.

Къартларыбызны уа шинжиле бла тюйдюред, орайда,
Ол аны бла уа патчахха кесин а сюйдюред, орайда.

Къанлы патчах ийнанады ол ийнаралны сёзюне, орайда,
Налат болсун ол патчахны кёзюне, орайда.

Хожну сууун ма къызыл къаннга къызартханд, орайда,
Черкеслени уа бу шорха акъгъан къанлары, орайда.

Ийнаралгъа ит териден кебин бичерек, орайда,
Аны къанын а биз бал татытып ичерек, орайда.

Ассы ийнаралла аман ишлени башлалла, орайда,
Бир да къалмайын а ичли къатынла ташлалла, орайда.

Бууаз къатынланы да чабакъла кирик жаралла, орайда,
Сабийчиклерибиз а ма жау чыракълай жаналла, орайда.

Патчахлыкъны биз ичибизге иймезек, орайда,
Жашагъан жерибиз бу Къарачайча бек болса, орайда.

Мындан ары он жыл кѡзауат этерек, орайда,
Жашагъан жерибиз ол тенгиз болса, терк болса, орайда.

Ёлюклерибизни ол гяусар итле талайла, орайда,
Акѡгъан кѡаныбызны чубар маскеле жалайла, орайда.

Тёгерегибизни кѡанлы аскерле сакѡлайла, орайда, .
Этибизни согъум кѡойлай кѡакѡлайла, орайда.

Арабызгѡа орус килисала салалла,
Ой, кѡартларыбыз ары табыныргѡа баралла, орайда.

Эски аскерчиле

С движением

Жауунла жауалла,
Кѡкде булутла кѡаралып.
Аскер чыкѡгѡанды да,
Уллу Кѡарачайдан саналып.

Жашла баралла,
Темир машинагѡа кѡаланып,
Анала кѡалалла,
Аланы ызындан таралып.

Жашла баралла,
Чоюн машинагъа басынып,
Отоула къалдыла,
Ой, эшиклери тартылып.

Уллу Къарачайда
Болур начальникле, сюдюле,
Жазыкъ жашланы,
Ой, мыртазакъла сюрдюле.

Ала баралла,
Ой, ышармайын, колмейин.
Алда хариплени,
Ой, болур ишлерин билмейин.

Биз салып энди
Уллу Славагъа баргъанбыз,
Анда кесибиз
Бир тишлик тууар алгъанбыз.

Ол тууар туююдю —
Болур экижашар ууанык,
Жашла къайтсынла,
Ой, къууанч этип, жубанып.

Къайиш этгенбиз
Тишлик тууарны терисин,
Сууда къоймагъыз
Жарлы Хаджалийни ёлюсюн.

Мындан баргъаненг
Сен, аскерлеге баш болуп,
Сууда къалгъанса,
Ой, чабакълагъа аш болуп.

Сени юсюнг бла
Орус жоюзючюле жоюзелле,
Бут этлеринги
Ыргъай чабакъла юзелле.

Хаджалий кетди,
Къара тенгизге кёмюлдю.

Суугъа ташайгынчы,
Жарыкъ дуниядан тюнполдю.

Сотня аллында
Сен ойнай-кюле чыкъганенг,
Эки этегинги
Бюйрек башындан къайырып.

Ой, машинаны
Къабыргъалары къангадан,
Айырылып барабыз
Ичибизде бёлек мажалдан.

Ой, игисагъан,
Мен кёк кёгюрчюн болгъаем,
Къанатымы къагъып,
Кёкге, бийикге учаргъа.

Термилеме, жашла,
Ой, энди ёлеме,
Къобанны сууундан
Жангыз стакан ичерге.

Ой, ат юсюнде
Сени теуан эшген къолларынг
Уллу Славада
Шай стаканны тутмайды.

Бал таракъланы
Саулай жутуучу тамагъынг
Уллу Славада
Къуру шекер шайны жутмайды.

Акъгъан къанынгы
Калак маскеле жалайла,
Ариу къатынынгы
Къызтеке моллала марайла.

Ауруу тапханма мен машинаны ууундан.
Ай, игисагъан,
Азуу толугъа бирни ичеред
Уллу Къарачайны сууукъ чокъуракъ сууундан.

Къыргый санларынгы
Желле, жауунла тарайла,
Ёлген ёлююнге
Докторла келип къарайла.

Сени къабырында
Шаптал терекле бителле,
Сени кебининге,
Ой, зем-зем суула бюркелле.

Сен аскерликге,
Ой, элтген эдинг кёп кийим,
Къайтып баралла,
Артмакъдан чыкъмай, морт болуп.

Кийимлеринг къалды,
Артмакъдан чыкъмай, кирленмей,
Кетиб'а бараса,
Толу Къочхарлада юленмей.

Ариу Дауумханнга
Мени къагъгытымы беригиз,
Жангыз сыбийими
Мени кёзюмден кёрюпоз.

Сюйген тенглерим
Тилесе, бармай къалмасын,
Сюймегенлериме
Барып, къабырымы жармасын.

Орус-япон урушда

Протяжно

Тау элlege уруш кьагьытла келген кюн
 Жарлы жашланы правленнге жыйдыла.
 Аракьы ичирип, кёллерин жарык этерге,
 Атла жегелле, Россейге алып кетерге.

Аллы бурун Узун-Къалагъа баргъанек,
 Инбашларыбызгъа кёк пагонла салгъанек,
 Ызы бла уа Армавирге баргъанек,
 Армавирде ай бла жыл тургъанек.

Къазауат къуллукъну кёлюбюзден билгенек,
 Андан сора да машиналагъа миннгенек,
 Машинала бла тамам кьырк кюн баргъанек,
 Сора бир шахарда атылып кьалгъанек.

Эрттен, ингир Япон таулагъа кьараяк,
 Японлуланы кийикленича мараек,
 Марасакъ да, биз аланы уа кёрмеек,
 Ол кюнледе биз кесибизни билмеек.

Кече арада, татлы жукълап тургъанлай,
 Бир кьуугъун чыкьды, шибилә ургъанлай:
 "Кавказдан келген жигит тау кьушла!
 Бююн болгъанд кьанлы согъуш урушда.

Бизни полкнү японлу аскер алгъанды,
 Мухаммадияны тилеги кьабыл болгъанды".
 Атларыбызгъа ашыгъышлы чабышдыкь,
 Гузаба сермеп, атларыбызны табышдыкь.

Женгил, жуду биз да атланы жерледик,
 Ашыгъышлыкьда чаба, жорта тебретдик,

Танг атаргъа Япон таулагъа ёрледик,
Кюн аллына кызыл къан тёге тебредик.

Топ тютюнден бир бирибизни кёрмедик,
Жунчумадыкъ, бирден залпны сёрмедик,
Таматабыз а Тохчукъланы Наныды,
Япон топну ол кючлююн таныды.

Сора Наны ма алай айтып сёлешди:
“Бизден келген, жаным, жашла, жигитле!
Жан чыкъгъынчы, сауут-саба къоймайыкъ,
Чыкъгъан элибизни бетин жоймайыкъ.

Бизден келген, жаным, жашла, ай жигитле!
Барыбыз да бир жерчикде турайыкъ,
Сермешиде бираз тири ойнайыкъ,
Ёлгенибизге жаназы, намаз къурайыкъ.

Суу тапмайбыз, жаназы, намаз кылыргъа,
Япон топла къоймайдыла бирге турургъа.
Мажалларыбыз ауур жаралы болдула,
Юс кийимлерибиз кызыл къандан толдула.

Гогуйланы ол тулпар Харун, жаш Харун,
Бу дуняда сен бек кёп умут этгененг,
Бирине да жеталмай кетдинг, жартылай,
Жан беребиз, Япон таулада, кълтырай”.

Биз ёлгенек тауларыбыздан узакъда,
Япон таулада жан бергенек, термилип.
Бизни миңдирип ийген ючлю тайлагъа,
Бизни кюнубюз келсин ол ит байлагъа.

Арисейден бир аман хапар алалла,
Ёлген болса, гетен бокълауучха салалла.
Аны уа къарап кёрген заманыбызда
Санла бла жанла башха болалла.

Жортуулгъа, чабыууллукъгъа барыуну юсюнден жырла

Дюгер Бадинаты, Малкъар Басияты

Умеренно

Ой, тай- тай! Дю - гер Ба - ди -

на - ты, Мал - къар Ба - си - я - ты,

ой, а - лай да Ба - си - я - ты,

Ой,

дей - ди, къал - ма - йын бы - ла да бу жор -

ой,

туу - ул - гъа чыгъ - ды - ла.

ой,

ой, тай - та, ой - да - ра!

Ой, тай-тай! Дюгер Бадинаты, Малкъар Басияты,
Ой, алай да Басияты, дейди,
Къалмайын была да бу жортуулгъа чыкъдыла.

Ой, тай-тай! Артларын да къоду бла жыялла,
Ой, алай да жыялла.
Къычырсала, бир аман борбай къыялла.

Ой, тай-тай! Оноу этелле была тоноу керекге,
Ой, алай да керекге.
Илишан аталла чегетде чынар терекге.

Ой, тай-тай! Аталла да, илишанны киши урмайды,
Ой, алай да урмайды.
Быллай жерледе башсыз жыйын къолай болмайды.

Ой, тай-тай! Алайчыкъда киши ахшысын тергейле,
Ой, алай да тергейле.
Къаражау улу Мисирбийни была бу жанында кърмейле.

Ой, тай-тай! Мисирбийсиз барыр жерлерин билмейле,
Ой, алай да билмейле.
Мисирбийсиз оноу этерге да суймейле.

Ой, тай-тай! Мисирбийге "сен бар-мен бар" болдула,
Ой, алай да болдула, дейди.
Мисирбийге барыргъа уа киши базмады.

Ой, тай-тай! Къубадий улу жигит туугъан Бекмырза,
Ой, алай да Бекмырза, дейди,
Жыйындан чыгып, артха айланып селешди:

— Ой, тай-тай! Жашлыкъдан бери ат бойнунда ёсгенме,
Ой, алай да ёсгенме, — деди, —
Бу жол болмаса, иерсиз атха минмедим.

Ой, тай-тай! Бу жол болмаса, башсыз жыйыннга кирмедим,
Ой, алай да кирмедим.
Бу жол болмаса, оноу этерге да суймедим.

Ой, тай-тай! Къубадийлары бла Къаражаулары жау элле,
Ой, алай да жау элле.
Орталары да адам ётмез къая бла тау элле.

Ой, тай-тай! Жангыз адам келечиге баргъан төре болмайды,
Ой, алай да болмайды.
Беригиз жыйындан кесим сайлагъан бир нёгер.

Ой, тай-тай! Мен бир нёгерге сангырау Геуюзню алырма.
Ой, алай да алырма.
Геуюз бла мен келечиге барырма.

Ой, тай-тай! Геуюз, къул болса да, бийле бла баз киши,
Ой, алай да баз киши, дейди.
Геуюз кибик а — жыйында да аз киши.

Ой, тай-тай! Эки жигит ура-бере кетдиле,
Ой, алай да кетдиле, дейди,
Къаражау къабакъны бу туурасына жетдиле.

Ой, тай-тай! Мисирбий да быланы къарап кёргенде,
Ой, алай да кёргенде, дейди,
Ол, элни жыйып, бир алай айтып сёлешди:

— Ой, тай-тай! Ол келген эки атлы Къанлы Урхха жетселе,
Ой, алай да жетселе, дейди,
Къанлы Урхдан кечиу излемей ётселе,

Ой, тай-тай! Была да игиликге сора келмейле,
Ой, алай да келмейле, дейди.
Былагъа да хошкелдиге ким барса,

Ой, тай-тай! Бешкъарышдан сайлап, жесир алырма,
Ой, алай да алырма, дейди.
Бирер къунажин къысыр төлеу салырма.

Ой, тай-тай! Ол эки атлы Къанлы Урхха жетдиле,
Ой, алай да жетдиле.
Къанлы Урхдан кечиу излемей ётдюле.

Ой, тай-тай! Барып, Мисирбийни къонакъ юйюне тюшдюле,
Ой, алай да тюшдюле, дейди.
Былагъа да хошкелдиге киши бармады.

— Ой, тай-тай! Мисирбий сизге хошкелдиге келгинчи,
Ой, алай да келгинчи, — деди, —
Сангырау Геуюзню эки къулагъы бек болсун.

Ой, тай-тай! Эр Бекмырзаны къара сакъалы акъ болсун,
Ой, алай да акъ болсун, — деди, —
Бекмырза энди келечиге келмезге сакъ болсун.

Ой, тай-тай! Была, барып, Мисирбийни ёз ююне кирдиле,
Ой, алай да кирдиле, дейди.
Олтурган жыйынга была салам бердиле.

Ой, тай-тай! Байла, бийле, туруп, саламларын алдыла,
Ой, алай да алдыла, дейди,
Къонакълагъа олтурур жер салдыла.

Ой, тай-тай! Мисирбий да ёрге къопмай турады,
Ой, алай да турады, дейди.
Мисирбий да былагъа бир алай айтып сёлешди:

— Ой, тай-тай! Къонакъла, олтуругъуз, ашагъыз,
Ой, алай да ашагъыз, — деди, —
Ичги керек эсе да, ма, олтуругъуз, ичигиз.

—Ой, тай-тай! Биз ач болуп келмегенбиз ашынга, — делле, —
Ой, алай да ашынга, — делле, —
Ашынгы, ичгинги да ургъун сен башынга.

Ой, тай-тай! Эки жашчыкъ ашыкъ ойнай келдиле,
Ой, алай да келдиле, дейди.
Ол эки жашчыкъны была да къарап кёрдюле.

Ой, тай-тай! Бекмырза Геуюзге былай айтып сёлешди,
Ой, алай да сёлешди:
— Алгъын къартларыбыз алай айтыучелле:

Ой, тай-тай! “Ыз ызласанг, жашдан ызла”, — деучелле,
Ой, алай да деучелле.
“Акъыл излесенг, къартдан изле”, — деучелле.

Ой, тай-тай! Сора мен да бу жашлагъа барайым,
Ой, алай да барайым.
Сора мен да аладан бир ыз алайым.

Ой, тай-тай! Ышара-кюле, ол жашчыкълагъа къошулду,
Ой, алай да къошулду.
Сора аланы ашыкъларын къытханды.

Ой, тай-тай! Ойнай кетип, жашчыкъланы ашыкъларын кытханды,
Ой, алай да кытханды,
Даулашдыра кетип, бирчигини бууунундан а тутханды.

— Ой, тай-тай! Мисирбий бизге нек келмегенин сен айтсанг,
Ой, алай да сен айтсанг, — деди, —
Ашыкъларынгы мен санга берирем, — деди.

Ой, тай-тай! Кесингден таматала, туруп, саламыбызны алгъанда,
Ой, алай да алгъанда, — делле, —
Налат болсун сени турмай кългъан бетинге!

Ой, тай-тай! Келечиге сора, жаным, ёлюм жокъ,
Ой, алай да жокъ, — делле. —
Бирден сора бизни санга сёзюбюз жокъ, — делле. —

Ой, тай-тай! Санга биз ашаргъа, ичерге да келмедик,
Ой, алай да келмедик.
Сенсиз барыр жерибизни билмедик.

Ой, тай-тай! Дюгер Бадинаты, Малкъар Басияты, Тагы бойнунда жыйылып,
Ой, алай да жыйылып,
Сенсиз, оноусуз туралла, жолларындан тыйылып.

Ой, тай-тай! Бизни санга келечиге ийдиле,
Ой, алай да ийдиле,
Сени бла да бу жортуулну суйдюле.

Ой, тай-тай! Ол заманда айтды сора Мисирбий,
Ой, алай да Мисирбий:
— Ушкогума жангыз атым отум жокъ,

Ой, тай-тай! Ичине салыргъа уа бир да огъум жокъ,
Ой, алай да огъум жокъ.
Бу жол барыргъа уа бир да онгум жокъ.

Ой, тай-тай! Сен келмезсе бизге, ёхтем бий, — делле, —
Ой, ёхтем бий, — делле. —
Сени — жангы къатын алгъан заманынг...

Ой, тай-тай! Алай айтып, была кетип тебрелле,
Ой, алай да тебрелле.
Сора деди Мисирбий да алагъа:

— Ой, тай-тай! Барырма, — деди, — тамбла кюн кѳушлукѳѳа,
Ой, алай да кѳушлукѳѳа,
Бюгюн кѳарар кереклиме ушкокга.

Ой, тай-тай! Мисирбийни кѳатыны алай кѳарѳады,
Ой, алай да кѳарѳады:
— Ары айлансанг, акѳ атынг бла ал болѳѳун,
Бери айлансанг, акѳ атынга сал болѳѳун.

Ой, тай-тай! Кѳара чепкенинги тѳймеси сайын окѳ тийсин,
Ой, алай да окѳ тийсин.
Акѳ кѳапталынги илгиги сайын кѳан сийсин.

Ой, тай-тай! Айтханыча, кюн кѳушлукѳѳа барды ол,
Ой, алай да барды ол.
— Энди кѳайры барлыкѳсыз? — деп сорду ол.

— Ой, тай-тай! Барыр жерибизни уа биз билмейбиз,
Ой, алай да билмейбиз,
Аны ючюн нѳгерлигинги сюйгенбиз, — дедиле.

— Ой, тай-тай! Мен билеме асыралѳѳан бир хазна,
Ой, алай да бир хазна.
Сора ала Тау Курнаятха бардыла.

Ой, тай-тай! Сора ала басдыла, элни чачдыла,
Ой, алай да чачдыла.
Аны чачып, ол Кюнлюм элге чапдыла.

Ой, тай-тай! Кюнлюм элде уа бир кетмез хата тапдыла,
Ой, алай да тапдыла,
Мисирбийни да бир кѳызѳѳан окѳла кѳапдыла.

Ой, тай-тай! Мисирбийни алып, кѳыртишге чыкѳдыла,
Ой, алай да чыкѳдыла,
Ол заманда ол алаѳѳа айтханды:

— Ой, тай-тай! Мен бир ѳлмейме, — деди, — эки ѳлеме,
Ой, алай да ѳлеме,
Кѳаражауланы кѳара ушкок кѳалды алаѳѳа.

Ой, тай-тай! Ушкокну алырѳѳа жигит Бекмырза келгенди,
Ой, алай да келгенди,

Бир бирден алып, къарай тургъанлай кёргенди.

Ой, тай-тай! Сансыз адам болуп, барды алагъа,

Ой, алай да алагъа.

— Не ахшы болду ушкокну бизге къалгъаны, — деди. —

Ой, тай-тай! Бу уа, — деди, — Къаражаулань къара ушкок.

Ой, алай а къара ушкок.

Сокъур къартны кълунда эди къара ушкок.

Ой, тай-тай! Бекмырза деди: — Тутчу, мен да кёрейим,

Ой, алай да кёрейим. —

Алай айта, бир учусундан сермеди.

Ой, тай-тай! Сокъур къарт а къаты тутду, бермеди,

Ой, алай да бермеди.

Эки-юч кере да "жибер" деди Бекмырза.

Ой, тай-тай! Шекли болду да, ушкокну къарт бермеди,

Ой, алай да бермеди.

Ачууланды, къартны кълым бла сермеди.

Ой, тай-тай! Эки кълун да тюз жингирикден кетерди,

Ой, алай да кетерди.

Ушкокну элтиб'а Мисирбийге берди, дейди.

Ой, тай-тай! Мисирбий да Бекмырзагъа къарады,

Ой, алай да къарады,

Сора Бекмырзагъа аллай сёз айтды:

— Ой, тай-тай! Ау тюрбюнде жаш къатыным тул кълды,

Ой, алай да тул кълды.

Аны кеси эгечингча кёрюрсе, — деди. —

Ой, тай-тай! Жаннга бермез барды ариу эгечим,

Ой, алай да эгечим,

Аны уа кесинге къатыннга сора алырса, — деди. —

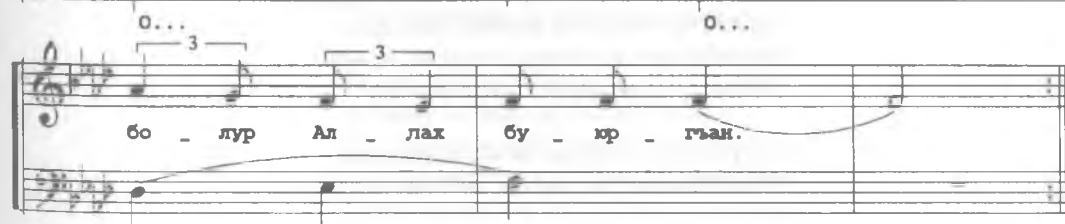
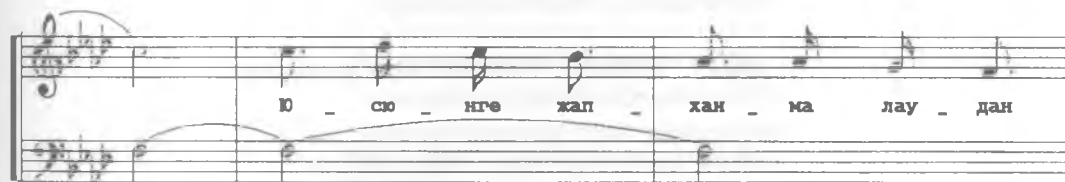
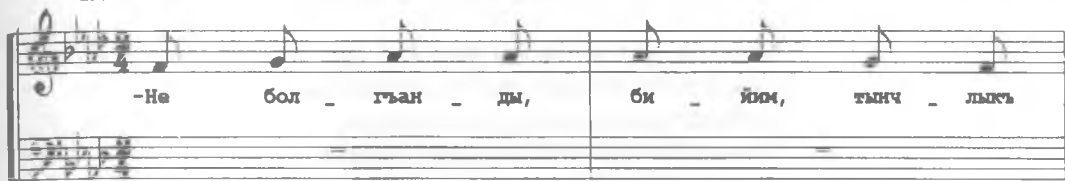
Ой, тай-тай! Бийлигими энди санга кълма,

Ой, алай да кълма,

Бийлигими да мени кибик жюрют, — деди.

Чёпеллеу

Не спеша

— Не болгъанды, бийим, тынчлыкъ тапмайса,
Тёше-мёшеледе рахат жатмайса.
Юсюнге жапханма лаудан жууургъан,
Нек къоркъаса, болур Аллах буюргъан.

Башынга да салгъанма сени жастыкъ,
Ашхамдан да ойнай-кюле, тынч жатдыкъ,
Тюбюнге жайгъанма дарий къанауат,
Жанынг болсун уллу Аллахха аманат.

— Ой, бийчебиз, къалай тынчлыкъ табайым?
Мен санга хапарымы айтайым.
Атам Загаштокну кёрдюм тюшюмде,
Алгъын кибики, бёрю тону юсюнде.

Манга айланып, хыны этди, урушду,
Андан къоркъуп, эки къолум къурушду.
“Ушамайса манга, — деди, — къызбайса,
Къатын кибики, юйге кирип тураса.

Жокъду сенде мен излеген кишилики,
Тукъумуму, тейри, этдинг бедишлики.
Къой къошуму эбзелеге сюрдюрдюнг,
Жауларымы элибизге кюлдюрдюнг.

Турма, — дегенди, — кёчкелликни жардырчы,
Арбазынгы тоноу малдан алдырчы.
Битеу элинг санга ышанып турады,
Барына да байлыкъланы жаудурчу”. —

Турчу, бийче, жау чыракъла жандырчы,
Жол азыкълга баллы хантла жаздырчы,
Узакъ жолгъа атланайым, кетейим,
Атам айтхан муратлагъа жетейим.

Турду бийче, жау чыракъла жандырды,
Аш юйлерин баллы хантха алдырды,
Артмакълагъа сайлап салды азыгъын,
Тоба этди: эри ызына сау къайтса,

Къууандыргъа элни ёксюз жазыгъын.
— Ой, бийим, атланаса, кетесе, — деди, —

Аллах берсин, муратынга жетерсе,
Иги оноула тюшген эсе эсинге,

Керти нёгер алгъанмыса кесинге?
— Ол затлагъа сен къайгъы этме, тынчлыкъ тап,
Кёп кыйнадым, кечеринги тилейме,
Тёше-мёшелеринге энди кир да жат.

Тоноулар а тюшгендиле эсима,
Эки нёгер сайлагъанма кесиме:
Бир нёгерим — Уллубаш улу Гучжады,
Жолгъа чыкъса, къанатлылай учады.

Дагъыда бирим — Тамбийланы Жазады,
Жангыз кеси жетеуленнге базады.
Бизни Гучжа — женгил киши, жел киши,
Керек болса, тамам тулпар эр киши.

Жазаны сорсанг — ауур киши, тап киши,
Керти кюнде ишине уа сау киши. —
Загашток улу жигит Чёпеллеу,
Былай айтып, чыкъды эшикке, жолуна.

Аталадан кёпден бери сакъланнган,
Къара ушкогун алгъан эди къолуна.
Танг атмайын тау башына ёрпелле,
Уллу ауушда эки къарелди эслелле.

Гучжа жигит, къанатлылай, учханды,
Экисин да жибермейин тутханды.
Тутуп сорса, эбзеле-бёрюле,
Быланы да адам кибик кёрмелле,

Эллеринден керти хапар бермелле.
Тау башында артиш къуру кёп эди,
Жаза чакъды къуруладан шынкъартын.
Тилсизленнген эбзелени, келтирип,

Тешиндирди, отха тутду сыртларын.
Эбзеле тынгыладыла, къаралып,
Чыдаялмай, жилядыла, таралып:
— Къарачайлыла не жерледе жашайдыла?
Сизни элледе адам этлеми ашайдыла?

Инжилтмегиз, сиз айтханны этербиз.
 Чөпеллеу да: "Нагужурла телиле, — деди, —
 Биз таулубуз, тюз жерледе жашамайбыз,
 Сиз айтханча, адам этин да ашамайбыз.

Жашырмайын, мен кертисин айтайым —
 Айтханыбыз болмагъан жерде — аямайбыз".
 — Алай болса сора, зорда марда жокъ,
 Элибизни тасхасын сизге айтайыкъ, — дедиле, —

Итле кибик, жаныбызгъа къоркъгъандан,
 Журтубузну душманлагъа сатайыкъ.
 Элибизде адам жокъду — ишделле,
 Ушкокчула бири къалмай ишлейле.

Юйде къалгъан — къобалмагъан къартыбыз,
 Чабыр бауун къысалмагъан жашыбыз.
 Ой, сизден сау къутулсун башыбыз.
 Мындан кетип, Ёзен элге чапдыла.

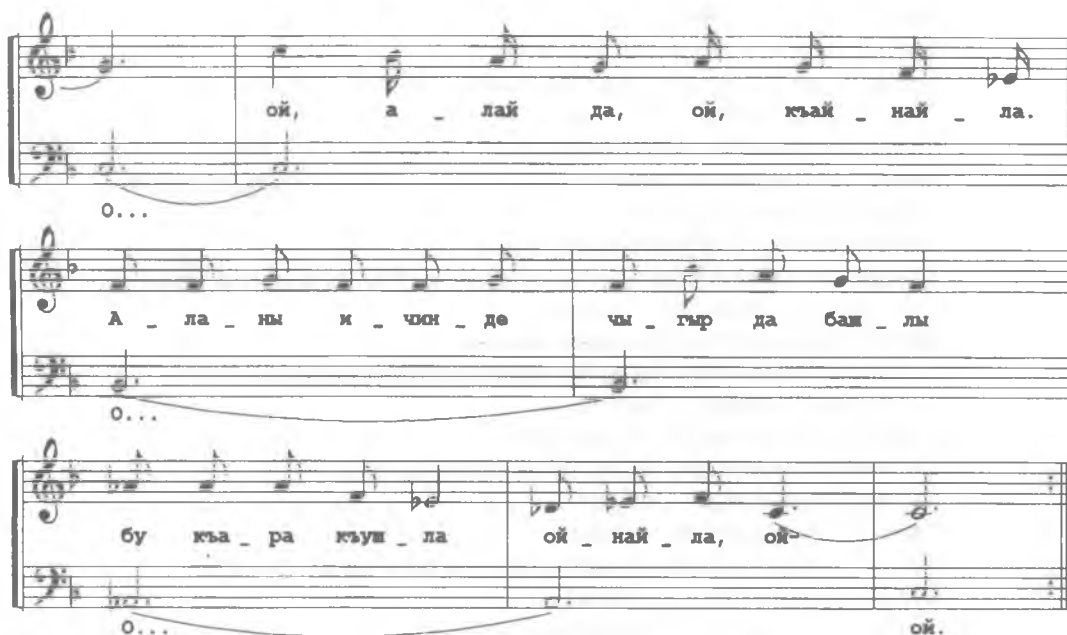
Адам башына бешишер жесир тапдыла,
 Ызы бла Чегет элге чапдыла,
 Хар бириси экишер жара тапдыла.
 Бийчеге да ачы къуугъун келгенди:
 Чөпеллеу жигит юйге жетип ёлгенди.

Къайтукъ улу Сары-Асланбек

Не спеша, рассказывая

Лез - гуар да та - рын - да, дей - ди,

бур - чакъ- бур - чакъ акъ ту - нан - ла къай - най - ла,

Лезгуар да тарында, дейди,
 Бурчакъ-бурчакъ акъ туманла къайнайла,
 Ой, алай да, ой, къайнайла.
 Аланы ичинде чыгыр да башлы
 Бу къара къушла ойнайла, ой-ой.
 Ала чыгыр башлы, дейди,
 Къара къушла алайда, ой, болмазла, —
 Ала Къайтукъ улу Сары-Асланбекни жыйган а жыйыны, ой-ой.
 Ала келе келип, дейди,
 Лезгуар къулагында уа тохталла.
 Ала сауутларын шаптал тереклеге сора такъдыла, ой-ой.
 Къанукълагъа барыргъа, дейди,
 Эки чий ёзденни ала, о-ой, сайлалла.
 Сора экинчи кюн ала тебиреп, Къанукъалагъа баралла, ой-ой.
 Ала уа келелле, дейди,
 Ёзен сабанлада алай, о-ой, жортаракъ,
 Эй-хей, Къанукълары къарап, аланы дурус кёрмелле, ой-ой.

Ала ол хапарны, дейди,
 Базыкъ Эсеннге уа женгил бердиле.
 Батыр базыкъ Эсен кёзюлдюреуюклерин сермеп къарады, ой-ой.
 — Алчыгъыз, эй жашла, — деди, —
 Кёзюлдюреуюк бла сиз да къарагъыз,
 Кимле болгъанларын, кимле болгъанларын сиз да таныгъыз, ой-ой.
 Кёзюлдюреуюкню, дейди,
 Жашла алып, кезиу-кезиу къаралла.
 Жашла келгенлени кимле болгъанларын чыртда танымалла, ой-ой.
 — Берчигиз, эй жашла, — деди, —
 Энтта кесим жөтөлеп бир къарайым. —
 Ол къарт базыкъ Эсен кёзюлдюреуюкюн алып къарады, ой-ой.
 — Ой, аман жашла, — дейди, —
 Қарт кёзле уа сизден иги кёрелле.
 Ол эки атлы бизге келечиге алай келелле, ой-ой.
 Онг жанында атлы, — дейди, —
 Тауну да ичинде ол жашагъан,
 Ол да Бий улу уа Сафар-Алий деген а ол болмазмы, ой-ой?
 Сол жанында келген, — дейди, —
 Урухну да бойнунда ол жашагъан,
 Қара-Шауа улу Суртаз-Алий кеси уа болмазмы, ой-ой?
 Ала баз келелле, — дейди, —
 Чий кюмюшча, атларын жылтыратып,
 Бизге келечиге, ала уа кеслерин алай ушатып, ой-ой.
 Ючюнчюсюн айтсам, — дейди, —
 Қаракъуйрукъ, къаражалкъа тор атлы.
 Аланы ызындан, туман болуп келелле кёп атлы, ой-ой.
 Ала Дюгер Маргушха, дейди,
 Бир кесекден мычымайын чапдыла.
 Чапдыла эсе уа, ала анда аман хата тапдыла, ой-ой.
 Алайда онгмалла, дейди,
 Сора ала Шары таугъа чапдыла.
 Қысыр эчилени, сайлап-сайлап, кесип, ала къапдыла, ой-ой.
 Қысыр эчки этден тоюп, дейди,
 Ала, жаным, жау кекире, жукълалла.
 Чолпан жулдуз чыкъды, сора ала танг атды деп ойлалла, ой-ой.
 Ызларындан жетдик, дейди,
 Стауатда эчки башланы биз кёрдюк.
 Ай жетгенлей, танг алагъа ала бла ачы сермешдик, ой-ой.

Батырланы жырлары

Эй, эй, Тау Артында эки батыр бар элле,
Эй, тау аллында эки батыр бар элле.

Эй, эй, Тау Артында эки батыр Мызымеди, Зотмеди, ой?
Эй, аяклары жалынмеди, отмеди, ой, ой?

Эй, эй, тау аллында эки батыр кыйсы элле, ой?
Эй, тау аллында эки батыр Кырабий бла Сарабий, ой.

Эй, эй, ол эки кыуум бир бирлери бла кыанлы жау элле,
Ой, орталары адам чыкмаз кыйын экен таумеди?

Эй, эй, Мызы Зотха алай айтып селешди, ой:
— Эй, биз а энди жортуулга барайык, ой.

Эй, эй, была жортуулга кыуум энди этелле,
Эй, быланы эслерине тоноу тешгенди.

— Эй, эй, энди Малкыар башы жайлыклагга барайык, ой,
Эй, Айдаболну кыйчу кышун алайык, ой, ой.

Эй, эй, Айдаболга кетмез ачыу салайык, ой.
— Эй, биз а Малкыар башы жайлыклагга бармайык, ой.

Эй, эй, тау шунгуртууну кѳундушлары итча юредиле, ой,
Эй, жау кѳрселе, кѳара Малкѳар аны, ит жанлылай, сюредиле.

— Эй, эй, алай эсе, Чегем башы жайлыкѳлагѳа барайыкѳ, ой, ой.
Эй, киши ахшысы биченнге кетген болурла, ой.

Эй, эй, Чегем башыны сызгѳасы саны кѳош болур, ой,
Эй, атабызны малы киби, бош болур, ой, ой.

— Эй, эй, Чегем башы жайлыкѳлагѳа бармайыкѳ, ой, ой,
Эй, чегемлиле кѳузгѳун тилин биледиле, ой.

Эй, эй, чегемлиле кѳара жерде кѳаргѳа ызны ызлайла, ой,
Эй, жауну этин кѳой этинлей тузлайдыла, ой.

Эй, эй, алай эсе, биягѳы Малкѳар жайлыкѳлагѳа барайыкѳ.
Эй, была Малкѳар башы жайлыкѳлагѳа тебредиле.

Эй, эй, Мызы кѳюзюдюреуюкнѳ тартып, тау тѳбюне кѳарайды,
Эй, Мызы тау тѳбюнде чола молла санайды.

Эй, эй, была Малкѳар башы жайлыкѳлагѳа чыкѳдыла,
Эй, была Сукан башы жайлыкѳлагѳа тигеледиле.

Эй, эй, эки сѳрюуючѳ быланы кѳойла кѳуте кѳрдѳоле,
Бир сѳрюуючѳ бирине сыбызгѳы бла алай айтып сѳлешди:

— Эй, мени кѳонѳом, мени кѳошума жау кѳонакѳла келелле,
Ала тѳгереклерин сауут бла кѳуршалайла, ой.

Эй, ала Мызы бла Зотха ушайла, ой.
Эй, энди биз а кѳачайыкѳмы, нетейик, ой?

— Эй, эй, энди сен а кѳачып кѳайры барлыкѳса, ой?
Эй, кѳонакѳланы кѳошха жууукѳ этерсе.

Эй, кѳонакѳлагѳа кѳонакѳлыкѳ токѳлу соярсан, ой,
Терисин Сарыбаш итини бойнуна кийдирип, Уллу Малкѳаргѳа
кѳуугѳуннга иерсен.

Эй, Мызы бла Зот кѳойчулагѳа: “Кѳѳ болсун, кѳойчула,
Эй, кѳѳ болсун, кѳойчула”. — “Сау болугѳуз, кѳонакѳла”, — делле.

—Эй, эй, была кимни малларыдыла? — деп ала аны соралла.

— Эй, была Къарабийни малларыдыла, — дейдиле.

— Эй, эй, Къарабий къайдады? — деп ала аны соралла, ой.

— Эй, Къарабий да тели ауруудан ауруп жатады.

— Эй, эй, аланы кёк бууурул атлары къайдады? — деп соралла.

— Эй, ол да быйыл Сукан башында ат талаудан ёлгенди.

— Эй, эй, аланы адам тилни билген Сарыбаш итлери къайдады?

— Эй, ол да быйыл жайлыкъда ит ауруудан ёлгенди, ой.

Эй, эй, была тышларындан бушуу-бушман болдула.

Эй, ичлеринден къууанч къууум этдиле.

Эй, эй, къонакълагъа жылы жетмеген къозу тутдула.

— Эй, бизге къозу керек туююлдо, ахшы эркек керекди.

Эй, эй, къонакълагъа къойланы аллында айланган къарабаш эркечни
сойдула.

Терисин, жашырын, Сарыбашны бойнуна кийдирип,

Уллу Малкъаргъа къуугъуннга ийдиле.

Сарыбаш да Уллу Малкъаргъа къуугъуннга баргъанды,

Улуй эди, сынсый эди, аны уа киши билмей эди.

— Къойчула Сарыбашны ачмы этгендиле? — деп, аш къуйдула, —
ашамады.

Сарыбаш, улуп, къош таба къарап, чабып къайта эди.

Сарыбаш къонакъ юйде сауутлагъа чапханды,

Гылжаладан сауутланы сермеп, юй тюбюне атханды.

Сора ыстауатда къуугъун болгъанын билдиле.

Къарабийге бла Сарабийге адам ийдиле.

Ала уа алтыаякъ алашагъа эки ат жер салдыла.

Бирин алгъа айландырдыла, бирин а артха айландырдыла.

Сауутланы терс айландырып такъдыла,

Уллу бийче, чыгып, алагъа урушады:

— Ашыкъгъандан терс нек этесиз?

— Биз а ашыкъгъандан этмейбиз,

Эбизеле жауурунга уста болалла,

“Къуугъун терс кетди”, — деп, уллу кёллю болурла.

Ала атландыла, тейри, кетдиле, терк окъуна узайып кетдиле.

Чегет элни ныгышына чапдыла, ныгышда бир къарт киши тапдыла.

— Уллу Малкъаргъа бир хапар къоя кетейик,

Тамбла бу заманда мында болмасакъ, Уллу да Малкъаргъа хапар этерсе.

Кюн ортагъа къойчу къошха жетдиле:

Сюрюучюле таханлагъа байланып, ыстауатда токълу къалмай айдалып.

Сюрюучюлени таханладан ийдиле, андан хайыр-хапар сордула:

— Бусагъатда къайда бара болурла?

— Гитче-тауну этегинде болурла.

Сора была Гитче-тауну тюбюне алтыаякъ бла чабалла.

Алтыаякъны тау тюбюнде къоялла,

Гитче-тауну башына чыгып къарайла.

Уллу-тауну этегинде жаула чыгып бара элле.

Жорт да сюрююнү алларында барады, Жора уа артларында сюреди.

Жорт Жорагъа алай айтып къычырады:

— Гитче-тауну башындан бирле ауалла, ала Къарабий бла Сарыбий болурла...

Санга къоркъгъандан алай кёрюнед,

Тау шауданла алай жылтыраучудула.

— Эй, аман тукъум, бокъурбоюн гяуурла, биз а сизни къуууп жетгенбиз.

Сюйсегиз, тутушхан да этербиз.

— Угъай, тутушуп, биз къатынламы болгъанбыз?

Тейри, биз атышхан этербиз.

Алгъа атаргъа малкъарлылагъа берилди.

Уллу да Малкъарны сыйы уллуду.

Къарабий, атып, Жораны къаплады,
Сарабий, атып, Жортну къаплады.

Артха айландырып, къойланы къошчулагъа бердиле.
Кеслери уа Уллу Малкъаргъа атланып кетдиле.

Бекмырзала, Къайсынла

Свободно, речитативом

Эй, не этгин а, ой!

Гемиргеуден Тазретлагъа хан къонакъла келди ле,

Та зретлагъа бу къозу бла,

ой, къой б(м) ла,

б(м) ла да кел лел ле бир оюн б(м) ла,

той б(м) ла. О...

Эй, не этгин а, ой!
Эй, Гемиргеуден Тазретлагъа хан къонакъла келдиле,
Тазретлагъа бу къозу бла, ой, къой бла,
Была да келелле бир оюн бла, той бла.
Эй, той бла да, ой!

Бий Бекмырза тапчанда жатып тураед.
Къарт къазагъы суу алыргъа, ой, баргъанды,
Къарт къазагъы, суу алып, андан къайтханды.
Эй, къайтханды да, ой!

Къарт къазагъы эшигинден бир алай айтып селешди:
— Турчу, ханым, турур заманынг, ой, болгъанды,
Къонакъ юйюнг хан къонакъладан толгъанды.
Эй, толгъанды да, ой!

Бий Бекмырза, жаш Къайсынны
Излей, ныгышлагъа жайылды,
Бий Бекмырза Къайсыннга былай айтып урушду.
Эй, урушду да, ой!

— Къайсын, къалмады сени жашла бла ашыкъ ойнагъан жашлыгынг,
Юйюбюзге Гемиргеуден хан къонакъла, ой, келгендиле,
Кел, Къайсын, къонакълагъа хошкелди берейик.
Эй, берейиг'а, ой!

Бардыла, къонакълагъа хошкелди бердиле,
Къонакъланы къонакъ киби, ой, кёрдюле:
Юч кюн, юч кече къара сыра, акъ ётмекни бердиле.
Эй, бердиле да, ой!

Тёртюнчю кюнлери быланы да тамам жетгенде,
Была барып, къонакълагъа, ой, соралла:
— Къонакъла! Сиз не айланасыз, жорюйсюз? — делле, —
Эй, жорюйсюз, ой!

Мал тилей келген эсегиз, мал берейик,
Жесир тилей келген эсегиз, алда киби къолубузда, ой, къолай жокъ —
Аталадан къалгъан эки къарт къазакъ.
Эй, къарт къазагъ'а, ой!

Аладан бирлерин тутуп, сизге биз берсек,
Экинчиси бизге, алда киби, халал, ой, къул болмаз,
Аталадан къалгъан мюлкню ким чачса, аталагъа керти улан болмаз.
Эй, улан болмаз а, ой!

Къонакълагъа жазны болжал этдиле,
Къонакъла ол жууап бла юлерине кетдиле.

Къыш кетди, жаз келди, къонакълагъа айтхан болжалыбыз баз келди.
Эй, баз келди да, ой!

Ол кюн жортуулгъа тебрелле.
Жаш Къайсынны ийген элле къойчулагъа шишлик къой тилей,
Къойчула Къайсыннга шишлик къой бермелле,
Эй, бермелле да, ой!

Орусбий улу Кючюк келтиргенед къойчуладан къашха къой.
Жаш болсам да, киши юлюшюмю бермеучем, — деди Къайсын, —
Орусбий улу, киши юлюшюнгю башха къой.
Эй, башха къой да, ой!

Ол кече алайда жатдыла, жукълалла.
Жаш Къайсын тюш кёрдю, ой, тюш кёрдю,
Кёрген тюшюн эрттенликде Бекмырзагъа санады,
Эй, санады да, ой!

— Бекмырза, бюгече хазна тюшле кёрмедим, ай, кёрмедим,
Юйюбюзге, ой, къайтайыкъ,
Мындан ары бармайыкъ да, къайтайыкъ,
Ой, къайтайыкъ да, ой!

Атабыз Жабо бийни Къабарты полкъда кёргенем,
Бёрю тонуну жингирикден, ой, эки женги жокъ,
Тёгерегинде ахшы ёзден тенги жокъ.
Эй, тенги жокъ да, ой!

Бир да къалмай ысхылтылы бийчеле уллу арбазгъа тизилип,
Анабыз Жаракъчанны арт этеги юзюлюп,
Анабыз Жаракъчан башчылыкъны айта эди — алларында сюзюлюп,
Эй, сюзюлюб'а, ой!

— Тюш дегенинг, Къайсын, жукъулану богъуду,
Тюшге ийнанган бар адамланы, ой, жогъуду.
Тюш кёргенбиз деп, Малкъарда ныгышлагъа не айтып барлыкъбыз?
Эй, не этейиг'а, ой!

Башыбыздан къаргъа къычырды,
Къолубуздан шайтан байтал, ой, ычхынды,
Барды, барды, Ууберекке чуу этди.
Эй, чуу этди да, ой!

Тартдым-тартдым — атылмады, урмады
Байтуханны биз бурупму, ой, къазмычы,
Ай, медет, ол кюн байтал болгъан эди ахшы эрлени азычы.
Эй, азычы да, ой!

Бий Бекмырза ол кюн къара чаука болгъанед,
Алхынлада ууакъ-ууакъ, ой, кезлеуле,
Къара чаука кезлеулеге къоннганед.
Эй, къоннганед да, ой!

Ушоклагъа окъ салыргъа къоймайды,
Къуруп къаллыкъ буз чучхурну, ой, букъусу,
Ой, медет, ол кюн басхан эди Бекмырзаны ёлюпени жукъусу.
Эй, жукъусу да, ой!

Бий Бекмырза душманлагъа дертин жетдирди,
Жаш Къайсын да, Бекмырза кибик, ой,
Душманлагъа дертин жетдирди.
Эй, жетдирди да, ой!

Азгек тышлы къобурам, чыран суула тама, кёл болду,
Ай, медет, бюгюн ахшы эрлени, ой, кюню эди,
Санларым къымылдамаз жел болду.
Эй, жел болду да, ой!

Лохум сууундан секирип ётюучю аркъалыкъны
Учхара, аман Геюргю, ой, сындырды.
Баракаллы болсун, машалла, сарыкъулакъ жюрегинги тындырды.
Эй, тындырды да, ой!

Бет тапдыла ол кюн Бызынгылы сары тонлу ёзденле.
Къорасынла Уллу Малкъарда, ой, жаш бийле,
Экишер а окъ салгынчы, къатыбызда тёмелле.
Эй, тёмелле да, ой!

Эндреуюкле — батыр къурманла,
Къорасынла ол айбатла, ой, къоркъакъла,
Экишер а окъ салгынчы, къатыбызда турмалла.
Эй, турмалла да, ой!

Ёзенледе отлайды тана, акъ тана,
Къорасынла махтанчакъла, ой, айбатла,

Къоймазла, керексизге ныгышлада махтана.
Эй, махтана да, ой!

Атха минселе — кюмюш беллиле,
Жаугъа жетселе уа — къатын, ой, кёллюле,
Къайтып, биз а жауну жерлеп келсек, ол аманла махтана келирле.
Эй, келирле, ой!

Ол аманла келин тойлагъа жорюрле,
Да бир аякъ да баса, ай, кёз къыса,
Ол аманла келин отоулагъа кирирле,
Эй, кирирле да, ой!

Экишер аякъ суу гумулдан тоймазла,
Жауну хорлап, ныгышлагъа, ой, келсек,
Ол аманла махтауларын къоймазла.
Эй, къоймазла да, ой!

Атто Гекки — эр Гекки Тотурланы эгери,
Аттоланы эр Гекки, ой, болгъу эди
Тау Артында ол кюн эки сабийни нёгери,
Эй, нёгери да, ой!

Орусбий улу бий Кючюк жаугъа жетсе — арслан,
Аттоланы эр Гекки, ой, ол кюн аллында
Он бармакъны бешистен айырылды.
Эй, айырылды да, ой!

Рахай да улу Токъмеди?
Ит душманла Тау Артында эки сабийни, ой, сойгъан кюн
Рахайланы гитче Токъ анда жокъмеди?
Эй, жокъмеди да, ой!

Рахай улу Токъ тоноу таякъла жыйды, жокъ этди,
Жаратхан Аллах Жабо бийни алтын кирик, ой, юйюрюн,
Аллах-Аллах, жангыз кюннге Тау Артында тюп этди.
Эй, тюп этди да, ой!

Ачылмай а къалгъанды
Анабыз Жаракъчанны толукъумач, ой, кюбюрю,
Ай, медет, Тауну Артында тюп болду
Атабыз Жабо бийни алтынашыкъ юйюрю.

Хадаужукъ улу Жамболатны жыры

Не спеша

Ха дау хукъ у лу ба тыр

Хам бо лат, ой, ой,

ат лан, Хам бот, жаш Хам бо ла т, а

Хам бо лат, Ат лан нган да да,

ат ар ба ла жек дир ген,

ат ар ба гъа да кым эмл къан ла

тек дир ген.

Хадаужукъ улу батыр Жамболат, ой, ой,
Атлан, Жамбот, жаш Жамболат, а Жамболат,
Атланганда да, ат арбала жекдирген,
Ат арбагъа да кызыл къанла текдюрген.

Хадаужукъ улу Жамболат,
Атланганенг Исламейге барыгъа,
Анда жесир борчла энди алыргъа,
Умутунг жогъед андан къайтмай къалыргъа.

Атландыла, ура-бере кетдиле,
Юч да жол айырылганнга жетдиле,
Алайчыкъда жол оноула этдиле,
Ала жол кенгешле, тейри, этдиле.

— Огъары жолну уа, жашла, биз барсакъ,
Ол а бийик болур, аман таш болур,
Ол тебен жолну энди биз барсакъ,
Ол а чибин болур, аман ханс болур.

Алай эте, орта жолну биз барсакъ,
Къанукълары орта жолда жашайла,
Къанукълары бизни къанлы жауубуз,
Аладан ычхынмаз бизни сауубуз.

Жамболат а ол сёзлени эшитгенде,
Олсагъатдан жыйынына къарады.
Жамболатха алай ачыу тийгенди,
Ол а алай айтып энди сёлешди:

— Къорасынла къабартылы жаш бийле, — деди, —
Тахыраннга окъа салып киелле,
Сайлап, бирер кёк хорагъа минелле,
Окъ тиймейин, батырлыкъны сюелле.

Къоркъгъаныгъыз, энди манга айтыгъыз,
Къоркъа эсегиз, келмей, артха къайтыгъыз,
Мен а энди орта жолну кетерме,
Мен а энди орта жол бла жетерме.

Къоркъмасагъыз, мени ызымдан келигиз,
Къанукълары манга этгенни кёрюгюз.
Урдула да, орта жолну кетдиле,
Ала Къанукълагъа энди жетдиле.

Жамболат а Къанукъладан букъмайды,
Къанукъладан бир да киши чыкъмайды.
Къанукъланы аллы къара шауданла,
Шауданлада намаз эте башлалла.

Къанукъланы къалиярлыкъ къарт бийче,
Кёзюлдюреуюкню салып къарайды.
Алайчыкъда Жамболатны таныды,
Чычин-башын тартып, жияп башлады.

Къарт бийче уа улакъ кирик макъырды,
Уланларын бир да къоймай чакъырды:

— Уланларым, мени суйген жанларым,
Кёремисиз Жамболатны тургъанын?

Бир кере — ол жылкыбызны сюргенди,
Экинчи да — бир жашымы ёлтюрдю,
Ючюнчю да — келиними элтгенди,
Анга ол а адамсызлыкъ этгенди.

Энтта да келип, аллыбызда турады,
Биригизни ёлтюрюргед мураты.
Чыгып, аны бла уруш этемисиз?
Этмей эсегиз, аллымдан кетигиз.

Къыптым бла уруп, ичин жарырма
Ол къаны тёполлюк харам Жамботну.
Жамболат ёздеңди, манга къатылмаз,
Аны алтынлы шкогу атылмаз.

Эй, Къанукъланы къызбай Къанамат,
Жанынг болсун бир Аллахха аманат.
Къанамат а бу сёзлени эштгенде,
Ол а энди алай айтып сёлешди:

— Аллыбызда баргъан суу арамды,
Бюгюн жанын андан артха ким алыр?
Сени берген сютюнг анга харамды,
Сени берген сютюнг анга харамды.

Хадаужукъ улу да залим Жамболат,
Жети окъ тийди арслан киби́к белинге,
Энди бюгюн сени ырысхынг болмазед,
Сёз тапмайбыз, Жамбот батыр, кёлюнге.

Ой Хукет улу, къызбай Хажалий,
Ишхери кирди Хажалийни къолуна,
Къарай башлады къачар жолуна,
Къарай башлады къачар жолуна.

Баппучу улу батыр Салпуду,
Былайчыкъда урушургъа талпыды,
Онг аягъы ёзенгиге къурушду,
Кёул болса да, ёзден киби́к урушду.

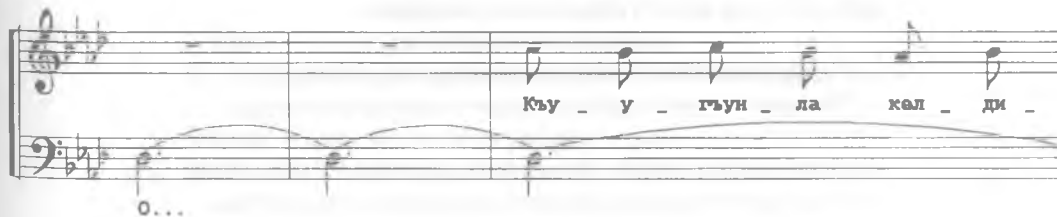
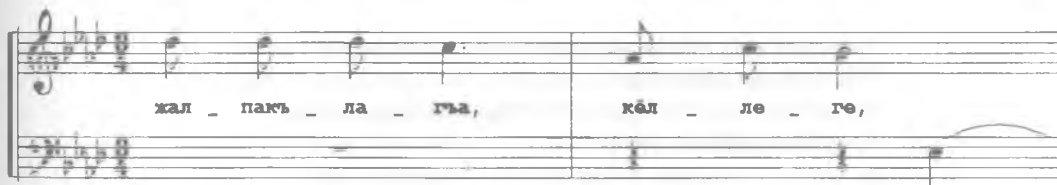
Хадаужукъ улу кюйсюз Жамболат,
 Сен а кюкюрейсе энди, кёк кирик,
 Къанынг а сийип барады, кёл кирик,
 Къанынг а сийип барады, кёл кирик.

Жамболатха окъ тийгенин кёргенде,
 Къанамат а уруп келед, жел кирик,
 Къанамат уруп юсюнге келгенде,
 Ат юсюнден уруп алдыңг, бёрк кирик.

Татаркъанны жыры

Не спеша, свободно

Хор

Жауунла жауалла тау жалпакълагъа, кёллеге,
 Ой, алай да кёллеге.
 Къуугъунла келдиле да уллу Къарачайда элlege,
 Ай-тай-та, рай-да-ра.

Ныхытла башындан бизге узатдыла юч къурукъ,
 Жазлыкъдан, Дуутдан чыкъгъан эди ачы къуугъун, кычырыкъ.

Къарачайгъа, дейди, кызылбек аскер киргенди,
 Къатын-кызыны ол кюн жалан аякъ этип сюргенди.

Ол кюнледе жигит уланланы жокълайла,
 Багъатыр улу жигит Татаркъанны тапмайла.

— Ёхтем жигитибиз Татаркъан къайда къалгъанды?

— Татаркъан оракъчылагъа тишлик мал жыя кетгенди.

Быллай кюнде, дейди, Татаркъанны аллыбызгъа салыучу эдик,
 Жаугъа жетсе, дейди, жаудан къаныбызны алыучу эди.

Быллай кюнде, дейле, Гилястанны миннген аты бек чабар,
Татаркъан а болгъан жыйын быллай кюнде бек батыр.

Жигит Татаркъан къайтып элге келгенди,
Къарагъаныңда, бир да элде адам кёрмегенди.

— Анам, анам, — деди, — бизни элибиз къайры кетгенди?
— Ишни кезиуюдо, балам, ала иш ишлерге кетгендиле.

Алгъын ийген къойларыңдан санга къурманлыкъ сойгъанем,
Ол къурманлыкъдан, балам, санга толу юлюшюнпо къойгъанем.

Юч ёзенден, балам, юч эгечинг келдиле,
Юч сюегин, балам, ала сени юлюшюнгден бёлдюле.

Ала жилип, балам, санга тилекле этдиле,
Санга къалгъанды, балам, жауурун бла баш жарты.

Ол жауурунну бир сыдырды, сора юч къапды,
Элни къуугъуннга кетгенин ол жауурундан таныды.

— Анам, Къарачай къайры кетгенди? — деп сорады.
— Къарачай жериндеди, биченнге чыгъар заман болады.

— Анам, Къарачайда сенек, чалгъы къайгъы жокъду,
Къарачай а къайры эсе да къуугъуннга кетгенди.

— Да алай эсе, айтайым: къызылбек аскер Дуутта киргенди,
Андан малны, адамны, сени да эмчек анангы къызылбек аскер
сюргенди.

— Анам, мен чабырларымы малчылагъа бергенме.
Энди манга чабырлыкъ бер, — дегенди.

Ушкогун бойнуна атып, чабырлыкъны къолуна алып,
Ууа-ууа, чаба-жорта, ол жауну ызындан кетгенди.

Жолда ууа-ууа, эки чабыр этип кийгенди.
Дуут суу бойнуна жыйылып тургъан Къарачайны жетгенди.

Барса, къызылбек аскер кёпюрню атып, къутулуп,
Халкъ да бу жанында не этерге билмей, тыйылып.

Татаркъан жетип, белине манс аркъанла салдырды.
Тёппесинде уа ол жау чыракъла жандырды.

Сора айтды: "Мени башымда жаннган чыракъ ёчюлсе, аркъандан
тартырсыз.
Ёчюлмесе уа, мен ол жанына ётерме, сизни да бир-бир тартып
ётдюрюме".

Татаркъан суудан ётген уланларын жокълайды,
Къызылбек аскер а къутулгъанбыз деп, ыран дорбуннга кирип жукълайды.

Аны эмчек анасы уа жукъламай болгъанды.
Татаркъанны жумарукъча сызгъыргъан адети болгъанды.

Бара барып, эмчек анасын ыран дорбунда эследи,
Ол да Татаркъаннга аны кёргенин билдирди.

Анасы, чачын тутуп: "Келме, мени чачым кирик, кёп аскер барды", — деди.
Татаркъан да, сакъалын кёпюзтуп: "Ма мени сакъалымы тюклери чакълы
аскерим мени да барды", — деди.

Схауат сууну бойнунда эркек къузгъун къычырды,
Къыркъылгъан къойгъа гажай бёрю ычхынды.

Татаркъан бек къаты уруш этгенди,
Къызылбек аскерни кёбюсюн салам кирик къырып кетгенди.

Халкъын, малын, ол анасын да къутхарды.
Татаркъаным батырлыкъгъа сайланды.

Насыбын къайтарды ол Къарачайны элине,
Унутулмаз ат къойгъанды ол кесини туугъан жерине.

Жандар

Подвижно

Ой, Жандар, жанынг барсын Кябагъа,
Ит тамлыла жыйылгъандыла Лабагъа.

Мурдух башында бир бёлек атлы кёрюндю —
Ала тосму экен, сора жауму экен? —

Ала бизни тасхабызны билгенле,
Юслерине кёк гебенекле кийгенле.

Чартлап ётдюм мен чегет Лабагъа,
Жаш къауумну элтип къуйдум быккы бла ыраннга.

Айыбы жокъду Жандарны бир тауда ёсген уланнга.
— Юсейин, сен — къарт, мен — жаш, — деди жаш Жандар, —

Экибиз да алгъын нёгер болайыкъ,
Ёлсек — ёлдюк, къалсакъ да — бирден къалайыкъ.

Арабызда чинар терек арамды,
Экибизден, жер къачмайын, ким къачса,

Аны анасындан ичген сютю харамды.
Стауатны тамлы аскер басханды.

Къарелдиси къошубузну жапханды.
Хомух Юсейин этген антын унутду,

Къара жамычыны юсюне ол тутду.
Къачма, къачма, Хубийланы Амырхан улу Юсейин,

Къача эсенг, акъбаш къамангы къоя бар,
Ёзден намысынгы сен а жоя бар.

Тынгыламай, Юсейин къамасы бла къутулду.
Жарлы Жандар кеси жангыз тутулду.

Къан чачылды ат жериңде башлыкъгъа,
Налат болсун бу сабийликге, жашлыкъгъа.

Жашлыкъ басып, эсгермедик жауланы,
Сакъламадыкъ айырланы, тауланы.

Тамлыланы тау къошлагъа юйретген,
Жарлыланы эшиклери тют этген —

Къарабашланы Махатчи деген алабаш,
Хазлеулени Алибек деген жилинбаш.

Ой Жандар, Жандар, жанынг барсын Кябагъа,
Къан къуялла таудан келген чарагъа.

Тамлы аскер сансыз-санаусуз кеп болду.
Кёк чепкенинг тегерей кюбеден бек болду.

Чыгы сайын ол чепкенге окъ тийди,
Халысы сайын къалмай къызыл къан сийди.

Онгуз кюнде Юсейинни къарт ушкогун тапмадың,
Кезлик бичакъ бла жетисин босагъагъа къапладың.

Жигит эдинг, Жылкычы улу жаш Жандар,
Къанынг чачылгъанд сени расагъа, забагъа.

Бизни жаныбыз, ой, къурман болсун, къор болсун
Жигит Жандарны бизге тулпар тапхан анагъа.

Башурукъ

С движением

Уллубашланы да жигит Башулуку,
 Къайры кетип бараса, баш уруп,
 Мужуранг бла да къаты буз уруп,
 Кёкюрегинг бла да терен къар жырып?

Ой, алай Кавказ тауларына да
 Мен барама,
 Анда жашау межамымы салыргъа,
 Тау бийледен да ачыууму алыргъа.

Ой, алай Къырым ёзенинде да
 Букъу туман чыгъады,
 Аны чыгъаргъан да — Мустафа ханны
 Жерни жапхан жылкъысы.

Ой, аланы кютген да Башулуку жигит болгъанды,
 Жибек аркъан бла да эмиликлени тутуучу,
 Иерсиз, жогенсиз а
 Сыртларына къонуп жорюучю.

Ой, алай жерни жапхан а
 Ханны хора жылкъысы.
 Мустафа хан да уугъа айлана келгенди,
 Хора байталны тай тапханын кёргенди.

Ой, акътуякъ тайчыкны
 Башулукугъа саугъа этгенди,
 Башулуку аны къубултуп,
 Къарап ёсдюрю.

Ой, алай, ол тайчыкъдан а
Тауушлукъ ажир ёсгенди,
Аны жетген а ат жокъду битеу жылкъыда.
Башулукъ да аны юсюнден тюшмейди.

Ой, алай, хан улу Хусей да
Ол ажирни жаратды,
Кеси анга минер мурат ол этди,
Аны келтирирге ол жумушчусун жибереди.

Ой, алай, жылкъычы Башулукъ да
Хора ажирни бермеди.
Хан улу Хусей да кеси жылкъыгъа келгенди,
Къамичи бла Башулукъну сыртына бергенди.

Ой, алай Башулукъ жигит
Къара къаманы тартханды,
Тёнгереп тюшдю хан улу атны юсюнден,
Чегилери жерге да тёполдюле аны ичинден.

Ой, алай къан жаугъанды
Мустафа ханны башына.
Къуугъун атлы аман хапар бла келгенди:
— Сиз кёп жашагъыз, ханны жангыз жашы ёлгенди.

Ой, алай Башулукъ батыр да
Жолоучу кёлде
Хора ажирге артмакъ да салып миннгенди,
Жемин, азыкъны да ол иги элпек алгъанды.

Ой, алай ол таула табада
Аямай къачып барады,
Хора ажирни да жолда ичи кюйюп ёледди.
Жаяу жорюй кетиб'а Уллу Малкъаргъа келеди.

Ой, алай Абайлары да аны къонакъ киби кёрмелле,
Мекям салгъа да анга эркинлик бермелле.
Къая ыранда Башулукъ къала ишледди,
Ишгирти къырын да ол кеси аллына кючледди.

Ой, алай Ишгиртиде кенг жайылып отлайла
Башулукъну ууакъ аякълы маллары,

Бий Абайлары не кьаты кюрешселе да,
Ол а алагъа арталлыда боюн салмады.

Ой, алай отдан а кьачып ёртеннге дегенлей,
Бир бийден кьачып,
Бирсине мен кьул болалмам,
Ишгирти кьыргъа да биреуню малын кьоялмам.

Ой, алай Башурукъну алты да жашы жетелле,
Къая ырандан а ала Шаурдатха кечелле.
Ала анда будай сабанланы
Къыстау сюрелле.

Ой, алай Абайладан а эки жалан атлы жетдиле,
Сабан кьошланы чомача бауларын кесдиле.
Башурукъ улу да тапанчаны тартханды,
Бир атлыны уруп атдан атханды.

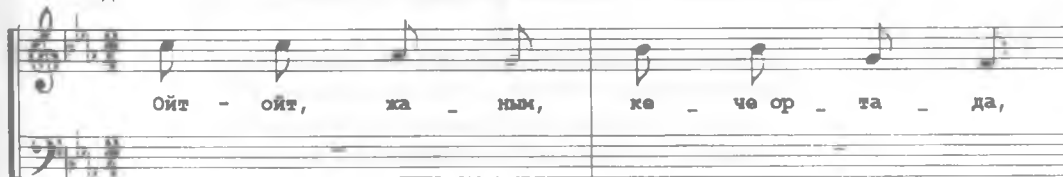
Ой, алай Абай улу да
Юйюне кьайтды сал болуп,
Миннген тор аты да кызыл кьан болуп.
Уллу Малкъарда тёре оноугъа жыйылды.

Ой, алай оноу этдиле:
Абайлагъа кьан тёлеу берирге,
Сора Башурукъну эл нёгерге алдыла,
Шаурдатда ала межамларын салдыла.

Ой, ала таш хуруланы тазалап,
Сабан этелле,
Итбурун чыгъаналадан буруу салалла,
Раубазы терекге баш уругъа баралла.

Таппасхан улу Акъболат

С движением

жа - ным, Ул - лу Че - ген - ге

0...

а - чы кыуу - гъун кел - ген - ди, дей,

ойт - ойт, жа - ным, кел - ген - ди.

0...

ой, би - я - гым Туу - ду - ла - ны

мал - ла - рын жау сюр - ген - ди,

0...

а - ман жау а ойт - ойт, жа - ным,
сюр - ген - ди, дей,

Ойт-ойт, жаным, кече ортада, жаным, Уллу Чегемге
Ачы кьюугун келгенди, дей, ойт-ойт, жаным, келгенди.
Ой, биягы Туудуланы малларын жау сюргенди,
Аман жау а сюргенди, дей, ойт-ойт, жаным, сюргенди.

Абсалтыдан, ойт-ойт, жаным, ачы кьюугун кычырды:
— Ойт-ойт, маржа, эр жигитле, туругуз, ой, туругуз!
Атланалган — сауут алып, сауут алып чыгыгыз!
Гара Аузуна, Мёлюшхюге барыгыз, ой, барыгыз!..

Атланганда, алгъа болду Таппасхан улу Акъболат,
Секириб'а тор атына мингенди, дей, мингенди!
Ойт-ойт, жаным, таулу ушкогун кьолуна алганды,
Жауну, кьачмай, кёп турмазын билгенди, дей, билгенди!

Гара Аузунда Жетегейлени уа, дей, санайды,
Ол Мёлюшхю тауундан а кьарайды, ой, кьарайды.
Чыпчыкча да жырлай-жырлай барганды, хей, барганды,
Таппасхан улу Акъболат, хей, Таппасхан улу Акъболат!

Ой, Мёлюшхю тарына да танг жарыгы кьакъганды, —
Терлеген тор атын нарат терекге да такъганды,
Ыстауатда, киши кёрмей, ары-бери чапханды,
Чапханды, дей, киши кёрмей, ары-бери чапханды.

Чаба-ёрлей барганды да, жауланы да кёргенди,
Чаба-ёрлей барганды да, сюрююну да тапханды,
Таулу ушкокга кьулакъ отну салганды да — бергенди,
Илишаннга жауну марап атханды, ой, атханды!

Таулу ушкок чарламайын атылды, ой, атылды,
Жау кьонакьны кьаны, дей, буз чыраннга чачылды.
Мёлюшхюю туманы да танг бла тенг ачылды,
Мёлюшхюю жореги да танг бла тенг ачыды.

Анасына жигит туугъан Таппасхан улу Акъболат
 Жау жыйынны тегерекге чачханды, ой, чачханды,
 Сау къалгъаны Тау Артына къачханды, ой, къачханды.
 Жауну артха сюрген а, дей, — Таппасхан улу Акъболат.

Акъболат а уруш этди, бешеуленнге баз болуп,
 Жау жыйыны къачханды, дей, Мёлюшхюде аз болуп,
 Окъ тийгенди Акъболатны жыягындан, тишинден...
 Ай, машалла-баракалла муну этген ишине!

Эки жауну ёлюсю да буз чыранда жатады,
 Акъболат да таулу ушокну кирпич къакъмай атады.
 Ойт-ойт, жаным, Акъболатха ыспас-махтау бердиле!
 Анга атап, бу жырны да этдиле.

Туудуланы жыр

Не спеша

Кюз къойчула да ма Жёде аузуна кирдиле,
 Ит душманла тасхабызны къайдан билдиле?

Кюз къойчула да улакъ кесдиле ашаргъа,
 Улакъ этле ма къазанда асылып.

Кечелени да ма бир заманы болгъанда,
 Душманла жетдиле, къара туманлай, басылып.

Ол итлерибиз а, чырпыгъа къарап, юрдюле,
 Туудуланы уа ма къойчу кьошну сюрдюле.

Къойла къопдула да ол ыстауатдан мау-шаудан,
Къуугъун ийгенбиз Сарыбашланы тири Къаншаудан.

Къаншау барады, ол эки этеги жел эте,
Арта айлана да, кесине кёл эте.

Къаншау кетди ит душманладан ычхынып,
Шинжили тарында Къаншауну къуулла, кычырып.

Къаншау чабып, ташлы ыстауатха жетгенед,
Кешене тарындан секирип, тебен Урдогъа ётгенед.

Огъары Байгорундан къуугъун ушкок атылды,
Минарадан а къуугъун салах тартылды.

Малкъарукъланы уа ачылмаучу къабакълары ачылды,
Гара аузунда да ма толу къошла чачылды.

Ой, баш къусханды ма сабанлада мандалакъ,
Ногъай чыкъгъан эди бу къуугъуннга алгъаракъ.

Адам ашайды да шейит Ногъайны эгери,
Жигит Мусос эди батыр Ногъайны нёгери.

Ол эки батыр да ма чаба-жорта кетдиле,
Ала душманланы да Тауну Артында жетдиле.

Душманла бла да ачы къазауат этдиле,
Ой, баш къусханды ма сабанлада мандалакъ.

Жашла айталла, Ногъай кюз биченде тебент деп,
Къартла да ийнанмайла, Ногъай Тау Артында ёлгенд деп.

Хахай, къуугъун дегенде, ушкогун алып кетгенед,
Жигит Ногъай Тау Артында ёлгенед.

Къан барады ма буз кёпюрде талада,
Жилляй къалдыла шейитлени тапхан анала.

Салимгерийни жыры

Спокойно

Са бан чы ла ны да ол

Са лим ге рий де се ле,

мен ту ра э дим а ул лу Мис хох

да, кьош бо луп. Оноу чу ла

б (м) ла, тей ри, дос бо луп,

кьа ра нгы ке че да се риу юн

ур май, шох бо луп.

Сабанчыланы да ол Салимгерий деселе,
Мен тура эдим а уллу Мисхохда, кьош болуп.
Оноучула бла, тейри, дос болуп,
Къарангы кече да сериуюн урмай, шош болуп.

Мен ат орнума эмен сехлени бегитдим,
Жукълай эдим а мен, жукъу арамда тюш кёрдюм,
Кеси башыма бир тапсыз иш кёрдюм.
Секирип туруб'а, мен ат оруннга къарадым.

Эмен сехлени, чирик чалылай, аудурдум,
Ол жарлы юйюме уа бир къара къанла жаудурдум.
Ат орнумда акъ байталымы кёрмедим,
Артха айланыб'а, темир сенекни сермедим.

Ол ит душманланы, ой, сюре, къууа кетгенем,
Тёберлакъда уа эки къарелди кёргенем.
Зыгъырлы къолда уа мен алларына ётгенем,
Жанлай барыб'а, мен къатларына жетгенем.

Къайры сюресиз а атадан къалгъан малымы?
Жанымы алдырмай, бермем халал малымы.
Этген эдим а ит душманла бла къазауат,
Ай, этген ючюн а, ала менден онглу болдула.

Тартып алдыла да, ой, мен жазыкъны арагъа,
Туурап атдыла Мисхох башында таулагъа.
Къан келеди да Зыгъырлы къолну суулары,
Ёкюредиле да бу Нарт уяны буулары.

Акъ чепкенимден жыртып, жамаула салалла
Къабыргамдагъы ол къама кирген жарама,
Мени хапарымы барып ким айтыр
Тогуз айны уа къарнында тутхан анама?

Абдулкеримни жыры

Умеренно

The musical score is written for a single melodic line on a treble clef staff, with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The tempo is marked 'Умеренно' (Moderato). The lyrics are written in Cyrillic below the notes. The score consists of three systems, each with a treble and bass staff joined by a brace. The first system has a repeat sign at the end. The second system has a key signature change to one sharp and a 2/4 time signature. The third system continues the melody.

Ба _ лыкъ ай _ лан _ чын _ дан ти _

эи _ лип чы _ гъад бу эр _ кеч _

ле _ ни ал _ ла _ ры.

Балыкъ айланчындан тизилип чыгъад
 Бу эркечлени аллары.
 Ол окъ тийгенлей, кырылып тешгенд
 Абдулкеримни санлары.

Абдулкеримим, мени Хызырим,
 Малланы таудан аудургъан.
 Ой, Бекки улучукъ, алай а кёреме,
 Бизге къара къанла жаудургъан.

Ол Бекяланы ол Рамазан,
 Къуууп, ызларындан жетгенди.
 Ол Бекя улуну алай жангыз огъу
 Былай тёртеуленден ётгенди.

Ол Бекяланы ол Рамазан,
 Жыйырма жылы жетмеген,
 Быллай сейир, тамаша, айтхылыкъ ким кёрюр,
 Атхан огъу тюзге кетмеген?

Энди бир ушкокла чыкъгъандыла, кюнюм,
 Ой, инче болуп тешиги,

Менлей жабылып кългъыед, ох, энди
Бекя улучукъну эшиги.

Адамла сейир этеелле ол кюн
Балыкъ башында кълугъагъа.
Абдулкеримни манга келтиргени
Эки багъыр окъду саугъагъа.

Ол юсюндеги сары кълегинг,
Ол сарымеди, токълемеди?
Бахсанчылагъа барып, кесинги ёлтюртмесенг,
Атангы малы жокълемеди?

Ол аман кюнде сауут алгъанед
Бу Бекя улучукъ кълуна.
Алай кесим кълме, деп айтыученг, жазыкъ,
Бахсанчыланы онуна.

Кимпеден эсе да уста тыныучуем
Абдулкеримни жашлыгъын.
Ах кюнюм, кимле тешип алдыла
Кълан жугъу болгълан башлыгъын?

Сюрген малларынгы сюрюп баралла
Ол Бургусантда базаргъа.
Мен орус писарь болуб'а кългълыем
Протоколунгу жазаргъа.

Протоколунгу мен жазсам эди,
Женгил битеред ишлеринг.
Алай багъыр окъла санагъландыла, ах кюнюм,
Нанымы кълзу тишлеринг.

Ой, кълумдагълы кълбузум, алан,
Ол калиндордан кетерик.
Ол Бекя улучукъ ёлтюргенди, дейле,
Кезиюу анга жетерик.

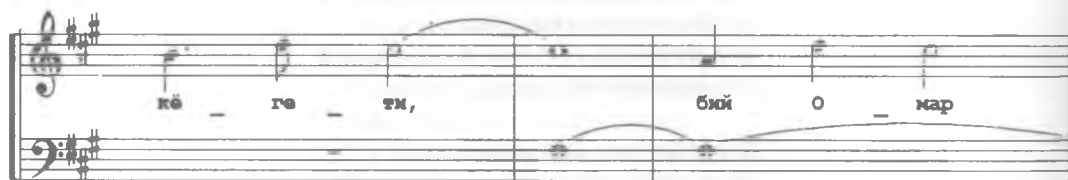
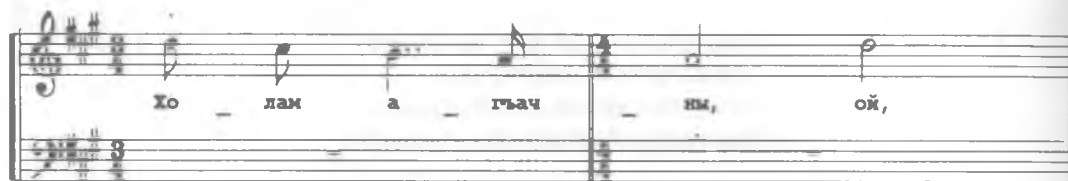
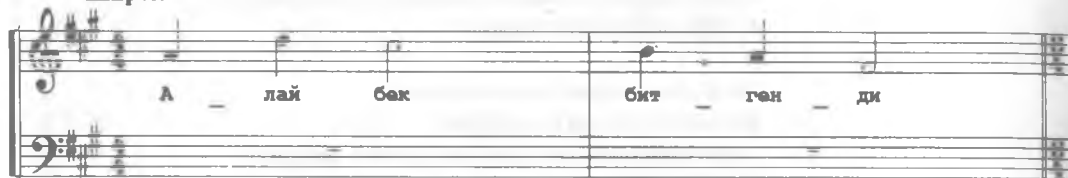
Ол Балыкъ бла Бахсанны арасы,
Ой, адам ётмез тау болсун.
Уручуланы кълрып кълйгълан эсе,
Ол Бекя улучукъ сау болсун.

Абдулкеримге окъ тийгенд, дейле,
 Ой, анга дарман жарамаз.
 Ол окъ тийгеннге дарман жарамайды,
 Сют баш гыбытха къарамаз.

Байлагъа, бийлеге къажау жырла

Бекболатны жыры

Широко

Алай бек битгенди Холам агъачны, ой, көгети,
 Бий Омар болганды жаш келинлени, ой, ёлети,
 Алай къул жигити къаты болады, ой, бек болад,
 Ой, аллай жигит а ол Махийланы, ой, Бекболат.

— Ой, Акъ къаяда да мен токълуланы, ой, кютеем,
 Ой, Акъ къаяда да мен кёп жугъутур, ой, кёргенем,
 Ой, санга сормай а атаргъа болмай, ой, келгенме.
 Кел, Омар, бюгюн биз ол Акъ къаягъа, ой, барайыкъ.

Ала азыкъларын а, ой, къолларына, ой, алдыла,
 Алайдан ёрлеб'а ол Акъ къаягъа, ой, бардыла,
 Омар бийден Бекболат кийиклени, ой, жашырды,
 Артындан тюртюб'а ол Акъ къаядан, ой, ашырды.

Ой, Акъ къаяда ол артиш чырпыла, ой, кёп болур,
 Холам жарлысы да ол бий Омардан, ой, бир солур,
 Ой, Бекболат эди ол кийиклеге, ой, къараучу.
 Бий Омар да болганды жаш келинлени, ой, мараучу.

Уугъа чыкъгъаненг ол кийиклеге, ой, буулагъа,
 Эркин этмей эди ол жерден чыкъгъан, ой, суулагъа,
 Ой, энди Омар а ол кийиклеге, ой, къарамаз,
 Жаш келинлени да ал кечелерин, ой, марамаз.

Ой, Акъ къаяды да жугъутурлу, ой, текели,
 Къаяда къалганды ол Омар бийни, ой, кекели.

Къанаматны жыры

Величаво

Сау же ти жыл ны да нен Морх ба шын
 да тур гъа нем, ой, ий на ны
 гъыз, кий ик ле бла къош бо луп,

Сау жети жылны да мен Морх башында тургъанем,
Ой, ийнаныгъыз, кийикле бла кьош болуп,
Ит бийле бла уа ачы кьазауат этерем,
Акъбаш кьамама ол эки кьолум бош болуп.

Ол жети жылны да мен къара агъачда жорюдюм,
Кече бёрю болуп, кюндюз ит болуп,
Кьолайсыздан юсюм сирке, бит болуп,
Асыры ачдан бу къара суула сют болуп.

Ой, мен жазыкъны да киши алмайды, жоок болуп,
Ой, да мен бюпонлюкде кетип барама,
Сау Къарачайда бу кесим биле, тюп болуп,
Къанамат хариб'а бир алай айтып сёлешди:

— Кьобугъуз, уланла, бу туруу — туруу туююдю,
Ол дуня баргъан бу Россейге ётейик,
Бу жарлы халкъга да бир тюзлюк излей кетейик,
Оноубузну да Хубий улуна айтайыкъ.

Хубий улу айтды: "Ой, кьонакъларым, жанларым,
Мени хатымы да оноучула уста таныйла,
Гюллюланы Хажи-Бекирге барыгъыз".
Гюллюланы Хажи-Бекирге бардыла.

Ит Хажи-Бекир а тюлкую кибики суююдю,
Аны къатыны да бир жаулу-бишли хант этди,
Ол итден туугъан Къуран алып, ант этди,
Сауутларыбызны бу кьолубуздан тас этди.

Къасбот эрттен бла, ой, алай айтып сёлешди:
— Мени къарындашым, жигит туугъан Къанамат!

Тур, Къанамат, бизге болур болгъанды,
Тёгеригбиз да ма часовайдан толгъанды.

Эбзеланы Алийни жашы Къанамат,
Тулпар болсанг да, ёлген кюнюнге жарамад.
Тёнгереп тюшдюнг сен, бердан окъну кётюрмей,
Ант этген эдинг жауну кьоймазгъа ёлтюрмей.

Ол дуниялада жиягъан төре бар эсе,
Да жияй болур Къанаматны анасы.
Къазаутда аны кьолуна жетмей кьалгъанды
Дюгерли Азнор берген а акъбаш кьамасы.

Гапалау

Жай _ лыкъ _ ла _ ны кьо _ руй кет _ ди,

ханс бол _ ду, хар _ лы ба лам

ду _ ни я _ дан тас бол _ ду,

Ой, ой, а _ на _ сы _ на

Жайлыкъланы кѳоруй кетди, ханс болду, ой,
 Жарлы балам бу дуниядан тас болду, ой, ой,
 Анасына жигит туугъан Гапалау!

Стаутда толу кѳазан кѳайнайды, ой,
 Сени юсюнде тогъуз а кѳазык ѳйнайды, ой, ой,
 Анасына жигит туугъан Гапалау!

Гапалауну ѳлтюрдюле, сойдула, ой,
 Жаш кѳатынын ау тюбюнде кѳойдула, ой, ой,
 Анасына жигит туугъан Гапалау!

Стауатынг жиян жырмаш мурсады, ой,
 Сени ѳлтюрген Ижаланы Мусады, ой, ой,
 Анасына жигит туугъан Гапалау!

Домалайны жыры

Не спеша

Эрттеден бери да мен Къарачайгъа кирмеучем,
 Байгъа болмаса, жарлы адамгъа тиймеучем.
 Къапхынладан а мен жоуден азын сюрмеучем, ой, тай-та,
 Къапхынланы да бир бәлюп-бәлюп сюрюучем.

Вагоннга къуюп да не Армавирге ийиучем,
 Армавирде да бир гиняз кибик жорюучем,
 Мен тура эдим да ол къонакъ юйде олтуруп,
 Столumu да сыйлы ичгиледен толтуруп.

Гапполаны не Ойдур келди юсюме,
 Кюндюз жолукъгъанма мен кече кѣрген тюшюме.
 —Турсанг а, Домалай, турур кезиуонг болгъанды,
 Элкъушну башы да бир къапхын атдан толгъанды.

Ол кезиуде да бир атланыргъа суймеучем,
 Чыгъара барыб'а, ёлтюрлюклерин билмеучем,
 Ёрлеб'а биз Элкъуш башына баргъанбыз.

Гаппо улу да не керохуна узалды,
 Чолакъ Бияслан а, тартып, къамасын чыгъарды.
 Элкъушну башы да ол къызыл къандан къызарды,
 Сени жауунг а аман ниет тутсун тенгине.

Сени жауунг аман ниет тутсун тенгине,
 Баш токъмагъымы да, кесип, сукъдула женгиме.
 Ана къарындашым ма Голаланы Наныды,
 Оруслу къатыным тёппе кекелимден таныды.

Ёлген ёлюгомю да, элтип, жардан атдыла,
 Мени ол кѣк атымы, Теркден ётдюрюп, сатдыла,
 Алтын къамамы да, залогга салып, тартдыла,
 Олтургъан жерде да мени жырымы айтдыла.

Шиткъаладады эки ийнарал жууугъум,
 Дунияны да ма къол аязлай жорютген.
 Къанымы да алалмай, кетип барама,
 Ой, Гапполаны да ма Ойдур деген бир итден.

Суйген тенгинг Гапполаны Ойдурду,
 Чыгъара барып, чолакъ Биясланнга сойдурду,
 Халал къанымдан харам итлени тойдурду.
 Ойдур да кетгенди бу дуниядан, тюп болуп.

Домалай жатады, ма къая ыранда, къурт болуп,
 Ёлген а ёлююмю, элтип, жардан аталла,
 А, къая ыранда да бир жау чыракъла жаналла.

Баллада жырла

Къубадийланы жыр

Свободно

Ах_ тон а_ ри а_ ла_ тон къа_ ра_ тон_нга
 у_ лан туу_ майд, кыз туу_ майд. *Р...*
 Бол_ са_ да, а_ ла_ тон къа_ ра_ тон_нга туу_ гъа_ нед
 Къу_ ба_ дий ха_ нгыз ул, ой.

Ахтон ари алатон къаратоннга улан туумайд, кыз
 туумайд.
 Болсада, алатон къаратоннга туугъанед Къубадий
 жангыз ул, ой.

Къубадийге уа бир да улан туумайд, кыз туумайды, ой,
Эте эдиле, къартлыкъ тонунг деп, ала тон.

Къубадий къалды тогуз къатындан къаратон, ой-ой.
Ахшы жууукъла жыйыла, къюла келе эдиле, ой-ой.

Ахшы жууукълары жыйыла, къюла келе элле, ой-ой.
Анда, жаным, сыйлы ичгиле иче эдиле, ой-ой.

Къубадий да бир да, бир да ышармайды, кюлмейди, ой.
— Къубадий, сен а нек ышармайсан а, кюлмейсе? —
делле.

— Ай, аланла, ким кызына, ким жашына кюледи, —
деди, ой-ой. —
Да мен сора неме къарап кюлейим? — деди.

Анда делле Къубадийге: "Кимни алыргъа?" —
дедиле, дейди, ой-ой.
Анда, къуртхаланы жыйып, былай сордула, дейди.

Къуртхаланы таматалары Ащдырхан алай айтып
сёлешди, ой:
— Ай, уланла, муну сиз бизге сора эсегиз, — деди, —

Анда барды Бийкъанлада эки ариу эгеч, ой-ой.
Аладан бирин Къубадийге алыгъыз.

Таматаларыны аты болур Мёлеуше, — дейди. —
Кичилерини уа аты болур Жансарай.

Мёлеушени тили аман, къолу ахшы, ой-ой.
Жансарайны къолу аман да, тили ахшы, ой-ой.

Анда, жаным, тили аманны кюню аман, делле, ой-ой.
Тили ахшыны болур, жаным, кюню ахшы.

Ахшы кёрдюле Жансарайны, Къубадийге алдыла, ой-ой.
Жансарайдан туугъан эди Къубадийге тогуз улан.

Тогузусу тогуз киши болдула быланы, ой-ой.
Тогузусу бирер кёк шаулухха минелле.

Жаш келин отоулагъа была сормай кирелле, ой-ой.
Жайылдыла, къолларына Къуран алып, ант этдиле.

Тапхан ана бла эгечден сора, бир аманлыкъдан
таймайын жорюрге делле.
Бир аманлыкъдан да тыйылмайын, была бардыла.

Аналарыны эгечлерине — Мёлеушеге была жетдиле.
Мёлеуше уа быланы ма былай айтып къаргъады:

— Сиз аманла, тели ауруудан къутуруп, къара агъачха
кетигиз, — дейди, ой, —
Сизни анда ёлсюн экигиз, къайтсын бери жетигиз.

— Жер жарылды, жексиз жерден жек чыкъды, ой-ой,
Биз хариплеге бу аман ауруу нек жукъду?— дейди. —

Этген аманлыкъларыбызны тоба бла къоярек, — делле,
ой-ой. —
Биз бу ауруудан къырылмай, саулай къутулсакъ, —
делле, —

Къурманлыкъгъа къуба ёпозле соярек, — делле,
ой-ой, —
Жаш келин отоулагъа кириучюбюзню къоярек, —
делле.

Къубадийни къатыныны аты — Сарайды, дейди, ой-ой.
Бийкъанлада тогъуз саусузгъа къарайды, дейди,

Аны юсюне да тогъуз жамычылыкъ тарайды, дейди.
Орамны ёрге бир жаш келинле келдиле.

Келе келип, кенгешле, ушакъла этдиле, ой.
— Бу аманла къорасынла, — деп, жийиргенип, артха
айланып кетдиле.

Къубадийге уа туугъан эди тогъуз ул,
Таматалары болур быланы Иналукъ.

Иналукъ жатады, ма тели ауруудан къыйналып,
Ауруу тийип, къызыу ауруп, сылып болуп, ой-ой-ой.

Иналукъ да аланы терезеден къарап кѳргенде,
ой-ой:

— Кичи къарындашым эр Элкъач, — деди, —

Орамны ёрге бир жаш келинле келедиле, — деди,
ой-ой. —

Келе келип, кенгеш ушакъла этдиле, бизден
жийиргенип, артха айланып кетдиле.

Сен айланган жерде адам кирмеген жер
кѳрдюнмю?

— Мен айланган жерде, — деди, — анда Акъ
сууланы башында къыз дорбунла, — деди.

Тебрелле была, Акъ сууланы башы дорбунлагъа
бардыла.
Кичилери Элкъач ёлтюргенед саулукъ марал,
дейди.

Саулукъ маралны сютюн суулукъгъа саудула,
ой-ой.
Суулукъ толу сютюн, элтип, дорбуннга салдыла.

Жерден чыкъды бир къызыл жилин. Келип, ол
суулукъда сютюн ичгенди, ой-ой.
Къайтып, тешигине сыйынмай, биягъы суулукъгъа
къусханды.

Таматалары Иналукъ, аны къарап кѳргенде,
дейди, ой-ой:
— Туругъуз, уланла, къысха ёлюр кибики от
тапханма, — деди.

Бирден къопдула, суулукъда сютюн, къашыкъ
юлюш этип, ичдиле.
Мында ёлдю экиси, бурун кибики, сау болдула
мындан жетиси.

Дюгер Бадинаты, Малкъар Басияты жыйылдыла
Голлукъа, дейди.
Къубадиийлагъа ала тюп оноула эте эдиле, ой, ой.

— Ол биченлик мени, бу сабан сени, — дей эпле,
дейди.

Жыйылдыла да, тюп оноула этдиле, дейди.

Аланы ичлеринден чыкъды ахшы киши Ийнакку,
дейди, ой-ой.
Ийнакку да былагъа былай айтып сёлешди, ой-ой:

— Ай, аланла, бюгече жатдым, жукъладым, тюш
кёрдюм, — дейди, ой-ой, —
Бу сиз этген ишлени болмазлыкъча иш кёрдюм, —
деди. —

Къыбыладан тогъуз жулдуз учдула, — деди, ой-ой, —
Экиси мутхуз, жетиси жарыкъ жулдузла, — деди. —

Келе келип, кюн батханда, къара булутха кирдиле, —
деди, ой-ой, —
Андан да бирер кёгюрчюн къапха кирип чыкъдыла, —
деди. —

Экиси быланы Къубадийланы уллу арбазда ат илкичге
къондула, — деди, —
Жетиси уа, кирип, Къубадийлада къонакъ болдула, —
деди.

Огъары Оккумгъа бу тейри эшикле ачылды, ой-ой,
Тёбен Оккумну къала ташы чачылды.

СЮЙМЕКЛИК ЖЫРЛА БЛА ИЙНАРЛА

Айжаякъ

Сдержанно

Ай _ ха _ якъ, а _ ла

хау _ лу _ гъунг а _ рму ха _ ра _

ша _ ды бой _ ну нга.

Мен (а) сукъ _ ла на _ ма,

ё _ ле не ма нукъ _ дан

ху _ му шакъ къой _ ну нга.

Айжаякъ, ала жаулугъунг
Ариу жарашады бойнунга.
Мен а сукъланама, ёлеме
Мамукъдан жумушакъ къойнунга.

Ой, жылкъы анасы — акъ байтал,
Ол а къарышкъулакъ тай табар.
Мен сени анангы уста танийма,
Ол а къалгъан къатынладан файгъамбар.

Ой, жылкъылада хора тай,
Салчы аягъынгы тузакъгъа.
Манга эки къанат а битгееди,
Айжаякъны алып кетерге узакъгъа.

Ойра, тузакъ, дейле, къоймайла,
Къанжыгъамда жибек аркъаннга.
Сора хора дейле, къоймайла
Кесим миниучю тарпаннга.

Ой, тарпан тайла ойнайла,
Ала ойнагъандан тоймайла.
Сени ананг манга сормай берлигед,
Къалгъан суймегенле къоймайла.

Ой, тулгъа барлыкъ сен болсанг,
Санга меңден игини ким табар?
Иги тулгъа бармай къалгъан а къатын,
Артда бушуу этип, жер къабар.

Ой, жылкъы анасы — акъ байтал,
Ол а сакъат болду, ырахын.
Ойра, мен суйгенлей суймесенг,
Сени болсун мени поняхым.

Ой, Багъыр улу къурурукъ,
Къаллай хоралагъа минеди,
Къара кёрпе тонла киеди,
Эрсиз къатынланы сюеди.

Кел, биз Тебердиге барайыкъ,
Жашарбыз, къанжалбаш юй салып.

Башыбызгъа уллу кюн салып,
Эшиклеге къаты чюй салып.

Багъыр улу Къаспот деген — кюл аякъ.
Тапкада болур, жаным, чын аякъ.
Тапкадан тюшюп, аякъ ууалсын,
Шахар Тебердини суу алсын.

Ойра, тауда отлагъан кийикле,
Ала жукъламайла, сойланмай.
Мен сени алай алып къоялмам,
Иги сагъыш этип, ойламай.

Туура болумунгу мен айтсам,
Айжаягъым, ариу акъ жаулукъ,
Къалмагъанды энди сени юсюнде
Керти алгъын кирик махтаулукъ.

Кулина

Спокойно

Ма суу ну ёр ге
жо зе ди, дей ле, ол а ла
ча бакъ, акъ ча бакъ. Ме ни
ка ным дан сюй ге ным сен се,
Ку ли на де ген акъ та какъ.

Ма сууну ёрге жозеди, дейле,
Ол ала чабакъ, акъ чабакъ.
Мени жанымдан сюйгеним сенсе,
Кулина деген акътамакъ.

Ой, Сенден ариу кѳрмедим, Кулина,
Ой, мен жашагъан журтлада.
Санга ушатып, гокка хансланы
Басмай жорюйме сыртлада.

Ой, сенден ариу кѳрмедим, Кулина,
Да мен айланган элдеде.
Санга ушатып, сапран чабакъны
Излеп айланама кѳлледе.

Ой, сенден сора болурму, Кулина,
Биринчи майда акъ кийген?
Ой, менден тели болурму, жашла,
Сау жети жылны къыз сийген?

Ариу Кулинаны суйюп тебрэдим
Аны эки къара къашындан.
Ол сени,ючюн кетип къалама
Жарыкъ дунияны башындан.

Сени келтирсем, соярма, Кулинам,
Юйде асырагъан къоюму.
Юч кюн, юч кече этерме, Кулинам,
Сени келтирсем, тоюгу.

Ой, кълумдагъы жозюгом, Кулина,
Алып салгъанма базманнга.
Мени жанымы жашлай жояргъа
Не кѳрюннгененг сен манга?

Аманны, игини къайдан билейим?
Къайынды аны билмеклик.
Жанымдан суйген затым жокъ эди,
Аны унутдургъанд суймеклик.

Сыртлагъа жауун жаудургъан Кулина,
Ёзенлеге кюнню тийдирген.
Кулинадан сора мен кѳрмегенме
Жыйырма жашны суйдюрген.

Таукъан

Спокойно

Мени суйгеним Таукъан болгъанды,
Тау кийиклени мараучу.
Сени таныгъанлы, кесим болгъанма
Келлик жолунга къараучу.

Къараучу кесим болгъанма, Таукъан,
Ол сен жорюучю жоллагъа.
Мен сени бла уа тюшюп къалгъыем
Таулада терен къоллагъа.

Ол аргъы ёзеннге кюн тиймейд, Таукъан,
Мен кюн тийгеннге барлыкъма.
Арсарлы бола уа сен турлукъ эсенг,
Болжалны кеннге саллыкъма.

Болжалны кеннге мен салсам, Таукъан,
Кимле жорютюр жуубын?
Эки суйгеннге уа себеп болгъанны
Айтып айтмайла суубын.

Ой, къолумдагъы къобузум, алан,
Акъ кюмюшденди тюеги.
Таукъанны суймейин, ой, мен не этейим,
Суратха ушайды сюеги.

Аргы таулада туманла, алан,
Берги таулаға кьоналла.
Келип, кьатыма уа олтурсанг, Таукьан,
Ол ушагыусуз суналла.

Таукьан таулаға кетгенди бююн,
Тау кийиклени марарға.
Келигиз, кьызла уа, ма биз барайыкь
Таукьанны аллына кьарарға.

Сюймеклик жыр

Умеренно

Кел, мин, ариу, файтоннга,
Байду да минер биргенге.
Эй, мен жюз файтоннга приказ бергенме
Сени биргенге тебергенге.

Жюз файтон бла барырем,
Юйюнгю аллына жол салып,
Эй, отоу терезеден бир кьарагыем,
Эки жан сюекге кьол салып.

Къаяда къаплан жатханлай,
Къамаға бичакь такьганлай,
Эй, жазуунг жетсе, келип кьалырса
Жалан аякьлай, чапханлай.

Мен таугъа тогъай салмасам, ариу,
Тюзде файтон бла бармасам,
Эй, ёлсем, къабырым а эки жарылыр,
Дуниялда сени алмасам.

Кел, мин, ариу, файтоннга,
Хамут салгъанма сары атха,
Эй, жай чилледе да безгек боллукъса,
Алып кетмесем наратха.

Бал чибиним бал этер,
Къанатын жайып кенг, жетер.
Эй, ажал инбашда, болжал тау башда,
Толу муратына ким жетер?

Суу шорхагъа минейим,
Темирден кубе кийейм,
Эй, этген тузагъыма аягъынг а тюшюп,
Амалсыз кюнюнге тубейим.

Тау артында жылкъыла,
Эбзеде токълу къыркъыла.
Эй, ариу, алакёзюм, къайдан келесе,
Базар мамукълай сыпыла?

Тауну артында чилле сюргенме,
Керекли болсанг, алырса.
Эй, алтын челеклеринг, кюмюш суу агъачынг,
Эриксенг, суугъа барырса.

Кел, мин, ариу, файтоннга,
Да къобуз согъа, чайкъала.
Эй, сол жанынгда кесим барлыкъма,
Сорсанг а, жууап къайтара.

Кел, мин, ариу, файтоннга,
Бирден минейик, аудурмай.
Эй, устол ашаугъа сени къаратмам,
Черномор ийнекле саудурмай.

Ой, ариучугъум, къайдан келесе,
Кесинг кесинги сюдюрюп?

Эй, алып кетерикме ариу алдакёзю,
Автомобильге миндирип.

Чийгоша бийче

Умеренно

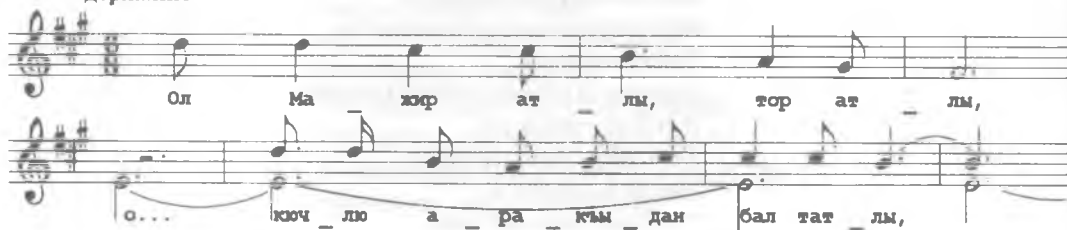
Ай! Мени да атым
Чийгоша бийче, о, болмасын!
Генчыкъадан да
Бир сырма аягына ётпюнчю.
Ай! Эки аралыкъъа да,
Мен сокъган окъа бир къурдурмасам,
Къабартыны да
Къыздан а айбат жашларын
Юч такъыйкъагъа да
Мен тик кюнлюмден бир къудурмасам,
Балыгъ'а суун да адам мыллыкъдан
Мен тыйдырмасам.
Ай! Мен аллай жашха барлыкъма:
Жангыз айыл бла да
Бир ючлю тайгъа мингеннге,
Андан да жыгылмай,
Ма тик кюнлюмден эннгеннге.
Мен барлыкъ туюлме
Тик кюнлюмден чыкмай ёлгеннге.
Ай! Мен аллай жашха барлыкъма:
Къарындашларымча, жангыз айыл бла
Бир ючлю тайгъа мингеннге,

Андан а жыгылмай,
Бир тик кюнлюмден эннгенге.
Балык суунда да,
Къара балыклай жоженге.
Ай! Мен аллай жашха барлыкма:
Акъ къаптал да,
Бир къара чепкен да кийгенге,
Къара чепкенге уа
Акъбаш хазырла тизгенге,
Атха да минсе уа,
Ол атны белин юзгенге.
Ай! Жибег'а аркъанны
О тѣбеннгиде юзгенге,
Балыг'а суунда да,
Къара балыклай жоженге.
О тик кюнлюмню уа
Башы да къыракъ, тюбю — буз.
Чийгоша бийче да —
Сѣзюне керти, ариу кыыз.
Ай! Къабартыдан а
Жашла тохтаусуз келелле.
Барыб'а-барыб'а,
Ма Чийгошаны кѣрелле,
Жангыз айыл бла да
Бир ючлю тайгъа минелле.
Аны бла да
Ол тик кюнлюмге ѳрлейле.
Ай! Андан а чабып,
Тик кюнлюмден а энелле,
Суудан а чыгълмай,
Ол жарлы жашла ѳлелле,
Тик кюнлюмню да
Тюбю да терен кемеюл,
Чийгоша бийче да
Бир элни жутхан эмеюл.
Ай! Ол киши энмейди да
Ма Чийгошаны къапханыңдан.
Талау тийсин а
Ючлю тай атыңгы жапхагъыңдан.
Ай! Энди киши да
Келмейд деген заманда
Бир атлы келиб'а
Тохтады алай арбазда.

Кёк кийимли,
 Тюбюнде да кёк ючлю тайы,
 Ат жерни тыйган а
 Болур а жангыз айылы.
 Ай! Чийгоша бийче да,
 Адамла ий да, келсинле,
 Ол мен этерик да
 Ат оюнланы кёрсюнле!
 Ол кызыу чыгъа эд
 Тик кюнлюмню бузуна,
 Чапдырып эне эд
 Ол тик кюнлюмден ызына.
 Ай! Атылып келди да
 Ол Чийгошаны юйюне,
 Тыяндырды да
 Чийгошаны аман кюнюне:
 — Итле, жыйылыб'а,
 Гажини юсюнде ёлгенча,
 Халкъны кырдынг да,
 Аллайдан бир сый кёргенча!
 Ай! Керегинг жокъду да,
 Мен сени алмам, уялмай.
 Жашауунг кетсин а
 Бир да жарымай, кыуанмай!
 Чийгоша кълды да
 Ит ийисеген сюекча,
 Багъасы чыкъмады,
 Багуш кюреген кюрекча.
 Ай! Ючлю тай эди да
 Ол эр кишини миннгени.
 Чегемли сохтады
 Ма Чийгошаны сюйгени.

Мажирни жыры

Сдержанно

Ол Мажир атлы, тор атлы,
Кючлю аракъыдан бал татлы,
Киеу жёнгерле чыкъдыла,
Жыйырма бла апты атлы.

Ол Мажир къысхан акъ башлыкъ,
Мутхуз кечени жарытхан.
Къарабашланы къантор ат,
Мажирни манга танытхан.

Ма кюн тийгенди классха,
Сал терезени жабыуун.
Душманла, жаула тыймазла
Эки суйгенни жазыуун.

Мен терезеден къарайма,
Мажирни орамда кёреме.
Мажир мени таба къарамайд,
Ачыуум келип ёлеме.

Чегет агъачха къарасам,
Чегет агъачда бёрю бар.
Мажирни суймей не этейим,
Эки кёзюнде нюрю бар.

Акътамакъ баппуш келеди
Аргъы Къобанда, жёбелеп.
Ой, тауну башына къар жауса,
Келеди андан, себелеп.

Ма кёкде баргъан къолан къуш,
Къанатларынгы къагъа бар.
Мажирге салам жазгъанма,
Сен къанатынга тагъа бар!

Къайдады деб'а сорсанг а —
 Къобанда окъуйд школда.
 Ысхарла башлыгы бойнунда,
 Орус китабы къойнунда.

Сюймеклик жыр

Умеренно

Ой, а ла ке зюм, ай, къа
 ра къа шым, биз Акъ - къа
 ла гъа ке тей ик. Ол ал ма
 са да, не э те рик ме?
 А риу ий нар ла э тей ик.

Ой, алакёзюм, ай, къаракъашым,
 Биз Акъ-къалагъа кетейик.
 Ол алмаса да, не этерикме?
 Ариу ийнарла этейик.

Мен суугъа сюек алай атханма,
 Ызындан эгер сюргенлей.
 Мени сюйгеним къоюп кетгенди,
 Башха сюйгеними билгенлей.

Ой, мени дуниям жарыкъ болуучед,
 Сен бизни юйге киргенлей.
 Ой, мени къоюп, къайры бараса,
 Да сюйгеними билгенлей?

Ой, кёзюм чыракъ алай барады,
Ол сыфатынга, сынынга.
Бичакъчыкъ болуп, тюшюп къалгъыем
Ол къама тюбю къынынга.

Сен терезеге нек тыянаса?
Артында тура шинтигинг,
Сен, мени къоюп, башханы суйсенг,
Ол болгъуед кишилигинг.

Ой, кёзюм чыракъ алай барады
Тургъан юйюнгю башына.
Жангыз къашынгы ауушдурмазем
Сау Нарсананы жашына.

Ой, кёзюм чыракъ алай барады
Да белингдеги къамагъа.
Сен мени ала неге бармайса
Да Акъ-къалада ананга?

Къара чачлыса, ёхтем жашчыкъса,
Бурма чачынгы тарачы.
Ызынгдан къарап, термиле къалгъанма,
Бурулуп, манга къарачы.

Биз ушайбыз бир бирибизге

Подвижно

Ой, са _ ры да _ рийд ме _ ни да кий _ ге _ нию,
да сар _ гъа _ лат да би _ ле _ гюм,
се _ ни уа _ жаш _ лай бир бек сый _ ген _ ме,
ха _ ры лып къа _ лад жо _ ре _ гюм.

Ой, сары дарийд мени да кийгеним,
 Да саргъалат да билегим,
 Сени уа жашлай бир бек суйгенме,
 Жарылып къалад жюрегим.

Терезе аллында мен жатханма,
 Айны жарыгъы кёрюнсюн.
 Атамы, анамы харам этерме,
 Ой, ариучугъум, сени ючюн.

Ой, эрттенликде кюнню тийгенин
 Кече къарангы сунама,
 Мен сен ариудан къалгъан заманда
 Айланып къалсын къыяма.

Ой, санга жазгъан да письмоларым —
 Терезе башы къангада.
 Ой, манга берилген суймекликден
 Къадарынг берсин санга да.

Ой, санга жазгъан письмоларыма
 Кесингден башха къарамаз.
 Ой, суймекликден къыйын зат жокъду,
 Унутуп къойсанг, жарамаз.

Экибиз бирге бир бек ушайбыз,
 Бир атаны къызы, жашынлай.
 Экибиз бирге алай ушайбыз,
 Тирменни эки ташынлай.

Сенден къалсам, ёлейим

С движением

Ха-лан ба-шым са-лып хат-хан ма

Рос-сей ни су-уукъ та-шым на.

И-ги у-мут э-те, и-ги у-мут э-те,

Жалан башымы салып жатханма
 Россейни сууукъ ташына.
 Иги умут эте, иги умут эте,
 Аман кюн келди башыма.

Почтагъа письмо келгенди, дейле,
 Ашыгып бардым алыргъа.
 Ёлейим деп да неге тилейме,
 Келип салырмы къабыргъа?

Мени жанчыгъым кетип барады,
 Ой, менде къалгъанд сураты.
 Бизден сора да кёпле бардыла
 Жартылай къалгъан мураты.

Бир бирибизни бир бек сюебиз,
 Алай, мен бираз ёнгелеп,
 Жазыу болмаса, бузулсун дунья,
 Тауладан ташла тёнгереп.

Ой, сени бла да мени ючюн,
 Таулагъа газет урулсун.
 Ах, сенден къалгъан мени дуньям
 Тюбю башына бурулсун.

Мен суу бойнуна баргъанма, анам,
 Анга тынгылай, талгъанма.
 Энди кимни да башха этмейме,
 Бек суюгенимден къалгъанма.

Сюймеклик да кюймеклик

Жерлени талгъыр жияны болуп,
Мен сууну эншге баргъыем.
Дуниягъа урлукъ менми боллукъ эдим,
Жаратылмайын къалгъыем.

Мени сьогеним кетип барады,
Столда къалгъанд сураты,
Бизден сора да кёпле бардыла да,
Жартылай къалгъан мураты.

Минг сёлешсем да, бир сёлешмейди
Устол юсюнде суратынг.
Нек тынгылайса, ачыкъдан айтчы сен,
Къалайды манга муратынг?

Бир бирибизни бир бек сьююучек,
Алай мен сенден ёнгелеп.
Экибиз ючюннге дуния бузулгъуед,
Тауладан ташла тёнгереп.

Ой, сени бла мени ючюн, наным,
Таулагъа газет урулсун.
Ай, сенден къалгъан, ох, мени дуниям
Тюбю башына бурулсун.

Ой, сьюмекликден былай таралып,
Сейир этеме жаныма.
Хунада ташла эрий болурла да
Бир-бир кюнледе халыма.

Мен суу бойнуна баргъанма, алан,
Суудан бир ташчыкъ алгъанма.
Энди кимни да мен башха этмейме,
Бек сьюгенимден къалгъанма.

Сөлөшгөн сайын бир ариу болад,
Бети түрленген дарийча,
Къайгыларымы ол сейир чачады,
Жангы тилленген сабийча.

Мени сюгеним кетгенли, ой, ой,
Мен ышармайма, кюлмейме,
Ызындан жияй барлыгем, ой, алан,
Да баргъан жолун билмейме.

Стол юсюнде мешинам, алан,
Мен аны неге бурлукъма?
Къайда айлансанг да, сау айлан, наным,
Мен сени сакълап турлукъма.

Жашны жыры

С движением

Тау ла баш ла ры къа ра -
лып ке ле ди, ол жау ун -
му ду, къар мы ды?
жер ни ю сен де жан ла да,
кыз чыкъ, сен ден а -
риу чукъ бар мы ды?

Таула башлары къаралып келеди,
Ол жауунмуду, къармыды?
Жерни юсюнде жанлада, кызчыкъ,
Сенден ариучукъ бармыды?

Юйюмю аллында битгенди, кызычыкь,
Бир ариу алма терекчик.
Ох, ариу кызычыкь, ким кёрлюк болур
Сенича ариу мёлекчик?

Бир бек суйгенме, ёлюп кыалама,
Жанынга кюрман болайым.
Алтын кыанатлы чыпчыкь мен болуп,
Кёкюрегинге кыонайым.

Кёкюрегинге мен кыонсам, кызычыкь,
Не келир сени эсинге?
Кесинг жангызлай тюбесем эди,
Сёлешир эдим кесинге.

Эшिकни кыаты бегитчи, кызычыкь,
Чыракъны жарыкь жандырчы,
Танг атхынчыннга ушакь этейик,
Суйген жорекле кыаннгынчы.

Ой, сен кийиучю жыйрыкъларынгдан
Бизни кыызла да киерле,
Ой, сен алагъа келин болсанг а,
Жанларындан сюерле.

Алтын кыанатлы чыпчыкь мен болуп,
Терек башыгъызгъа кыоннгуем.
Аяулу кызычыкь, асыулу кызычыкь,
Ананга киеу болгъуем.

Юйюмю аллында уллу суу барды,
Сюзюлюп барады тенгизге.
Мындан кёп мени жалындырмайын,
Келип кыалсанг а бизни юйге.

Юйюмю аллында уллу суу барад,
Ашыгъып барад тенгизге.
Сени бла кыалай барлыкь болурма
Мен, уялмайын, сизни юйге?

Къызны ийнары

Умеренно

Сен кетдинг узакъ, тѣзалмай чыдап,
Ызынгдан барлыкъ болурма.
Хапар жазмасанг, жолдан а жашсам,
Элинги кимге сорурма?

Эрке сѣзлеринг, ала кѣзлеринг
Жюрек жаууму ашайла.
Узакъда, кенге бек суюгѣн тенгле,
Билмейме, къалай жашайла?

Ишде тенглерим озмайла мени,
Мен толтурама антымы.
Сени тансыкълап къалдым узакъда,
Унуталмайма атынгы.

Мен сени суююп, таралып, куююп,
Армау болургъа жетгенме.
Мени багъалым, къайдаса, жаным?
Тарыгъу куюле этеме.

Суюгеним-наным, сендеди жаным,
Ишинг тюзелип махталсын,
Суюгени болгъан кетмесин жолдан,
Аны ашырып сакъласын.

Колхозчу кызла — ишлейбиз мында,
Эришге сизни чакъырып,
Иш битсе къачда, турлукъма сакълап,
Ма буду санга айтырым.

Кёгюрчюнюм

Не спеша

Айлана, жорюй келгенме, алан,
Тутханма кёксюр кёгюрчюн.
Къанатларынгы кесим кесерме,
Иерик туйюлме ёлгюнчю.

Къарангы кече къалай жылтырайд
Бахсан сууну къундузу.
Нафисат мёлекни несин айтасыз, —
Кёклени чолпан жулдузу.

Орамдан алып келелле, медет,
Жарлы Нафисатны ёлюсюн.
Сюйген сүйгенден къачып айланад,
Кёргенмисиз мындан телисин?

Кюнлюм талагъа ёртен тюшгенди,
Кёкден элия ургъанлай,
Таша сёзюбюзню эшитгендиле,
Абезеххе бара тургъанлай.

Келчи, ариуум, жорек инжитме,
Да бизни элге ауайыкъ!

Мен туман болуп, сен жауун болуп,
Хауадан жерге жауайыкь.

Кёжюрегими ачып тилейме
Мен кёкден жаугъан жаууннга.
Этер мадарым болмайын кьалса,
Жиляп барлыкьма Дауумгьа.

Улан бла кьыз

Умеренно

— Къа ра (а) гъач да кьар бар ды,
терк жо рю сенг, же тер се,
э мен те рек мен бо луп,
жер ге кир сем, не тер се?

— Къара агъачда кьар барды,
Терк жюрюсенг, жетерсе,
Эмен терек мен болуп,
Жерге кирсем, нетерсе?

— Эмен терек сен болуп,
Жерге кирген сен болсанг,
Жютю балта мен болуп,
Кесип алсам, нетерсе?

— Жютю балта сен болуп,
Кесип алгъан сен болсанг,
Сабан темир мен болуп,
Жерге кирсем, нетерсе?

— Сабан темир сен болуп,
Жерге кирген сен болсанг,

Сегиз ёпоз мөн болуп,
Тартып алсам, нетерсе?

— Сегиз ёгюз сен болуп,
Тартып алгъан сен болсанг,
Кёк кёгюрчюн мен болуп,
Учуп кетсем, нетерсе?

— Кёк кёгюрчюн сен болуп,
Учуп кетген сен болсанг,
Сары илячин мен болуп,
Къуууп жетсем, нетерсе?

— Сары илячин сен болуп,
Къуууп жетген сен болсанг,
Тары бюртюк мен болуп,
Жайылышсам, нетерсе?

— Тары бюртюк сен болуп,
Жайылышхан сен болсанг,
Балалы тауукъ мен болуп,
Чёплеп алсам, нетерсе?

— Балалы тауукъ сен болуп,
Чёплеп алгъан сен болсанг,
Къыйын ауруу жабышып,
Ауруп жатсам, нетерсе?

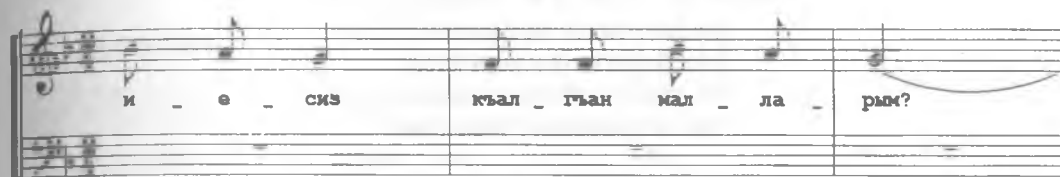
— Къыйын ауруу жабышып,
Ауруп жатхан сен болсанг,
Бакъгъан устанг мен болуп,
Багып турсам, нетерсе?

— Бакъгъан устам сен болуп,
Багып тургъан сен болсанг,
Кезиу келип, дуниядан
Ёлюп кетсем, нетерсе?

— Кезиу келип, дуниядан
Ёлюп кетген сен болсанг,
Акъ кебининг мен болуп,
Чулгъап алсам, нетерсе?

Алай болурун билсемед

Умеренно

Къайсы жайлыкъда отлай болурла
Иесиз къалгъан малларым?
Сюйгенинг эрге къачды дегенде,
Къырылып тюшдюле санларым.

Къырылып тюшген мени санларым
Энди тирилмейдиле ёрге.
Ай, бу бедишге къалгъандан эсе,
Кирип къалгъыем мен жерге.

Сен эки сёзлю болмасанг, бетсиз,
Мен бу бедишни кёрмезем.
Ай, медет, ол кече алайда болсам,
Жан алдырмай а, бермезем.

Алай этеринги билген а болсам,
Эшикни сакълап турурем.
Ант-тоба болсун, сени элтгеннге
Мен уллу чырмау болурем.

Ариу сёз айта, кёп кукалана,
Сен адамсызлыкъ этгенсе.
Сёзюнгю ашап, бетинги жоюп,
Башхагъа къачып кетгенсе.

Ай, медет, Аллах, алгъындан билсем,
Билирем санга этерни,
Ышаннган башны ит ашар, дейле,
Сен кёрюр эдинг хатерни.

Сенден къалдым деп ичим кюймейди,
Барды ичими кюйдюрген.
Кёп этерими этмей оздурдум,
Олду башны жерге ийдирген.

Жер юсюндеди, узакъ туююлдю,
Таныйма баргъан эринги.
Эсингде болсун, айтып къояма:
Къапдырмай къоймам эрнинги.

Айхай, чыдаб'а къалай болалгъын,
Кечилмез бедиш этгенди.

Чачы чалды деп, башы малды деп,
Хыликкя этип кетгенди.

Манга этерни этип кетгенсе,
Бек сакъ бол энди кесинге.
Терк ёлюп кетсем, сени насыбынг,
Ёлмесем — тюшер эсинге.

Кёзлеринг кёзюр ойнай

С движением

Кёз ле ринг кё зюр а ой най,
сёз ле ринг жо рек ни бай лай,
жо ре ги ме ау руу бер ген
се. Ке либ' а къя
тым да ол ту руп, жо ре ги ми
да тол ту руп, кёп ах тым нга
мы мы уа кёр ген се.

Кёзлеринг кёзюр а ойнай,
Сёзлеринг жюрекни байлай,
Жюрегиме ауруу бергенсе.
Келиб'а къатымда олтуруп,
Жюрегими да толтуруп,
Кёп ахтыннганымы уа кёргенсе.

Керти да сюеме деученг,
 Суюмеклик салам бериученг,
 Ой, адамла сени бузгунчу.
 Башынг а акъылдан толсун,
 Жюрегинг таукел а болсун,
 Кетейик, ишибиз озгунчу.

Юйюнгю аллындан къарап,
 Мени да узакъдан танып,
 Келиб'а къолуму тутуучу.
 Къара кёзлериме къарап,
 Сёлешген сёзюмден танып,
 Чайнамай, ичине жутуучу.

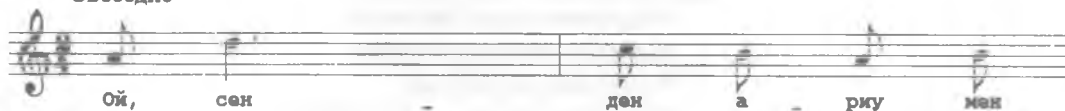
Энди уа къатыма да келмейди,
 Салам да жазып да иймейд,
 Бир кенгни айланып кетеди.
 Келип, къатымда олтуруп,
 Жюрегими да толтуруп,
 Бир аман ачыула этеди.

Кёкледе учхан кёпорчюн,
 Саламла айтсын мени ючюн,
 Ол узакъ тауладан келеди.
 Гюняхымы сен аласа,
 Жюреке жара саласа,
 Мен да санга таралып, ёлюп.

Къолунгдагы къобузунгу,
 Башлыкъ тиксенг, къол ызынгы
 Кишиге да сормай билиучем.
 Ма сен айланнган жерледе,
 Мен сени кёрген кюнледе
 Санга жюрегими бериучем.

Сени ариулугъунг

Свободно

Ой, сенден ариу мен кәрмегенем
Ол мен айланган жерледе.
Сени ариулугъунг алай айтылгъанд
Тау этекледе эллед.

Нечик ариуду сени санларын,
Юлпо бла бичгенча, кыйылып.
Къара чачын да окъача жылтырай,
Ол бурма болуп, жыйылып.

Къарангы кечени жарыкъ этелле
Ма кёзлеринги аласы.
Эки къашын а, бирден кенг тохтап,
Сютден да акъды арасы.

Бир терс акъылын болмагъанлай,
Сейир ариудула халларын.
Кече тюшюмде кёрюнюп туралла
Сени субай ёсген санларын.

Сени ариулугъунг жорегими алгъанды,
Чыдаялмайма жеримде.
Ариулугъунгу айтып турсам да,
Жазып бошамам ёмюрде.

Сени ариулугуңгу битеу дуняда
 Бир адам билалмаз багъасын.
 Сени кесине алалгъан жаш а —
 Кесин насыплыгъа санасын.

Ариу кийинсенг, кёз тиерик сунуп,
 Тургуенг, дейме, кийинмей.
 Сени кёргенледе бир жаш къалмайды,
 Жангыз кёргенлей, суйюнмей.

Эрттен сайын а къара чачынгы
 Сен бизни отоуда тарагъын,
 Мен ишге кетсем, сен, тансыкъ болуп,
 Бизни терезеден къарагъын.

Жюрекперибиз таза болсунла,
 Кирсиз суулача кёлледе.
 Биз экибизни алгъышха айтсынла
 Келин-къыз чыкъгъан жерледе.

Бургусант

Не спеша

Ол Би - че - сын - дан а
 жау - ун а ха - уа - ды да,
 Бур - гу - сант - дан ту - иан къай - най -
 - ды. Ол ме - ни на - ным
 а, бю - ге - че ке - тип,
 эл - де той - ла - да ой - най - ды.

Ол Бичесындан а жауун а жаады да,
Бургусантдан туман кайнайды.
Ол мени наным а, бюгече кетип,
Элде тойлада ойнайды.

Алты кюн болады мени наным кетгенли,
Ол алты ай кибик кёрюндю.
Келмейди наным, аллына кырайма,
Кеч болду кюню, белюндю.

Тауладан бийиг' а мени жорегим
Тары бюртюкден аз болду.
Тойлада ойначу сабий санларым,
Сапран чабаклай, саз болду.

Ол тас болганды да, тапмайма бююн
Ма машинамы ийнесин.
Ой, мени тенгим да, ким болса да,
Болмазлык ишни сюймесин.

Тауланы башы уа кыар, чыран, дейди,
Чыранны тюбю кыады.
Бир бек эришдим, он жыл кюрешдим,
Кыалмай кыйыным заяды.

Бурмабыт

Умеренно

Ой, Бий - че - сын - дан жау - ун ха -
уа - ды, ой, Бур - ма - быт - дан кыа - ра -
лыт. Сюй - ге - ним де - гин - чи,
жан а - ла э - ди, кыз - ле - ри

Ой, Бийчесындан жауун жауады,
Ой, Бурмабытдан къраралып.
Сюйгеним дегинчи, жан ала эди,
Кёзлери кёкге аралып.

Ой, нечик кычырад, дейди,
Кичибалыккыны къундузу,
Бюгече тойда ойнап тургъаңды
Жюрегими жарык жулдузу.

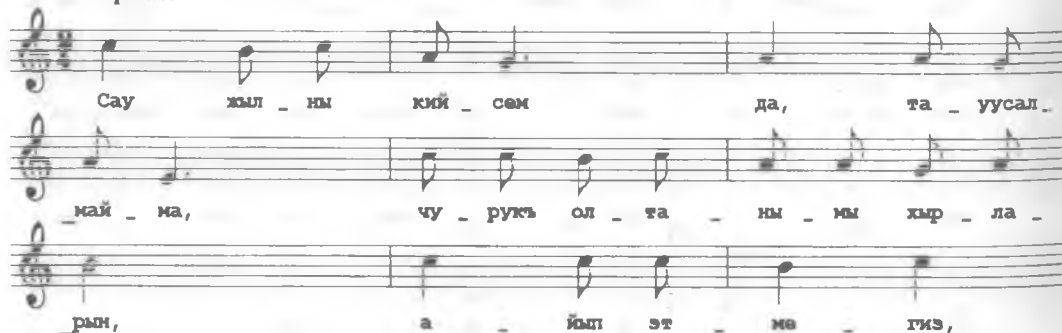
Ой, бууунумда сагъатым мени —
Баууна дери сары алтын,
Таза жанымдан болгъанма мен а,
Сюйгеним, сени амалтын.

Аузумдан чыккыган аууз тылпыуум
Эринлерими кюйдюред,
Мени сюйгеними ариу сыфаты
Сюймегенлени сюйдюргенд.

Тауладан бийиг' а мени жюрегим
Тары бюртюкден аз болду.
Тойлада ойначу мени санларым,
Сапран чабакълай, саз болду.

Арбачыны сюйгени

Умеренно

Сау жылны кийсем да, тауусалмайма
 Чурукъ олтанымы хырларын,
 Айып этмегиз, айтып башлайым
 Арбачы жашны жырларын.

Арбачы жашчыкъ тыхырдап келед,
 Арба атларын тыялмай.
 Мен арбачыгъа къалай барайым,
 Тенг къызларымдан уялмай?

Бадражан жъя турама, наным,
 Челеклерими толтуруп,
 Ойнай, кирпичдей кетип, къалгъаем
 Ат арбасына олтуруп.

Мени сыйгеним болурму, къызла,
 Орам башында букъу этген?
 Этген мураатын тапмайын къалсын
 Экибизден да аз сыйген.

Мен сени аллай бир сюер кибик,
 Нек кёрюннгенсе кёзюме?
 Термилте кетип, бир сёз айтханенг,
 Ие бол энди сёзюнге!

Мени ич сырымы билгенден сора,
 Сен да бир акъыл этгененг.
 Мен саламлашыргъа тебренгенде,
 Сен а бурулуп кетгененг.

Мен бу жырымы этгенме санга,
 Бир сууукъ ташха тыянып,
 Бир бёлек жылны термилдим санга,
 Сюеме дерге уялып.

Санга письмола жазганлыгыма,
 Жууап тапмайма сёзюме.
 Тап, жан кьалдырлыкь дарман болганча
 Кёрюндюнг мени кёзюме.

Алырдан болсанг, алчы, балачыкь,
 Сыйсызлыкь келмез мени ючюн.
 Алмаздан болсанг, да неди амал,
 Мен да ёкюнмем сени ючюн.

Ишни келиши аман кёрюнмейд,
 Болургьа ушайд тилегим,
 Чийсил айтдырган бир сёзюнге уа
 Разы болмады жюрегим.

Кишмир жыйрыкь

Живо

Байрым кюн бичген кишмир жыйрыгьым,
 Окьа чалыудан жагьасы,
 Мен суйгеними сатып алырем,
 Не болур аны багьасы?

Юсюме кийген мени жыйрыгьым —
 Ариу жарашад жагьасы,
 Мен суйгеними сатып алырем,
 Сан жесирд, дейле, багьасы.

Стол юсюнде “Зингер” машинам,
Аны солпусун бурайым.
Сюйгеним мени алырдан болса,
Юч жыл сакълап турайым.

“Ташкент” маркалы кёк патефонум,
Сюйген жыр салып, жырлайым,
Юч жыл дегенинг адам ёмюрдю,
Юч жылны къалай жияйым?

Ой, башымдагы чилле жаулугъум,
Ауур чачагы бойнумда.
Менден да сюйюп алгъан къызчыгъынг
Бир ай жашасын къойнунгда.

Акъ орундукъда жумушакъ тёшек, —
Ол мени ючюн жетгенди.
Мени сюйгеним, кёзюме къарап:
“Къой, сен телесе”, — дегенди.

Атлагъан сайын абына-сюрюне,
Сюйгенимледен келеме.
Сюйгенинг сени сюймейд деселе,
Анга ачыудан ёлеме.

Тарыгъуу жырла, жияй, жырлайма,
Сюйгени болгъан эс салыр.
Кече да, кюн да термиле кетип,
Менича кърлай ким къалыр?

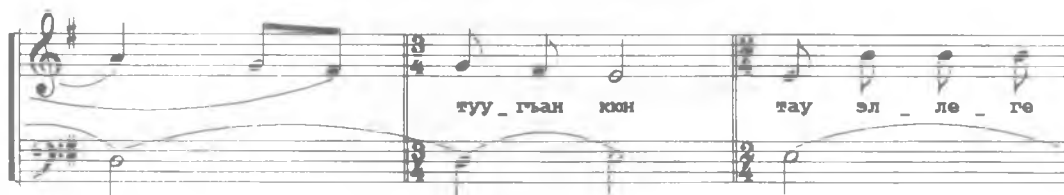
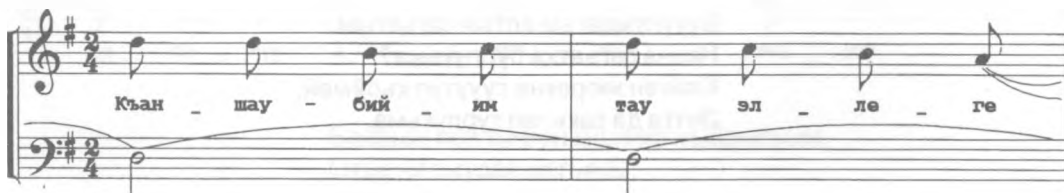
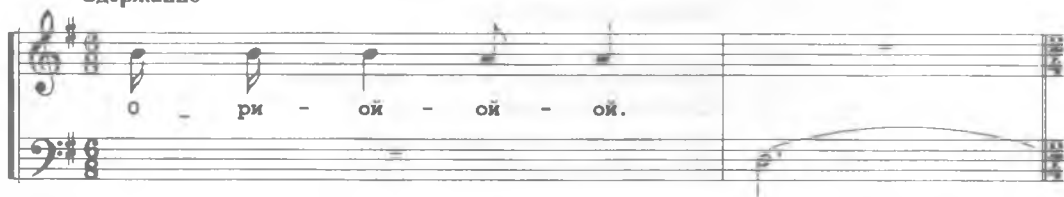
Буунумдагы алтын сагъатым,
Ненча сагъатха бурлукъма?
Кюйген жорекни сууутуп къоймай,
Энтта да сакълап турлукъма.

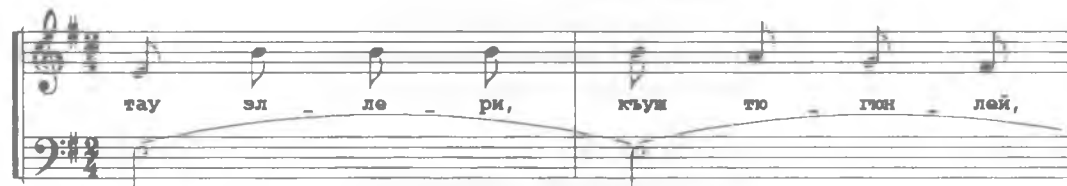
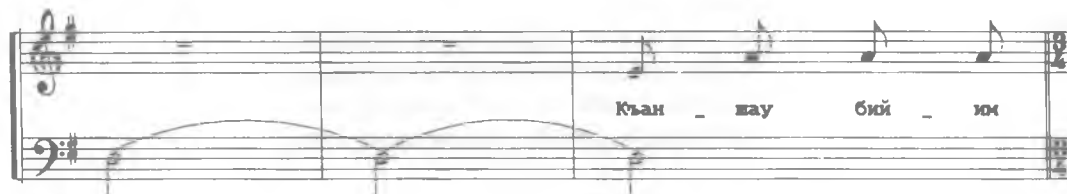
КЮЙЛЕ

Гошayahны кюйю

Сдержанно

О...

О...

Ори-ой-ой-ой.
 Къаншаубийим тау элlege туугъан кюн
 Тау элlege тейри эшиги ачылды.
 Къаншаубийим тау элледен кетген кюн
 Тау эллери, къуш тюгюнлей, чачылды.

Ори, ой, ой, ой.
Къаншаубийим кетгенди да, тапмайма,
Кече, кюн да аны жолун сакълайма.
Ол кетген кюнден бери бир кечени,
Белими тешип, тѣшекге жатмайма.

Ори-ой, ой, ой.
Кел, Къарачач, Къара ташха барайыкъ,
Къара ташдан тѣбен таргъа къарайыкъ.
Къаншаубийим келе эсе, жырлайыкъ,
Келмей эсе, жиляп, ташны жарайыкъ.

Ори-ой, ой, ой.
Алай бла Къара ташха келгенек,
Мухур тюзде юч атлыны кѣргенек.
Ортадагъы генже тайгъа ушайды,
Сыртында уа башха адам ойнайды.

Ори, ой, ой, ой.
Ала сабанлада тюлкю къуудула,
Аны къууа кетип, бѣрю этдиле.
Хадаужукъ бийчеле Къаншаубийими,
Эшек мыйысын ашатып, тели этдиле.

Ори, ой, ой, ой.
Тар аузунда таракъ-таракъ къаяла,
Ала энди бир бирине аусунла!
Хадаужукъланы сары бийчелеге
Энди манга жаугъан къанла жаусунла!

Ори, ой, ой, ой.
Къаншаубийини тапмай, айлана, жорюй,
Къарачайда Къарт-журт элге келгенме,
Кече, кюн да Къаншаубийими сакълай,
Жиляй-жиляй, аман бла ёлгенме.

Ори, ой, ой, ой.
Ким биледи, хапарымы айтырла
Бир заманда Къарачайны къартлары,
Манга бу кюнлени келтиргенлени
Аман бла къуругъуед артлары!

Гошаях бийчени жыры

Сдержанно

Ори, о, эй, эй.

Къан шау бий им тау эл ле ге

туу гъан кюн тау эл ле ге тей ри э ши ги

а чыл ды. Ой,

Къан шау бий им тау эл ле ден кет ген

кюн тау эл ле ри да къуш тю тюн

лей ча чыл ды, ой.

Ори, о, эй, эй.

Къаншаубийим тау элпеге туугъан кюн

Тау элпеге тейри эшиги ачылды.

Ой, Къаншаубийим тау элледен кетген кюн

Тау элери да къуш тюпонлей чачылды, ой.

Ори, о, эй, эй.

Эчкиле кирдиле Тар аузу акълагъа,

Башым къалды къанлы Тар аузун сакъларгъа.

Ой, Тар аузуну таракъ таулары, бузлары,

Менлей къалсынла Хадаужукъланы кызлары, ой.

Ори, о, эй, эй.

Къаншаубийими излейме да, тапмайма,

Къаншаубийсиз белими тешип жатмайма.
Келлик жолуна къарайма да, кѣрмейме,
Бѣрю болмасам, не этерге билмейме, ой.

Ори, о, эй, эй.
Ким ёлюр бу зорлукъдан къутулуп,
Тура болур, бирледе жесирге тутулуп.
Жиляй-жиляй, къан чапханды кѣзюме,
Нек ийнандым къахме бийчени сѣзюне, ой?

Ори, о, эй-эй.
“Кел, Къарачач, Къара ташха барайыкъ,
Жиляй-жиляй, Къара ташны жарайыкъ,
Къаншаубийим келе эсе, къарайыкъ,
Махар тюзден келгенлеге сарайыкъ, ой.

Ори, о, эй-эй.
Къаншаубийни изледик да, тапмадыкъ,
Айландыкъ да, Къара ташдан атландыкъ.
Биягъы къанлы къаялагъа ёрледик,
Къаншаубийни тапмазлыгъыбызны билдик, ой.

Ори, о, эй-эй.
Тютюню тюлкюсю кызылды къандан,
Къаншаубий багъалыд сау дунияны малындан.
Бу Тар аууз бири бирине аусун,
Къаншаубийсиз Бахсан таргъа къан жаусун, ой.

Ори, о, эй-эй.
Кел, Къарачач! Къаншаубийим кѣтгенди.
Биз кѣралмаз узакъ жерге ётгенди.
Энди саулай келирми ол бу таугъа?
Келсе, келтирир бизге ол кѣп саугъа, ой.

Ори, о, эй-эй.
Саугъалары, Къарачач, — сени болсун!
Къарап, жангъыз кѣрюю — мени болсун.
Къан кечиуден ары жанына ётгенд
Къаншауну генже тайыны ызлары, ой.

Ори, о, эй-эй.
Къаншаубийими эки кызы бар эди,

Аллах-Аллах, Къантинмеди, Къазмеди?
 Къаншаубий тау элlege бююнлюкде
 Бир ёлюмге, бир бушуугъа азмеди, ой?

Ори, о, эй-эй.

Къан жауарыкъ Бахсан тардан алыгъыз,
 Къабырымы Къарт-Журт элде салыгъыз.
 Къаншаубийим! Аман бла ёлгенме,
 Сени ючюн кёп къыйынлыкъ кёргенме, ой.

Ори, о, эй-эй.

Бештамакъгъа гетен кёпюр салгъан кюн,
 Аман Элбуздукъ бла мен къалгъан кюн,
 Андан эсе мен жарылып къалгъаем,
 Неда кичи Гилястаннга баргъаем, ой.

Ори, о, эй-эй.

Къаншаубийим, сен, ёлмейин, сау келсенг,
 Къарт-Журт элде кешенеми кёрюрсе.
 Бу дуняда тюзлюк деген бар эсе,
 Сен да, менича, термилип ёлюрсе, ой.

Ори, о, эй-эй.

Манга келген ачы къыйынлыкъланы
 Айтыр санга Къарачайны къартлары.
 Мени бу кюннге къойгъан бийчелени
 Болгъаеди бир да къалмай артлары, ой.

Орусбийланы Исмаилны жыры

Къаялада ойнайды къашха эчкини
 Маркъа улагъы.
 Тардан а ёрге къараб'а келеди
 Тор атынгы эки къулагъы.

Орусбийланы, ой, уллу Исмаил,
 Орус ийнаралланы да ийнагъы.
 Орусбий улу, ой, уллу бий ёлгенди,
 Элтаркъачха къуугъун келгенди.

Исмаил жатыучу жыялы ундурукъда ким жатар?
 Исмаил а тартыучу жия къобузну ким тартар?
 Исмаил а сатыучу къараууз къызыл ууаныкланы,
 Тауну Артына аудуруп, ким сатар?

Ой, сары алтындан кёремен а, кёреме,
 Чубур а берданкангы чюйлери,
 Исмаил а ёлгенли, жайлыкълагъа
 Эркин болдула къабарты чанка бийлери.

Къан жиямукъдан толгъанды, толгъанды
 Къартларыбызны кёзлери,
 Ийнараллагъа письмо болуп урулуучед
 Исмаилны жаш заманында айтхан а акъыл сёзлери.

Хасанны жыры

С движением

Хан — баш сырт — да жа — нгыз те — рек
 бит — ме — син, ой — ой,
 бит — се — бит — син, уу — ал — ма — сын,
 сын — ма — сын, ой — ой,
 а — на — ла — гыа жа — нгыз у — лан
 туу — ма — сын, ой — ой,
 туу — са — туу — сун, ау — ру — ма — сын,
 ёл — ме — син, ой — ой.

Жанбаш сыртда жангыз терек битмесин, ой-ой,
 Битсе — битсин, ууалмасын, сынмасын, ой-ой,
 Аналагыа жангыз улан туумасын, ой-ой,
 Тууса — туусун, аурумасын, ёлмесин, ой-ой.

Хасан беш жыл жалчы болуп жашады,
 Ол суу бла сууукъ гыржын ашады,
 Беш жылны ол жалчылыкъны кётюрдю,
 Бийинг сени малынг ючюн ёлтюрдю.

Къама кирди къолтугъунгу кенгинден,
Къан агъады чепкенинги женгинден.
Чыкъгъан эди, жашнап, сыртха мал бла,
Тигелейди Жанбаш сыртдан сал бла.

Къан кюнле келгендиле Хасаннга,
Сууукъ къуугъун барады Бахсаннга.
Ёлтюргенле барадыла къачаргъа,
Мурат этелле жалчы ырысхынгы чачаргъа.

— Беш жылны мен жалчылыкъда да айландым,
Кече бёрю болуп, кюндюз ит болуп.
Жанбаш сыртда, къама кирип, сойландым,
Мен барама зор дуниядан, тюп болуп.

Хасан чыкъды аман кюнде Жалпакъгъа,
Осуят этед Дауумхан этген къалпакъгъа.
Аны малларын дорхха уруп сатдыла,
Кюмюш къамасын залогга салып тартдыла.

Тулпар Хасан ёлюп, Сынла сыртында жатады,
Къаны саркъад, кёк кырдыкны толтуруп,
Сюйген къызы ариу Дауумхан жияйды,
Жаз башында кёк кырдыкка олтуруп.

Хасан ёлдю, Дауумханны чакъыра,
Къойлары къалдыла ызындан макъыра,
Тууралгъан санлары сырт башында солуйла,
Итлери уа тегерегинде улуйла.

Жаш тенглери къуугъунуна келелле,
Жалчы уланла бий-бай къолдан ёлелле.
Жалчыла жалчылыкъ жолну баралла,
Байла къан бла абдез алалла.

Жан береде тулпар Хасан, кериле,
Ёлюп барад, Дауумханнга термиле.
Тулпар Хасан ёлдю, энди ол жатар,
Дауумханнга не хадагъа танг атар?

Ариу мёлек

Спокойно, лирично

Ке _ че _ ле у _ зун а, да кюн _ ле кыс _ ха,
 танг _ нга де _ ри _ чи, ой!
 Сюй _ мек _ лик а - чыу _ ун мен а
 сы _ на _ на _ гъан э - дим а
 са _ нга де _ ри _ чи, ой.

Кечеле узун а, да кюнле кысха,
 Тангнга деричи, ой!
 Сюймеклик ачыуун мен а сынамагъан эдим а
 Санга деричи, ой.

Мен баргъан эдим уллу Тебердиден
 Таш-кёпюр элине кьонакьга,
 Башым а кьалгъанды, ах, мен жазыкьны
 Быллай таурух бла жомакьга.

Огъары Тебердиге биз жетгенлей,
 Бир бёлек атлы кёрюндю.
 Аланы кёргенлейин а, сабий акьылым
 Ол таугъа-ташха бёлюндю.

Алларында келген ана къарындашым,
 Ол мени сарнатды, улутду.
 Шибия тийгенча, жетип ургъанлай,
 Сау санларымы къурутду.

Къулгъа баргъанса деп да, мен жазыкьны
 Къайтарып элтдиле элиме.

Ат кѡмичиле да, дейди, шуулдап, тиелле
Мени, кѡылча, инче белиме.

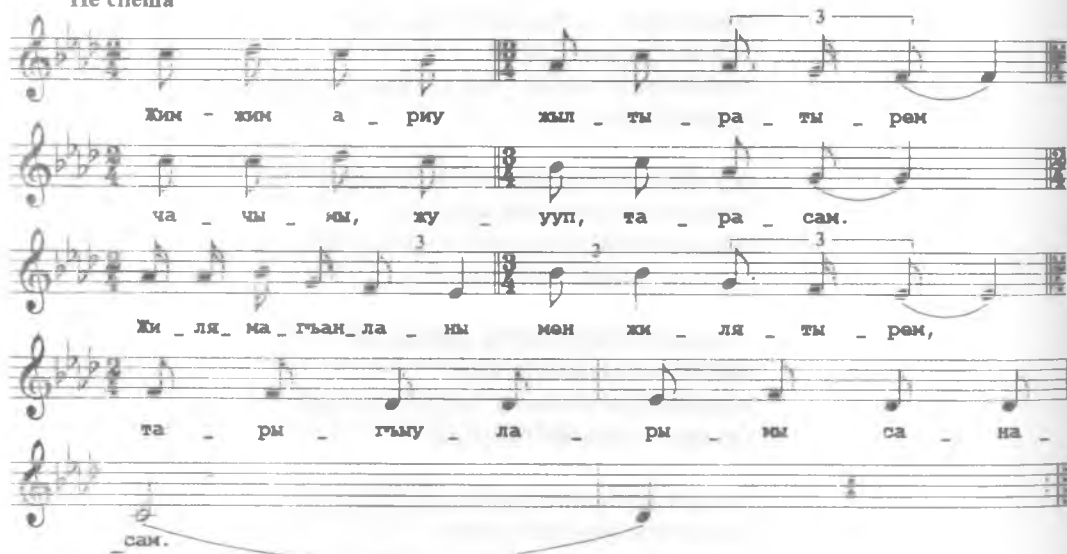
Гюняхым а жетсин ана кѡарындашларыма —
Ол Герий бла Кѡасботха.
Мен жазыкѡны, дейди, была миндирдиле
Былай агѡач атха.

Бу манга жетген кѡыйынлыкѡлагѡа
Да тюз адамла кѡарайла.
Атны юсюнден акѡгѡан кѡанымы
Бу калак итле жалайла.

Кѡамичиле тийген санларымдан
Тынч жаталмайма, керилип.
Энди ёлюп, кетип барама, Рамазан,
Жюрегим а санга термилип.

Кѡкбѡрк

Не спеша

Жим-жим ариу жылтыратырем
Чачымы, жуууп, тарасам.
Жилямагѡанланы мен жиятырем,
Тарыгыуларымы санасам.

Тарыгыуларымы мен санарыкъма,
Къалгъанла манга тынгылап.
Кёкбёрк жанчыгъым сауму боллукъду,
Не табарыкъма мен, жиялп?

Аузунгдан чыкъгъан ауаз а тылпыуунг
Орус граммофон тартханлай,
Ой, ой, аланла, сиз кёргенмегиз
Улёкъу терек чакъгъанлай?

Сюйген жашынгы кёргюзтебиз деп,
Ёлген нанымы келтирип,
Жарым сагъатха алып чыкъдыла,
Ол ариучукъну ёлтюрюп.

Сен бизни юйге кирген заманда,
Ма бизни юйге кюн тийип.
Кёкбёрк нанымы ёлтюрюп къойдула,
Аракъы шешагъа от ийип.

Стол юсюне тамгъа болгъанды
Аузунгдан акъгъан къанчыгъынг,
Атынгы жашырып, Кёкбёркчюк деучем,
Энди аны да айтмам, жанчыгъым.

Стол юсюнде къалып кетгенди
Кероху бла къамасы.
Аны анасынлай, жияй къалгъыед
Аны ёлтюргенни анасы.

Танг аласына да, кюн къушлукъгъа
Бир аман хапар келгенди,
Ах, мени кюнюм къарангы болгъанд —
Кёкбёрк нанчыгъым ёлгенди.

Салам къагъыт жазып салгъанма
Ма пальтонгу женгине.
Къуруда тилеучем, ышанма деучем
Жюреги харам тенгинге.

Къыбыла жанындан атыучу тангым
Ма терс жанындан атханды.

Ах, мени кюнюм къарангы болгъанд,
Дуня жарыгъым батханды.

Алийни жыры

Умеренно

Ой, аягъымда да чурукъла, ой, ой,
Жылтырайдыла омакъдан,
Башыма умут а этгенме, ой, ой,
Юйюбюзге келген кьомакъдан.

Юйюбюзге келген а кьомакъны сыйюп,
Бир уллу айып алганма.
Мен Алийими уа Лабагъа жиберип,
Ызындан къарап къалганма.

Лабада турсанг а, турлукъма, Алий.
Ой, къатын алсанг а, не этерме?
Ой, ол заманда уа дуням къарангы,
Башымы алып кетерме.

Лаба жолунда уа къанжалбаш юйле,
Сен, сууукъ болсанг, къайта бар.
Болжал салмайын а, аллыгъынг бла
Алмазлыгъынг айта бар.

Къолуму тутмайын, кетип бараса,
Къыз къол тиймесин къолунга.

Кёзюмден акъгъан а кёз жиямукъларым
Чырмау болгъуед жолунга.

Жолоучу болуб'а атлансанг, Алий,
Узакъ — ахшыды жууукъдан,
Бир аман кюнде уа атланганса, Алий,
Къыйналмагъыенг сууукъдан.

Мени Алийим а ёрлеп чыкъгъанед
Лабаны салкъын таууна.
Окъа налтехле уа этип тагъарыкъма
Аны керохуну баууна.

Мен жаз жабалагъ'а болуб'а жаугъуем,
Къозуларынга, къоюнга,
Сен, мени къоюб'а, башха къыз алсанг,
Жияб'а барлыкъма тоюнга.

Ачы кюрешлеге кетген Алийни
Къарачай артха тыймады.
Алийни манга уа берген сыйлы Аллах
Къояргъа кёзю къыймады.

Анчаны къайгъысын къойгъанма бюгюн,
Алийни къайгъысын алгъанма.
Алийиме къама уа киргенд дегенлеринде,
Салып больницагъа баргъанма.

Нарсана больницасы хазна уа болмайды
Бу саусузланы багъаргъа.
Дарман чапыракъчыкъ болуб'а къалгъыем,
Жараларынгы байларгъа.

Кичибалыкъда уа кюзлюк будайланы
Алийни атлары ашасын,
Алийге болур а болгъанды, Сюлемен,
Къалгъан жашларынг жашасын.

Хаджиланы Алийни жыры

Умеренно

Me _ ни А _ лий _ им би _ чен _ нге ба _ ра _ ды,
 ол ат _ лы бо _ луп, ат _ ла _ нып.
 Ан _ дан къай _ м _ тыб' а
 кел _ ген _ ди А _ лий, ой, ат жа _ ны _ на
 уа къап _ ла _ нып.

Мени Алийим биченнге барады,
 Ол атлы болуп, атланып.
 Андан къайытыб'а келгенди Алий,
 Ой, ат жанына уа къапланып.

Адамла алай айталла, ой, ой:
 — Алийге къаргыш жетди, — деп.
 Бир сабийчикле уа чабып келдиле:
 — Бир атлы суугъа кетди, — деп.

Ол суугъа кетген не тукъум атлыед?
 Жарыкъ тор аты бармеди?
 Ол суугъа кетген а заманда, ой, ой,
 Сууну башы алай къанмеди?

Ол сабийчикле уа алай айталла:
 — Биз тохтамайын келдик, — деп.
 Излеген адамла уа алай айталла:
 — Къуру жамычысын кёрдюк, — деп.

Алийни аманат мен этген эдим
 Биченге кетген жашлагъа.
 Аны кызыл кыаны уа сейир чачылганд
 Ол сууну бойнунда уа ташлагъа.

Тенг жашларындан а артха кыалгъанед
 Ол, ушакъ эте, чырмала.
 Мени Алийим а сууда барады,
 Суу шорхалагъа булгъана.

Мени Алийим бир тюш айтханед:
 — Бир кыанатлыгъа миндим, — деп,
 Ол кыанатлыдан а мен бир тюк алып,
 Ой, кыара жерге уа кирдим, — деп.

Кече тюшюмде тюш кыргенем:
 Мени Алийим ёлед деп.
 Мени жюрегим бир бек кыыйналад,
 Кыюз биченле уа келеди деп.

Башымы ала, башымы ала,
 Огъары элге кетерме.
 Кыюз биченле уа келдиле деселе,
 Мен Алийиме уа нетерме?

Наныкыны жыры

Кёнденленледен келген бир атлы
 Мусабий наныкъ болурму?
 Жарыкъ жулдузум мутхуз болгъанды,
 Наныгъым ёлген болурму?

Наныгъым ушкок атханды, аланла,
 Бу мараллагъа, буулагъа.
 Ачыкъ къазауат этип барлыкъма
 Наныкъны элтген суулагъа.

Наныгъым уугъа кетген заманда,
 Ой, ити бла эгери.
 Наныгъым суугъа кирген заманда
 Оруслу жашед нёгери.

Оруслу жашчыкъ алай айтханед:
 — Уллу сууду, кирме, элтир, — деп, —
 Ой, кирмей болмай эсенг а, Наныкъ,
 Жанынга адам келтир, — деп.

Наныгъым суугъа кетген заманда
 Улуй къалгъанед эгери.
 Кесинден эсе алгъа келгендиле
 Чалгъысы бла сенеге.

Наныгъым аркъан атыучу эди
 Ол жылкылада туулагъа,
 Къайдан жангылып сен кирген эдинг
 Адам кирмеучу суулагъа?

Сууну бойнунда табылгъанд, аланла,
 Белибауу бла къамасы.
 Тёртеулен болуп, тыялмадыла
 Наныкъны тапхан анасын.

Наныкъны аты кишнеп келеди,
Айлана кетсе, жер табар.
Ёлген а кеси жарлыды, дейле,
Къалгъаннга энтта мадар бар.

Мен кёк кёпюрчюн болгъуем, Наныкъ,
Калиндорунга къоннгуем.
Атынг да Наныкъ, кесинг да наныкъ,
Наныкъ, жанынга болгъуем.

Мен ала чабакъ болгъуем, Наныкъ,
Ма сууну эншге баргъуем,
Дунягъа урлукъ менми боллугъем,
Жаратылмайын къалгъуем.

Студент жашны жыры

С движением

Ай да жарытмайды, кюн да жылытмайды,
Айтханымча бола баралла. Дуньяны башында жарыкълыкъ юлюшге
Жулдузла уа манга къалалла.

Ай да жарытмайды, кюн да жылытмайды,
Айтханымча бола баралла.
Дуньяны башында жарыкълыкъ юлюшге
Жулдузла уа манга къалалла.

Жаз башы кызыу алай кюнледе
Малла уа чыгъалла бауладан.
Мени жорегими жылытмаучу кюнле
Къарланы эрителле таулада.

Да мен а жатхан алай этаждан,
Бийикден, тылпыу чыкъмайды.
Къалтырамай, диктант жазыучу къолларым
Дарман чай къашыкъны тутмайла.

Къалай дарман ийис этип башлагъанды
Мени этеклерим, женглерим.
Ата-ана орнуна да сора уа келелле
Биргеме окъугъан тенглерим.

Тенглерим къатыш, иги мурат бла,
Мен а окъургъа келгенем.
Окъургъа кёзюм къарай келгенликге,
Ауруругъуму билгенем.

Окъургъа кёзюм къарай келгенликге,
Окьюуда айланмадым онгуна.
Мен а, окъуп, билим къалай алайым,
Жыл сайын ауруйма сонгура.

Кюз арты салкъын кюнледе алай,
Ой, чапыракъла агъалла.
Менича ауругъанла сау болсала, анам,
Къуругъан а терекле чагъарла.

Ой, манга дарман табылмайды, дейле,
Жерни жети къаты къалгъаннга,
Ёлсем, мен да къайтарырем,
Хапарымы юйюме жазгъаннга.

Бюгече мен а бир тюш кёргенме:
Ётериксе, дейле, тенгизден.
Хайда, сау къалыгъыз, халал тенглерим,
Узакъ айырылдым мен сизден.

Таула сарнагъанда

С движением

Сә - ги - зин - чи март - да,
танг а - ла - сын - да,
халкъ - ны тар ыр - бын - нга тый - ды -
ла. Са - бий, къарт де -
ней, халкъ - ны ба - ры - сын да
ме - ши - на - ла - гъа хый - ды -
ла.

Сегизинчи мартда, танг аласында,
Халкъны тар ырыннга тыйдыла.
Сабий, къарт демей, халкъны барысын да
Мешиналагъа жыйдыла.

Тау къушла кирик, ёхтем таулу жашла
Урушда къазауат этелле.
Иесиз къалып, къабырла, сын ташла,
Халкъымы уа къайры элтелле?

Терслигиз болмай, алып баралла,
Къайры элтгенлерин билмейбиз.
Къар тауларыбыз узакъда къалалла,
Биз а ышармайбыз, къолмейбиз.

Таулада къалгъан итлени юргенлери
 Жюрег'а жауунгу ашайды.
 Саулукъ ийнеклени ёкюргенлери
 Къыяма айланганнга ушайды.

Биз хариплени алыб'а баралла,
 Вагонла, сынжырча, тизилип.
 Жолда атылгъанлай кёпле къалалла,
 Жашар ёмюрлери юзюлюп.

Къабырларын ёксюз къоймазла таулула,
 Эртте, кеч болса да, къайтырла.
 Адамлыкъларын жоймазла таулула,
 Терслеge дауларын айтырла.

Къалабекланы Махайны жыры

С движением

Ой, се - ни жау - унг къа - ра -
 - гы э - ди ол кюн - ню кы - чы - рык - ха - хай -
 - гъа. Эт - ген му - ра - ты - на
 же - тал - май кет - генд, жи - ля - рыкъ жи -
 - ля - сын Ма - хай - гъа.

Ой, сени жауунг къарагы эди
 Ол кюнню кычырык-хахайгъа.
 Этген мура тына жеталмай кетгенд,
 Жилярыкъ жилясын Махайгъа.

Сууга кетгеними, базынып, ким айтыр
Кыйынлы атама, жазыкга?
Жаратхан Аллах буюрганды мени
Суу жаныуарлагга азыкга.

Мен эрттен сайын чыгыб'а кыраучем,
Малла жайылсала ёрлешге.
Жаратхан Аллах сууну бергенд манга,
Топуракдан кыбыр юлюшге.

Кёпюрню ётсем, ой, жарлы атам,
Мен суу тюбюнде калмазем,
Жарыла калган, ох, жарлы анама
Быллай жорек жара салмазем.

Мен суу жанында алай жатыучем,
Чегем суундан хауа урурча.
Ох, жарлы анама жорек жара салдым,
Унутмай, жияп турурча.

Мени сууда калган сюеклерими
Да суу тюбюнден ким жыр?
Атам Ибрахим таукел болуучед,
Анам кыйынлыны ким тыр?

Сейир от болуп, алай келелле
Ма Чегем сууну ташлары.
Кырмакыла алыб'а, чыбыб'а жетдиле
Да элибизни жашлары.

Далхат кыдалып бир бек излейди,
Аны кесимча кёрюгюз.
Кийилмей калган кийимлерими
Тенг жашларыма беригиз.

Чачларын жыртып, жияп келелле
Да Маржан бла Майрусхан.
Менден кыйынлы ким болур эди,
Жашлай жашауун тауусхан?

Былай ёлюрюмю мен билсем эди,
Осуят этерем Маржаннга.

Ой, жарлы атам, не этериксе
Аллахдан келген ажалгъа?

Да жарлы Мадин алай жиляйды,
“Ой, Махайым!” — деп, кычырып,
Махай кыйынлы суугъа кетгенди,
Ташдан аягъы ычхынып.

Жиляма, Мадин, артыкълыкъ этме,
Мен суу тюбюнде жатама.
Къарындаш орнуна сени къойганма,
Уллу келлю болма атама.

Сени кёз жашынг чырмау болады,
Артыкълыкъ этип жиляма,
Жырда айтылырча ачыу болганд, атам,
Энди быллай ачыу сынама.

Ахшы муратла мен да этиучем
Суюгеним бла кесиме.
Жыгъылып, суугъа кетген заманда,
Атам тюшген эди эсиме.

Чегем суу бойнуна мен баргъан эдим,
Ма письмо жазып къайтыргъа.
Къатымда тенгим болмады, анам,
Сермеп къолумдан тартыргъа.

Жашап, жашаудан тоймадым, анам,
Жарыкъ дуниямы къояма.
Жумушакъ топуракъ къабыр юлюшюмю
Черек ташларындан алганма.

Абдул: “Суугъа кирме”, — деп тилегенед,
Мен аны айтханын этмедим.
Кёп ахшы муратла этип туруучем,
Этген муратыма жетмедим.

ТОЙ-ОЮН БЛА БАЙЛАМЛЫ ЭМ ЧАМ, ЛАКЪЫРДА ЖЫРЛА

Келин келед

Свободно

Келинни алып келебиз, жол беригиз, ой, орайда!
Эй, бек ариуун сайлагъанбыз, ма кёрюгюз!

Къолан кийизле жайыгъыз жолубузгъа,
Эй! Алгъыш аякъ тутдуругъуз къолубузгъа!

Келин келед, юйге киред, жол кьоюгуз!
Эй, той этигиз, кьонакьлагьа кьой союгуз!

Кьюанч келед, эшиклени кенг ачыгьыз!
Эй! Юйню туюне арпа, будай чачыгьыз!

Алып келебиз сизге кёгюрчюнчюкню,
Эй! Он бармагьындан бал тамгьан келинчикни.

Насыпха эшик ачыгьыз, жол кьоюгуз!
Эй! Огьурлу кюнде этилсин бу тоюгуз!

Огьурлу болсун келинни аякь ызы!
Эй! Кёп болсунла аны тапхан жашы, кьызы!

Хар заманда ачыкь болсун кёзю, кьашы!
Эй, берекетли болсун кьолю, этген ашы!

Насыпдан толтурсун сизни келинигиз!
Эй, аны бла махтансын саулай элигиз!

Суйгенлеригиз бютюнда бек сюерча,
Эй, суймегенле ачюдан тобукь тюерча.

Зауукьлу жашагьыз келинигиз бла!
Эй, биз кёп алгьыш этебиз кёлюбюз бла.

Насыпха эшик ачыгьыз, жол кьоюгуз!
Эй, огьурлу кюнде этилсин бу тоюгуз!

Голлу

Весело

Ой, ори-ора-да-ра,
 Ори-ора-да-ра,
 От башында эмен чыккыр,
 Ори-ора-да-ра,
 Аны ичинде зынтхы боза,
 Ори-ора-да-ра,
 Андан ичдим, кекирдим,
 Ори-ора-да-ра,
 Ары-бери секирдим,
 Ори-ора-да-ра.

Ой, ори-ора-да-ра,
 Ори-ора-да-ра,
 Аналары айырылдыла,
 Ори-ора-да-ра,
 Айырылдыла, не юлешдиле?
 Ори-ора-да-ра,
 Юч жыйырма мюйюзсюз ийнек,
 Ори-ора-да-ра,
 Тёрт жыйырма тюпсюз челек,
 Ори-ора-да-ра,
 Жюз бла жыйырма мюйюзсюз сенек,
 Ори-ора-да-ра.

Ой, ори-ора-да-ра,
 Ори-ора-да-ра,
 Аналаны Бийчокку,
 Ори-ора-да-ра,

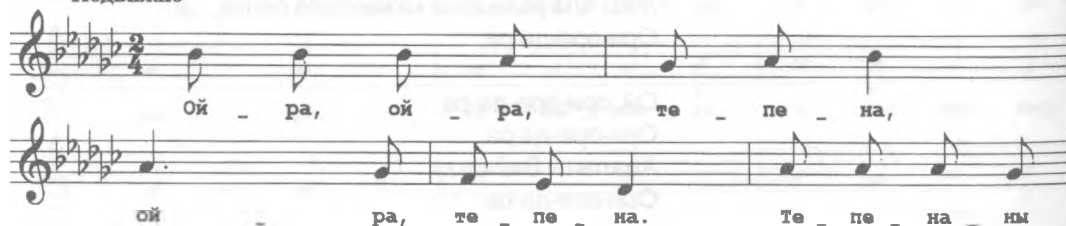
Халжарында юч токълу,
Ори-ора-да-ра,
Санадынг да, бири жокъ,
Ори-ора-да-ра,
Бичагъынгы кыны жокъ,
Ори-ора-да-ра,
Чабырынгы чыгы жокъ,
Ори-ора-да-ра.

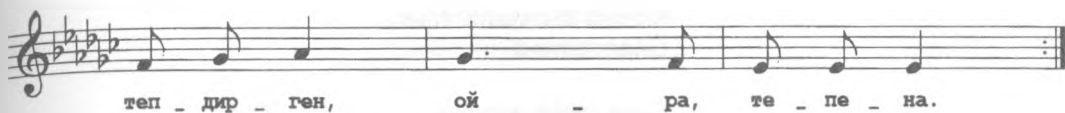
Ой, ори-ора-да-ра,
Ори-ора-да-ра,
Аналаны Алабай,
Ори-ора-да-ра,
Тёшден кетген таналай,
Ори-ора-да-ра,
Эки аягъынг чаналай,
Ори-ора-да-ра,
Уруп ийди, бар алай,
Ори-ора-да-ра.

Ой, ори-ора-да-ра,
Ори-ора-да-ра,
Онг жанына барыгъыз,
Ори-ора-да-ра,
Сол жанына барыгъыз,
Ори-ора-да-ра,
Аякъны ариу салыгъыз,
Ори-ора-да-ра,
Игиден юлгю алыгъыз,
Ори-ора-да-ра,
Къууанч бла къалыгъыз,
Ори-ора-да-ра.

Тепена

Подвижно

Ойра, ойра, тепена,
Ойра, тепена.
Тепенаны тепдирген,
Ойра, тепена.

Ойра, ойра, тепена,
Ойра, тепена.
Тепенаны жырлайык,
Ойра, тепена.

Ойра, ойра, тепена,
Ойра, тепена.
Тепенаны тепсейик,
Ойра, тепена.

Ойра, ойра, тепена,
Ойра, тепена.
Онг аякыны алыгъыз,
Ойра, тепена.

Ойра, ойра, тепена,
Ойра, тепена.
Сол аякыны алыгъыз,
Ойра, тепена.

Ойра, ойра, тепена,
Ойра, тепена.
Бир аякыгъа туругъуз!
Ойра, тепена.

Ойра, ойра, тепена,
Ойра, тепена.
Ёрге-эншге туругъуз,
Ойра, тепена.

Ойра, ойра, тепена,
Ойра, тепена.

Кючню аяп кьоймагъыз,
Ойра, тепена.

Ойра, ойра, тепена,
Ойра, тепена.
Тепенада кюч-къарыу,
Ойра, тепена.

Ойра, ойра, тепена,
Ойра, тепена.
Бек болугъуз союмгъа,
Ойра, тепена.

Ойра, ойра, тепена,
Ойра, тепена.
Бирликдеди — тирликле,
Ойра, тепена.

Ойра, ойра, тепена,
Ойра, тепена.
Тепена бла жашагъыз,
Ойра, тепена.

Сандыракъ

Подвижно

Ой, сан ды ракъ, сан ды ракъ,
сан ды ракъ ны са на йым,
кзу уан чы нга ба ра йым,
сей и ри нге къа ра йым.

Ой, сандыракъ, сандыракъ,
Сандыракъны санайым,

Къууанчынга барайым,
Сейиринге къарайым.

Индирисни Махайы,
Баш сасытад хахайы.
Ол Махайым махайлай,
Сыртха чыгып, хахайлай.

Билеклеринг булгана,
Этеклеринг чулгана,
Аякъларынг абына,
Башынг жерге табына.

Гоппан бла суу алгын,
Чий гыржынлай ууалгын,
Бурхуларынг тѣполсюн,
Чегилеринг сѣполсюн.

Жѣрме

Весело

Къарачайдан бѣлек атлы
Тебретиле, ой, ой.
Ала, жорта, Загъызандан
Атландыла, ой, ой!

Ала алайда азыкъларын
Жаратмайла, ой, ой!

Ала алайда доммай уугъа
Жайылдыла, ой, ой!

Алайчыкъда ёлтюрдюле
Семиз доммай, ой, ой!
Ол доммайдан этген элле
Тогъуз жёрге, ой, ой!

Жёргелени санадым да —
Бири жокъ, ой, ой!
Жёрге урларгъа Шимаухадан
Тири жокъ, ой, ой!

Былай ары жёрге озуп
Кёрюмегиз, ой, ой?
Ол сагъатха аны ашаргъа
Бёрюмегиз, ой, ой?

Бирин кёюп бирин манга
Берирмегиз, ой, ой?

Мени жёргем алты эшекге
Жюк болады, ой, ой!
Аны урлагъан юю бла
Тюп болады, ой, ой!

Мени жёргем багъанадан
Базыкъ эди, ой, ой!
Мени жёргем бир къарыннга
Жазыкъ эди, ой, ой!

Жёрге барад, маржа, жашла,
Жаным бла, ой, ой!
Къан салгъанма жарлы юююме
Къарным бла, ой, ой!

Жау жагъылып, урлагъанымы
Билдирдим, ой, ой,
Уллу къабып, мен аузуму
Кюйдюрдюм, ой, ой!

Боз алаша

С движением

Ой, алаша, боз алаша, ой, ой, ой,
 ой, ой, ой, чаришге чапсанг,
 оз алаша, ой, ой, ой,
 озалмасанг, артха келчи,
 ой, ой, ой! Жаммызынгы тарта келчи,
 ой, ой, ой!

Ой, алаша, боз алаша, ой, ой, ой,
 Чаришге чапсанг, оз, алаша, ой, ой, ой,
 Озалмасанг, артха келчи, ой, ой, ой!
 Жаммызынгы тарта келчи, ой, ой, ой!

Алашамы чаришге салдым, ой!
 Артларындан сюрюп келди, ой!
 Аз къарыуун билип келди, ой!
 Халкъ ызындан кюлюп келди, ой!

Мени алашам — боз хорады, ой,
 Аны ким да нек сорады, ой!
 Алашамы жангыз туюп, ой!
 Сыртындагы кертме жоюп, ой!

Мени алашам — жоргъа алаша, ой!
 Къаргъа кирсе — чана алаша, ой!
 Тюзге чыкъса — арба алаша, ой!
 Жарлылагъа жара, алаша, ой!

Алашамы кѳулакѳлары, ой!
 Таш макѳалайд туякѳлары, ой!
 Темир юзед жѳыякѳлары, ой!
 От чагѳады аякѳлары, ой!

Мени алашам — кѳыргѳый жоргѳа, ой!
 Секиреди аршын жаргѳа, ой!
 Аллай ѳхтемд мени алашам, ой!
 Ой, алаша, боз алаша, ой!

Мени алашам — кенг сауурлу, ой!
 Кѳарыш болур сырт жаууру, ой!
 Иер салсам, кѳулакѳ жумар, ой!
 Кѳамчи тийсе, кѳуйрукѳ булгѳар, ой!

Ары айлан да, салам аша, ой!
 Бери айлан да, бичен аша, ой!
 Ашамасанг — талау аша, ой!
 Макѳа терид тартыу жиби, ой!

Мени алашам — аллай бозду, ой!
 Халкѳ чаришде барын озду, ой!
 Эй, машалла, боз алаша, ой!
 Кѳз тиймесин, кѳп жыл жаша, ой!

Гылжа

Подвижно

Гылжа

Широко

Манга къялыннга малла берелле,
Келигиз, женгил барайыкъ,
Ненча эселе, барып къарайыкъ,
Тергеп санларын, алайыкъ.

Манга къялыннга берген малланы
Жыйылып келип кәрелле,
Манга къялыннга не төрт туумакъ кьой,
Неда гылжа ийнек берелле.

Гылжадан туумакъланы алырек,
Алай бырнаклагъа къошарла,
Бырнакга чурум кѣп болад, дейле,
Артларын этип бошарла.

Бири батмакъгъа батханды, дейле,
Бири аны юсюн жапханды,
Бирлерин тюнене сатханды, дейле,
Бирин да аракъыгъа тартханды.

Къонгур гылжаны несин айтасыз,
Мюйюзюне накъыш салдыргъан.
Ол алай къонгур гылжады, аланла,
Жетеуге къатын алдыргъан.

Тюбюнден жаууп келген, аланла,
Ол жауунмуду, къармыды?
Ой, ой, аланла, бир зат сорайым,
Гылжаны мюйюзю бармыды?

Мени гылжам бир иги гылжаед,
Тууарладан артха нек къалды?
Ким юйюне эмина киргенди,
Гылжаны мюйюзюн ким алды?

Гылжаны къошха ийген заманда
Эки мюйюзю да сау эди.
Гылжамы мюйюзюн ким алды, аланла? —
Ол атамы къанлы жауу эди.

Гылжаны жыры чыкъгъанды, аланла,
Бу эллени жырындан.
Кели къыркъарда бузоу табарыкъды,
Бугъала жорюйле ызындан.

Гылжаны манга къалыннга берген,
Аллай кѣп туусун малынга!
Жетиге къатын алдырып, гылжа
Сегизге келди къалыннга.

Гылжаны къошха ийгенем, харип,
Саламеликден ёлгенди.

Эти да жукъгъа жарамай харипни,
Териси тыхырдап келгенди.

Гылжаны терисин сатып, аллыкъма
Ол къамиш аякъ, чач таракъ.
Гылжам ёлдю эсе, сени бламы турлукъма?
Кет, башынга жетгинчи къалакъ.

Солманны жыры

С движением

Тар_ тып ай_ ты_ гъыз а Ха_ жи_ ни зи_ ки_ рин,
ой _ та_ ри_ ра_ ши_ о _ рай_ да,
сох_ та_ ла жы_ ял_ ла да э_ фен_ ди фи_ ти_ рин,
ой_ ти_ тау, ри_ ра_ ши о _ рай_ да.
Ой_ ти_ тау, ри_ ра_ ши_ о _ рай_ да.

Тартып айтыгъыз а Хажини зикирин,
Ойта-ри-ра-ши-орайда,

Сохтала жыялла да эфенди фитирин,
Ой-ти-тау, ри-ра-ши-орайда.

Ой, Солман, Солман а Солман атабыз,
Да былай а болсанг а, жокъду хатабыз.

Къуйрукъчукъгъа батхант да болат балтабыз,
Да былай а жашасакъ, неди хатабыз.

Солманны жырлайыкъ биз, узун созуп,
Жашлагъа къатын жетмейд, Солмандан озуп.

Былай айтады да Ёртенланы Солман:
— Уллу келиними кишиге сормам.

Ойра, келинчигим, сюемисе мени?
Айхай, сюеме, Аллах сүйсүн сени.

Келинге атагъанма къарауузну танасын,
Келиним тынчайтханды жашланы анасын!

Мени жыжымдан бауумму барды?
Кеси келиниме дауунгму барды?

Сууда барады бир кызыл ёпке,
Сакъалым жетгенди жумушакъ бетге.

Солман дейдиле да согъум текеге,
Болжал этгенме да байрым кечеге.

Байрым кечени уа башхасымы барды?
Аккъашны танасыны къашхасымы барды?

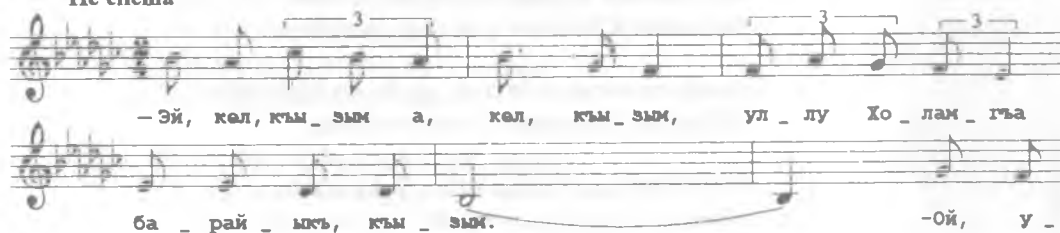
Аккъашны танасыны къашхасымы барды?
Атасы бла уа башхасымы барды?

Элни бетин жояды да бу къарт гугурук,
Махыра Солман, артынг къурурукъ.

Элни тегерегине чалман эшигиз,
Тохтамагъан Солманны бойнун кесигиз.

Эски лакъырда жыр

Не спеша

— Эй, кел, кызым а, кел, кызым,
Уллу Холамгъа барайыкъ, кызым.

— Ой, угъай, угъай, бармайма, атам,
Мен Холам элге кирмейме, атам.

Ой, кезлеуден суу бермез а, атам,
Ой, къатынлары кюн кёрмез, атам.

Къумач къыйынлысы — орамгъад, атам,
Къыз къыйынлысы — Холамгъа, атам.

— Ой, кел, кызым а, ой, кел, кызым,
Биз Бызынгыгъа барайыкъ, кызым.

— Ой, угъай, угъай, бармайма, атам,
Мен Бызынгыгъа кирмейме, атам.

Ой, алаша ачыкъ юйлери уа, атам,
Бир сары гяуур бийлери, атам.

Бирер сары къатхан тонлары, атам,
Ой, бирда жокъду онглары, атам.

— Ой, кел, кызым, кел, кызым,
Уллу Чегемге барайыкъ, кызым.

— Ой, угъай, бармайма, атам.
Уллу Чегемни суймейме, атам.

Терсине агъарып тишлери, атам,
Фитнадан толуп ишлери, атам.

Ай, Мёлюшпоню нарты да,
Чегемге Аллахны налаты, атам.

— Ой, кел, кызым, кел, кызым,
Уллу Бахсаннга барайыкъ, кызым.

— Ой, угъай, угъай, бармайма, атам,
Мен Бахсан элге кирмейме.

Ай, Минги тауну бузлары да —
Уллу Бахсанны кызылары, атам.

Аман къатын

С движением

Иги къартла жау сюртөлле
Мансларына, ой, ой.
Ариу кызла чач бау салалла
Чачларына, ой, ой.

Чачы жете болур, тейри,
Табанына, ой, ой,
Ариу кызла, эр тапмайбыз
Аманыгызгъа, ой, ой.

Аман къатынны мен айтайым
Сарынын, ой, ой!

Аман болсанг, бурулсун
Сени кыарынынг, ой, ой!

Къатын болса, къатынладан
Къаты болсун, ой, ой.
Аман къатынны жашар кюню
Апты болсун, ой, ой!

Аман къатын от жагдада
Олтурур, ой, ой,
От жагъаны тюркюрюкден
Толтурур, ой, ой.

Эри урушса, ата юйюне
Кете болур, ой, ой,
Этеклери тухтуй таууш
Эте болур, ой, ой!

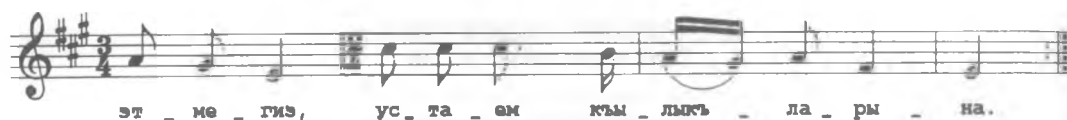
Айлана болур, арпа ун кирик,
Юйрегенлей, ой, ой,
Чарыклары табаныңдан
Сюйрегенлей, ой, ой.

Аман къатынны билген ашы
Как болур, ой, ой!
Ахшы къатын кыш къатыкыгъа
Сакъ болур, ой, ой!

Эки къатынлы

Умеренно

Къыз ла ны сый дор мез жаш а бол мау -
- чем, ба рыу чек ны гъыш ла ры на,
о, мах тан чакъ ды деп сиз ай ып

Кызланы сюдюрмез жаш а болмаучем,
Барыучем ныгышларына,
О, махтанчакды деп сиз айып этмегиз,
Устаем кылыкларына.

Болуучед кызладан бек гурмуклары,
Сёз бермей, эрнин чуююрген,
Ийнакылап кысылсам, жунчуп кыалыучед
Кыатымда урчук ийирген.

Ууакъ ышара, кёзбау кёз кыса,
Биринчи кыатын алгъанем,
Ариу сёз айта, кёлюн жапсара,
Экинчиге жол салгъанем.

Аны да алып, юйге келгенлей,
Бир сагыш тюшдю эсима,
Экиси бла да зауукъ жашайма деп,
Бир палах алдым кесима.

Ал кезиуледе тура тургъанем,
Кыалай болса да кечине,
Ахырында тартына башладым
Кирирге юйню ичине.

Бир-эки айны жашай турдула,
Кюндешлик отну жандырмай,
Ай, андан сора айтып башладыла
Бедиш сёзлени кыалдырмай.

Бири сермеди темир кыысхачны,
Бири да бир кесеу башны,
Ай, сени жауунг эшитмеге эди
Аладан чыкыган кыаргышны!

Ауара болдум, башым кыатышды,
Ай, не этерими билмедим.

Ах, мындан эсе, кыыз кыолу тутмай
Кыалсам да кыолай эд дедим.

Бири кыапчыкы дей, бири гажы дей,
Секирип ёрге турдула.
Ай, мен арагыа кире тебирегенлей,
Кезиулеп, мени урдула.

Кесеуден учхан жылтин кесекле,
Ой, башым бла ётелле.
Жылтинле кюйдюрген кийимлерим а
Кюйген ийис этелле.

Палахдан кыачып, эшикке чыккыдым,
"Жаханым сизден толсун!" — деп,
Башымы кыысып, кёп сагыш этдим,
"Энди не мадар болсун?" — деп.

Эшик аллында кыайдан чыдатсын
Кыычырыкы, бедиш сёзлери?
Кыаугагыа тохтап, кыарай башлады
Орамны озганны кёзлери.

Айланып кирдим ачы кыаугагыа,
Тёзюп болмай биягы,
Кыулакы жаным бла оза башлады
Алгыны кыатынымы тыягы.

Эки кыатынны бир юйге жыйып,
Бёркюмю алчи кийгенем,
Юч ай да озмады, бухарны ташлап,
Башымы энишге ийгенем.

Жаш тенглериме тилеп айтама,
Сиз эки кыатын алмагыз!
Эки кюндешни бир юйге жыйып,
Ауара болуп кыалмагыз!

Гелефейле

Ге _ ле _ фей _ ле _ ге мен хыр эт _ ген _ ме, би _ рин би _ ри _ не

тут _ ду _ руп, ке _ сим ге _ ле _

_ фей ни кьо _ юп кел _ ген _ ме,

ун _ ду _ рукъ тю _ бю _ не букъ _ ду руп.

Гелефейлеге мен хыр этгенме,
Бирин бирине тутдуруп,
Кесим гелефейни кьоюп келгенме,
Ундурукъ тюбюне букъдуруп.

Ибрахим хужу, ол тели гяуурду,
Гелефейлени башлары,
Къалмай гелефейле болуп къалдыла
Ол Хабаз элни жашлары.

Мында усталагъа бюсюремей, Идрис
Кёнчегин партнойгъа элтгенди,

Гелефейине бир къарайым деп,
Хамит чыгъанагъа кетгенди.

Амин гелефейин кёре турады,
Бухчагъын атасына тутдуруп,
Хамит чыгъанадан чыгып келеди,
Ой, хуржунларын жыртдырып.

Мариям гелефейни тап этед, дейле,
Къолларын Аллах ургъанлай,
Ол жарлы Хамит айланады, дейле,
Олтуралмай, ёре тургъанлай.

Амин гелефейи бла келе келип,
Орамны хунасын бузганды,
Аны эштгенде уа, Байкъулланы Идрис
Кёнчегин чардакъгъа сызганды.

Мокъаланы Къазий жияп келеди,
Амин хунамы ойгъанд деп,
Аминни атасы уа ант этеди, дейле,
Ол гелефейни къойганды деп.

Биягъы, къуллукъчула, жыйылыгъыз,
Тюбюнден оноучула жетдиле,
Сизден гелефейлеге жокъ эсе оноу,
Элни хунасыз этдиле.

Лакъырда таулу жыр

Умеренно

Ол мал чы ла гъа къа ра къаң ла жау гъан ды -

къыз ла окъу гъан ла ны сю эл ле.

Эк ди ги къыз ла ны не син ай

Ол малчылагъа къара къанла
жаугъанды —
Къызла окъугъанланы сюелле.
Эндиги къызланы несин айтасыз,
Тобукъдан кенчек киелле.

Тобукъдан кенчек киелле была,
Тюплери бир къат чындайла.
Эндиги жашланы жыргъа усталары
Жырланы шатык жырлайла.

Къызла орамлада алай жорюйле,
Ой, кичи бла тамата.
Тюкен келгенликге, тюшге болмай
къалады
Пудра была помада.

Ол пудраны алай сюртмегиз,
Бузулур кёзюпоз, къашыгъыз.
Сиз бойнугъузну алай ачсагъыз,
Жиляннга ушайды башыгъыз.

Къызла орамда алай жорюйле,
Жашла кеслерин къуугъанча.
Капот жыйрыкъла деп да бир
жыйрыкъла киелле,
Къанжыгъагъа къапчыкъ буугъанча.

Ала орамлада алай жорюйле,
Жашла кеслерин сюйгенча.
Айыпларын айтсанг а, алай чочуйла,
Гергъогъа къадырын тюйгенча.

Гоккан

Живо

Ой, да, гок кан, гок кан дей ле
 кий ик эч ки ни уа
 мар къя у ла гым на,
 ой, ой, ой, къяу лакъ сыр гъя
 чыкъ ла, тей ри, а риу жа ра
 шал ла э ки къяу ла
 гым нга, ой, ой, ой.

Ой, да, гоккан, гоккан дейле
 Кийик эчкини уа маркъя улагына,
 Къяулакъ сыргачыкъла, тейри,
 Ариу жарашалла эки къяулагынга.
 Орус ингиликле, тейри,
 Ариу жарашалла эки жыягынга.
 Ой, да, сиз да неле айтасыз,
 Къара тенгизлени уа
 Ала чабагына!
 Сюйген тенг кызлары, тейри,
 Жюрюую уа болдула да
 Тургъан къабагына.
 Къобан къара суула, тейри,

Танылыб'а энелле да
Акъ тамагъынг бла.
Тауукъ балачыкъла, тейри,
Жююлдеб'а ётелле да
Аякъ балагъынг бла.
Ой, да, гоккан, гоккан дейле,
Ой, да, гоккан дейле да
Алтын а тауукъгъа.
Сени да алсам, батар эдим
Ой, дунялада да керти да
зауукъгъа.

Ой да, гоккан, гоккан дейле,
Ой да, гоккан дейле да
Акътамакъ баппушха.
Сени да алсам, барыр эдим
Къырымшаухаллагъа уа
Тюзюнлей болушха.
Беш бармакъ хонча дейди
Къаз боюн, гогуш,
Акътамакъ баппуш.
Сурахай Зурият, дейди,
Инчкебел Уркъуят,
Ариуду Татлыхан,
Къараякъ Дайхады, дейди,
Мени сюнгеним а
Тынчды, ногъайлы.
Айтып айталмайла, дейди,
Бу ногъайлыны керти да
тынчлыгъын,
Эки чий сапын кетералмайла,
кетералмайла
Къараякъ Дайханы, дейле,
Эки аягъында да тыкыр
къышлыгъын.

Жайлыкълагъа ёрлеп чыкъдым,
Анда буу ёлтюрдюм агъач садакъ
бла.

Ыйыгъынг жетгинчи, бетсиз,
Амманы башын нек жаргъаненг
Боза къалакъ бла?
Айда мен а, мени кюнюм а, дейди,
Амма манга чапханед да

Жамчы таракъ бла.
Эчкибашлары суу ташыйдыла
Ючлю пылуу бла.
Бирси кызларын Хорасан
хорлайды

Жюрек жылууу бла.
Эчкибашлары уа, дейди, суу
ташыйдыла да

Тегей арба бла,
Хорасанны семиртедиле была
Жёгетейде
Базар алма бла.

СОВЕТ ВЛАСТЬ ЭМ ГРАЖДАН УРУШ БЛА БАЙЛАМЛЫ ЖЫРЛА

Азатлык жыр

Маршеобразно

Музыкальная партитура для песни «Азатлык жыр» (Маршеобразно). Песня написана в 2/4 такта, тональность G-бемоль мажор (два бемоля). Текст песни:

Те - ше - ги - биз тап - дан бол - ду,
нар бол ду, хуур - гъа - ны - быз
көк - дөн акъ - гъан къар бол - ду, эй!
Ду - ни - я - быз къа - быр ки - бик
тар бол - ду. Хей, хей, хей, хей,
тар бол - ду.

Тёшегибиз ташдан болду, нар болду,
 Жуургъаныбыз кёкден акъган къар болду,
 Эй! Дунябыз къабыр кибик тар болду.
 Хей, хей, хей, хей, тар болду.

Ой, кебинсиз кълган жарлы ёлгенле
 Кетедиле, бу дунягъа термиле.
 Эй! Кёз кълпларын кълнатлыла кемире.
 Хей, хей, хей, хей, кемире.

Аталагъа бугъоу-сынжыр салалла,
 Жашларыбыз кълзауатха баралла.
 Эй! Жарлы анала жилляй-улуй кълалалла.
 Хей, хей, хей, хей, кълалалла.

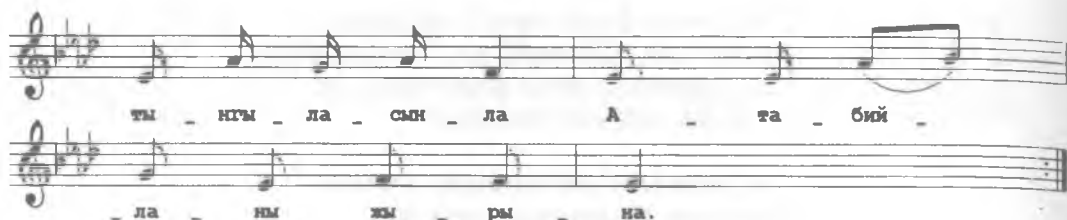
Дунябыз кълрангыды, туманды,
 Биз бир бирни бек тутайык кълолундан.
 Эй! Бош болурбуз ит патчахны зорундан.
 Хей, хей, хей, хей, зорундан.

Халкъ блады халкъ батырны къларыуу,
 Залимликге кълайнап чабад сарыуу.
 Эй! Кёз жуммайын, таукелд аны барыуу.
 Хей, хей, хей, хей, барыуу.

Кълыйынд, жашла, жаугъа барыр жолубуз,
 От жандырсын патчахлыкългъа къллубуз.
 Эй! Аны ууатсакъл, эркин болуп, солурбуз.
 Хей, хей, хей, хей, солурбуз.

Атабийланы жырлары

Тюбюнден келген, ой да, туманла
Ма Айламаны, ой, кырында,
Эштирге суйгенле тынгыласынла
Атабийланы жырына.

Атабийлагъа баргъан заманда
Бир бек бай эди эллери.
Атабийланы ариу а кызыланы
Сейир инче эди беллери.

Тюбюнден келген большевик аскер
Шаулух талада тыйылды.
Мен кѳрген Атабийланы хорларгъа
Коммунист партха кыйынды.

Ой, тюбюн этмей, алай кюелле
Мамайны ташлы юйлери.
Къая башына чыгып къарайды
Кичинау деген бийлери.

Ол къая артына чыкъгъанды бюпон
Кюпоню чарыкъ ызлары.
Коммунистле бла уруш этедиле
Атабийланы кызылары.

Атабийланы кызылары ол кюн
Патронташла сайлайла,
Тѳбендин келген а ол тогуз милицаны,
Жесирге тутуп, байлайла.

Ол бийикледе, башлада ол кюн
Ма эримеген буз жокъду,
Атабийланы уа ичинде ол кюн
Шарипадан батыр кызы жокъду.

Шарипа батыр кызы болган эди
Сары бухарын бермезге,
Аякларын тиреп тохтаган эд
Ол Бызынгыга кирмезге.

Аякларыбызны бир аман кеселле
Къарангы къолну ташлары,
Уруш этерге уста кёреме
Атабийланы жашлары.

Атабийланы жигит а жашлары
Агъач таланы сайлайла,
Тюбюнден келген большевиклени
Экисин бирге байлайла.

Илишан ата турабыз
Къая башында жотюге,
Бизни не хатабыз жетген эди
Атабийланы Кютюге?

Айланч-къыланч кёре эдим
Ур мийикни жоллары,
Пулемёт бурганлай, ушкок аталла
Кичинауну къоллары.

От чакъдырып, баш кётюртмеген
Къызылланы пулемётлары.
Ушкоқдан атып бузду аны затворун
Атабийланы батырлары.

Быстыр жууа келген эдик
Чаты тюзюнде къундушха.
Большевикле, понях айтмагъыз
Зарият бла Жумушха.

Жангыз чапханлай, чыгып кетген эдиле
Ур мийикни ёрюнден.
Букъган кызылкёчкени сюйреп чыгъардыла кызыла
Атабийланы тёрюнден.

Кичинау, кетип, аууб'а чыкъганса
Къарангы къолну башына.

Француз окъну кѡюб'а бараса
Ма Алляканы кѡашында.

Харип Алляка ѳле турады,
Узун санларын узатып,
Ой, кѡызыл кѡаны барады аны,
Кюннѡм а сууун кѡызартып.

Кичинау миннген орус алаша
Ёрге айланып жортады.
Мамай атакагѡа уста чабады деп,
Зока улу Хасан кѡоркѡады.

Утху кѡалабызны тешигинде
Кѡурутур эдик ызларын.
— Биз ачымадыкѡ, жууугѡубуз да
бард, — деп
Кичинаугѡа Кютю кѡоймайды.

Жесирден а жибертед кери
Тутулгѡан ол душманны.
Жыл жарым жокѡ эд жѡрюген тѳре
Усхурда кѡырал тамгѡаны.

Алдап кѡайтдыла бизге
Биягѡы аскер кѡуугѡун.
Кютю бла Кичинауду дейле —
Ол Деникинни жууугѡу.

Ой, кѡойнумдагѡы француз ушкок
Манга нѳгерлик этмезми?
Алты айны уруш а мен этсем эди,
Да бу кѡазакѡ аскер жетмезми?

Ой, кѡойнумдагѡы француз ушкок
Манга нѳгерлик этмеди,
Алты айны уруш а мен этгенликге,
Ол кѡазакѡ аскер жетмеди.

Алай бомбомѳтла былай урдула,
Ой, Ур мийикде жѡтюге.

Нечик аман кюнле алай келген эди
Атабийланы Кютюге.

Атабийланы жыйып урдула,
Алты камерни толтуруп,
Онгсуз къартлары — Тертара бла
Къачыу къалдыла
Межгит аллында олтуруп.

Усхур элинде ёгюз союлад,
Келигиз да, аны кёрюгюз.
Ит Оразай жияйды:
— Тууар шорпадан беригиз.

Атабийлагъа биз барлыкъ эдик,
Ач сабийчиклери жияйла.
Эки жарылсынла ит райкомчула —
Быдырлары тоймайла.

Къырал кюч бла зор кетдиле
Къанауатла-дарийле,
Жерибизни сыйырып къойдула
Къашхатаучу парийле.

Атабийладан сыйыргъанлары
Сени къарт атанга жоок болсун.
Зока улу Хасан, Игикъул улу Къаншау,
Хажимуратлай, тюр болсун.

Аякъларыбызны бир аман кеселле
Ма Ур мийикни ташлары,
Динлери ючюн уруш эте элле
Атабийланы жашлары.

Холам тарда батыр ишлени
Унутмагъыз болушун.
Баш эркинлик ючюн жан аямагъан
Этер халкъны жумушун.

Большевикле келелле

В характере марша, бодро

Большевикле келелле, ой, орайда,
 Ёзенледе цепь болуп, ой, орайда.
 Кадетлени хорларбыз, ой, орайда,
 Биз аладан кеп болуп, ой, орайда.

Бийле умут этелле, ой, орайда,
 Халкъны жегип туругъа, ой, орайда,
 Къара халкъны сыртына, ой, орайда,
 Темир чыбыкъ уругъа, ой, орайда.

Болсада, жеталмалла, ой, орайда,
 Этген муратларына, ой, орайда,
 Тауда орун къоймайбыз, ой, орайда,
 Кадетлени барына, ой, орайда.

Къайры къачып барасыз, ой, орайда,
 Аман къоркъакъ чанкала, ой, орайда?
 Сизни къутхаралмалла, ой, орайда,
 Ингилизли танкала, ой, орайда.

Жел ургъанча, къачалла, ой, орайда,
Къоркъакъ кюмющ къашхала, ой, орайда.
Халкъ, чыгып, алгыш этед, ой, орайда,
Биз, большевик жашлагъа, ой, орайда.

Энди алгъынча тау бийле, ой, орайда,
Халкъны жегип сюрмезле, ой, орайда,
Ала, къайтып, ёмюрде, ой, орайда,
Тау элпеге кирмезле, ой, орайда.

Къызыл байракъ къызартханд, ой, орайда,
Минги тауну бузларын, ой, орайда.
Къара тенгиз жутханды, ой, орайда,
Кадетлени ызларын, ой, орайда.

САБИЙЛЕГЕ ЖОРАЛАННГАН ЖЫРЛА

Бешик жыр

Умеренно

Жукъ_ла, кёз гин жи_чи гин,
сен жу кыу_гъа кет_сенг а,
тат_лы тюш_ле кё_ре, кю_ле,
и_ши ме бош эт_сенг а.

Жукъла, кёз гинжичигим,
Сен жукъугъа кетсенг а,
Татлы тюшле кёре, кюле,
ИшIME бош этсенг а.

Бёлляу-бёлляу эт, кюнIюм,
Къатын алып кёрейим,

Сен аурума, баурчугъум,
Сен жаша, мен ёлейим.

Кёзчюклеринг нюр жана,
Ёсюп, жорюп кетерсе.
Тау жигити болуп, мени
Жумушуму этерсе.

Алма терек тюбюнде,
Суу тауушха тынгылай,
Тынч-тынч жукълап къалчы, кёзюм,
Мен да бешик жыр жырлай.

Жукъу саулукъ береди,
Жукъла, алтын тауугъум,
Жукълап турсанг, эркелерме,
Сенсе жашау зауугъум.

Озай

Живо

Ой, о - зай, о - зай, о - зай,
кел - ген - биз жа - ным, о - зай,
бир мал - чы къош - дан, о - зай,
кел - мей - биз ач - дан, о - зай.
Хор
Ой, о - зай, о - зай, о - зай, о - зай, о - зай.

Ой, озай, озай, озай,
Келгенбиз жаным, озай,
Бир малчы къошдан, озай,
Келмейбиз ачдан, озай.

Ой, озай, озай, озай,
Ой, озай, озай, озай.

Къапчыгъымда азыгъым, озай,
Къолумда жерк къазыгъым, озай,
Чыгъыгъыз да кёрюгюз, озай,
Бизге бир зат беригиз, озай!

Ой, озай, озай, озай,
Ой, озай, озай, озай.

Чырды толу этигиз, озай,
Андан юлюш этигиз, озай,
Къууанч кюннге жетигиз, озай,
Уялмасын бетигиз, озай.

Ой, озай, озай, озай,
Ой, озай, озай, озай.

От башында тузугъуз, озай,
Берекетли ашыгъыз, озай,
Къатын алсын жашыгъыз, озай.

Ой, озай, озай, озай,
Ой, озай, озай, озай.

Келинигиз жаш тапсын, озай,
Ол да халкъгъа жарасын, озай,
Берген — насыпха батсын, озай,
Бермегенни — ит къапсын, озай.

Ой, озай, озай, озай,
Ой, озай, озай, озай.

Жюню болсун къоюгъуз, озай,
Жарыкъ болсун тоюгъуз, озай,
Семиз тууар союгъуз, озай,
Бизге юлюш къоюгъуз, озай.

Ой, озай, озай, озай,
Ой, озай, озай, озай.

Уллу кессенг — манга кес, озай,
 Гитче кессенг — бармакны кес, озай,
 Сау кялыгыз, кетейик, озай,
 Хоншу юйге ётейик, озай.

Ой, озай, озай, озай,
 Ой, озай, озай, озай.

Ойнай, кюле, келгенбиз, озай,
 Алгыш эте кетебиз, озай,
 Озай жырны жырлайбыз, озай,
 Энтта кяйтып келирбиз, озай!

Ой, озай, озай, озай,
 Ой, озай, озай, озай.

Баппахан

С движением

Бап - бап - бап - па - хан,
 бап - па - бап - па - бап - па - хан!
 Юй тю - бюн - де - са - ры - те - ке,
 сан - ды - ракъ - гъа - ба - рыр - те - ке.

Бап-бап-баппахан,
 Баппа-баппа-баппахан!
 Юй тюбюнде сары теке,
 Сандыракъгъа барыр теке.

Жигейчиги жары теке,
 Ашагъаны тары теке,
 Ичгенчиги боза теке,
 Текелени оза теке.

Таш юсюне мине теке,
Кьош ичине кире теке,
Бурма теке, тура теке,
Къая ранда тура теке.

Агъач къабукъ къыра теке,
Жашчыкъланы ура теке,
Чырпы бюксем, къыркъа теке,
Ачыулансам, къоркъа теке.

Дыгъы этейим, "дыгъ" этейим,
Сени оюннга тюзетейим,
Сакъалынгдан салдырайым,
Исламейге бардырайым.

Азаматгерий — ханкъушум

(Танцевальная)

Живо

А - за - мат - ге - рий со - ра - хан - къу - шум,
ой, хан - къу - шум, хан - къу - шу - му, мин - нген а - ты
тор ат - ды, ой, тор ат - ды,
ой, тор ат - ды, ой, тор ат - ды.

Азаматгерий — ханкъушум

С движением, свободно

А - за - мат - ге - рий со - ра - хан - къу - шум,

Азаматгерий сора — ханкѣушум,
 Ой, ханкѣушум,
 Ханкѣушуму миннген аты тор атды,
 Ой, тор атды, ой, тор атды, ой, тор атды.

Ол жауларын кѣз кѣрмезча кѣоратды,
 Ой, кѣоратды.
 Юй аллында алтын терек орнатды,
 Ой, орнатды, ой, орнатды, ой, орнатды.

Тюп тамыры Ташлы сыртдан кѣарайды,
 Ой, кѣарайды.
 Баш чопалы жулдузланы санайды,
 Ой, санайды, ой, санайды да, ой, санайды.

Азаматгерий — мени хан атлым,
 Хан атлым.
 Азаматгерий мени кѣанатым.
 Ой, кѣанатым, ой, кѣанатым, ой, кѣанатым.

Хан атлымы миннген аты — сары атды,
 Ой, сары атды.
 Арбазында алтын терек орнатды,
 Ой, орнатды, ой, орнатды, ой, орнатды.

Тюп тамырын Ташлы сыртдан кѣаратды,
 Ой, кѣаратды.

Баш чопалына жулдузланы санатды,
Ой, санатды, ой, санатды, ой, санатды.

Чапырагы кырыш жарым болаед,
Ой, болаед.
Салкынында жоо минг атлы солуед,
Ой, солуед, ой, солуед, ой, солуед.

Азаматгерий — мени ханкышум,
Ой, ханкышум,
Азаматгерий да — ханкышум,
Ой, ханкышум, ой, ханкышум, ой, ханкышум.

Ол а кеси кыюп кыойган алтынды,
Ой, алтынды,
Элни ичинде жарык келлю батырды,
Ой, батырды, ой, батырды, ой, батырды.

Жол оюну

Живо

Ал - ты, ал - ты, э - ки - төрт
ке - лип, биз - ни кё - рүп кет.
Ай - да, ай - да тенг - ли сай,
кыч - ди биз - де эн - ди бай?
Ой - ра, о - ри - ра, ой.

Алты, алты, эки-төрт
Келип, бизни көрүп кет.
Айда, айда тенгли сай,

Алты, алты, эки-тёрт
Келип, бизни кёрюп кет.
Айда, айда тенгли сай,
Кимди бизде энди бай?
Ой-ра, ори-ра, ой!

Аз да кьалтырама сен,
Кел да, бизде онгну кёр,
Эки-эки, тёрт-алты,
Бизде барды кёп макъы.

Ач эшикни, хылибай,
Чабырынгы гымыш кий.
Эки-эки, беш-алты,
Чапды теке бек кьаты.

Амма, манга баппу бер,
Чабып, сууну бурайым,
Кьынгыр-мынгыр биз бла
Кёнчегими жамайым.

Алты, алты, эки-тёрт,
Келип, бизде ойнап кет.
Бек арыгъан болмасанг,
Тирмен суугъа кесгич эт.

Жылкьы кьулакъ, суу аякъ —
Дарманды аны оту.
Къаза, къаза кет да тенг,
Аны тюбюн эзме сен.

Золку кирик, жоозаякъча, созула,
Къысха келдинг ызымдан.
Ариу айтса, кьозула, —
Эки-эки, тёрт-алты,
Ойра, ори-ра-ой!

Б а ш л а р ы

ЖЫРЫ БАРНЫ — КЮНЮ БАР (<i>Зумахъулланы Т.</i>)	5
ЖЮРЕКЛЕГЕ КЮН ТИЙДИРЕ ЖАШАЙСА (<i>Созайланы А.</i>)	10

НАРТ ЖЫРЛА

Дебетни жыры	11
Сатанайны жыры	12
Сосурукъ от келтиргенди	18
Нартланы жыйылыулары	20
Ёрюзмекни жыры	22
Шырдан бла Жёнгер	25

МАЖЮСЮЛЮК БЛА БАЙЛАМЛЫ ЖЫРЛА

Апсаты	29
Мараучуну хапары	31
Жантуугъанны жыры	33
Долай	35
Бийнёгерни жыры	38
Эрирей	42

ТАРЫХ-ЖИГИТЛИК ЖЫРЛА

ТАРЫХ ЖЫРЛА

Къарчаны жыры	43
Аче улу Ачемез	46
Къырым ханла	48
Рачыкъауланы жыры	51
Уллу Хож	54
Эски аскерчиле	56
Орус-япон урушда	59

ЖОРТУУУЛГЪА, ЧАБЫУУЛЛУКЪГЪА БАРЫУНУ ЮСЮНДЕН ЖЫРЛА

Дюгер Бадинаты, Малкъар Басияты	62
Чёпеллеу	69
Къайтукъ улу Сары-Асланбек	72
Батырланы жырлары	75
Бекмырзала, Къайсынла	79
Хадаужукъ улу Жамболатны жыры	84
Татаркъанны жыры	87
Жандар	90
Башурукъ	92
Таппасхан улу Акъболат	95
Туудуланы жыр	98
Салимгерийни жыры	100
Абдулкеримни жыры	101

БАЙЛАГЪА, БИЙЛЕГЕ КЪАЖАУ ЖЫРЛА

Бекболатны жыры	104
Къанаматны жыры	105
Гапалау	107
Домайланы жыры	108

БАЛЛАДА ЖЫРЛА

Къубадийланы жыр	110
------------------------	-----

СЮЙМЕКЛИК ЖЫРЛА БЛА ИЙНАРЛА

Айжаякъ	115
Кулина	117
Таукъан	119
Сюймеклик жыр ("Кел, мин, ариу, файтоннга...")	120
Чийгоша бийче	122
Мажирни жыры	124
Сюймеклик жыр ("Ой, алакёзюм, ай, къаракъашым...")	126
Биз ушайбыз бир бирибизге	127

Сеңден кьалсам, ёлейим	128
Сюймеклик да кюймеклик	129
Жашны жыры	131
Къызны ийнары	133
Кёпорчюнюм	134
Улан бла къыз	135
Алай болурун билсемед	137
Кёзлеринг кёзюр ойнай	139
Сени ариулугъунг	140
Бургусант	142
Бурмабыт	143
Арбачыны скойгени	144
Кишмир жыйрыкъ	146

КЮЙЛЕ

Гошаяхны кюйю	148
Гошаях бийчени жыры	151
Орусбийланы Исмаилны жыры	153
Хасанны жыры	155
Ариу мёлек	157
Кёкбёрк	158
Алийни жыры	160
Хаджиланы Алийни жыры	162
Наныкъны жыры	163
Студент жашны жыры	165
Таула сарнагъанда	167
Къалабекланы Махайны жыры	168

ТОЙ-ОЮН БЛА БАЙЛАМЛЫ ЭМ ЧАМ, ЛАКЪЫРДА ЖЫРЛА

Келин келед	171
Голлу	172
Тепена	174

Сандыракъ	176
Жәрме	177
Боз алаша	179
Гылжа	180
Солманны жыры	183
Эски лакъырда жыр	184
Аман къатын	186
Эки къатынлы	187
Гелефейле	190
Лакъырда таулу жыр	191
Гоккан	193

СОВЕТ ВЛАСТЬ ЭМ ГРАЖДАН УРУШ БЛА БАЙЛАМЛЫ ЖЫРЛА

Азатлыкъ жыр	196
Атабийланы жырлары	197
Большевикле келелле	202

САБИЙЛЕГЕ ЖОРАЛАННГАН ЖЫРЛА

Бешик жыр	204
Озай	205
Баппахан	207
Азаматгерий — ханкъушум	208
Жол оюну	210

Нотное издание

КАРАЧАЕВО-БАЛКАРСКИЕ
НАРОДНЫЕ ПЕСНИ

Составитель

Отаров Омар Магомедович

На балкарском языке

Редактор *А. Т. Додуева*

Художники *В. Л. Захохов, Ю. Н. Попов*

Художественный редактор *Ю. М. Алиев*

Технический редактор *Л. Д. Жарашуева*

Корректор *Р. А. Боттаева*

ЛКБ № 6 от 01.10.96

Подписано к печати 20.06.2001. Формат 70х90^{1/16}
Бумага офсетная № 1. Гарнитура журнальная рубленая
Усл. п. л., 15,8. Уч.-изд. л. 10,98
Тираж 1000 экз. Заказ № 198

Издательство «Эльбрус»
Нальчик, ул. Адмирала Головкин, 6

Полиграфкомбинат им. Революции 1905 года
Мининформпечати КБР
Нальчик, пр. Ленина, 33